

Etológia cikkek a Nemzetközi Kutyamagazinból

[Miklósi Ádám – Topál József: Kutya gondolatok nyomában. 2](#)

[Viselkedési tesztek a gyakorlat szolgálatában 1.rész. 6](#)

[A kölyökkori viselkedésteztek gyakorlati értéke: megjósolják-e a felnőtt viselkedését? 2.rész. 9](#)

[Mit gondol a kutya, mikor a szomszédban ugatnak?. 13](#)

[Kevesebb lesz-e a kutyatámadás, ha betiltunk pár „bűnös” fajtát?. 15](#)

[Miért ugat a kutyus, mondd meg kisfiam! 18](#)

[A kutyaszemélyiség és genetikai hátterének vizsgálata. 25](#)

[A kutyák személyiségének kutatása 2.rész. 29](#)

[Szeparációs stressz. 34](#)

[A kutyatartás a szülő felelőssége és a család öröme. 38](#)

[Nemzetközi Etológiai Konferencia 1.rész. 40](#)

[Nemzetközi Etológiai Konferencia 2.rész. 43](#)

[Nemzetközi Etológiai Konferencia 3.rész. 46](#)

[Kutyaevoúció – kicsit másképp. 50](#)

[A farkasbőrbe bújt bárány\(terelő\) és a plüssbabának álcázott fenevad. 53](#)

[Alátámasztják-e a genetikai kutatások a fajtacsoport-felosztásokat?. 53](#)

[Lamark bosszúja avagy a kutya füle. 55](#)

[A kutya személyisége: Miért vagy az, aki vagy?. 58](#)

[A kutya személyisége 2. rész. 60](#)

[Eblogika: Itt a labda hol a labda?! 1.rész. 63](#)

[Eblogika: Itt a labda hol a labda?! 2.rész. 65](#)

[Nevelés. 68](#)

[Most akkor alárendelt farkatárs vagy családtag?. 68](#)

[Mi leszel, ha nagy leszel? - avagy kutyából nem lesz szalonna. 71](#)

[Miért ugatnak a kutyák?. 74](#)

[„Gyermekszerető” fajta?. 78](#)

Miklósi Ádám – Topál József: Kutya gondolatok nyomában

Részletek a könyvből:

Az állati elme vizsgálata

Az emberi és állati elme kutatása igen hosszú múltra tekint vissza. Az emberi elme evolúciójának megismerése szempontjából általában a rokon emberszabású majmokkal (csimpánzok, bonobók, gorillák, orangutánok) végzett vizsgálatok kerülnek előtérbe. A legújabb kutatások azonban hasonló jelentőségűnek ítélik a kutya (*Canis familiaris*) elme működésének megismerését. Az indok egyszerű: a több tízezer éves domesztikációs folyamat során a kutya nagymértékben alkalmazkodott az emberi közösségek által kínált környezethez. A kutya elme megismerése éppen ezen alkalmazkodási folyamatnak köszönhetően sokat elárulhat az emberi elméről és az emberi viselkedésmechanizmusairól, hiszen ezek – bár az evolúció egy másik fejlődési ágán formálódtak – hasonló alkalmazkodási „kényszerek” hatására jöttek létre...

Adatok és tények a kutya előszelekciós történetéhez

Az evolúciós történetek egyfajta mesék, amelyeket a kutatók a formális logika szabályai alapján kreálnak, úgyhogy valójában csupán a történet végét ismerik. Az időnként előkerülő régészeti vagy molekuláris biológiai adatok azután egy-egy epizódot más színben tüntetnek fel, és az idő múlásával a történet egyre inkább átalakul, végül talán még a valóságot is megközelíti. Lássuk, mit tesznek hozzá a kutya fent vázolt, hipotetikus történetéhez a tények.

Az előszelekciós elmélet kiindulópontja az, hogy a kutya és a modern *Homo sapiens* megjelenése időben és térben is közel esik egymáshoz. A *Homo sapiens sapiens* 50 ezer évvel ezelőtt hagyta el Afrikát és terjedt el Délkelet-Ázsiában és Európa déli részében. Ekkor találkozott először a farkassal (ázsiai farkas, *Canis lupus pallipes*), amely e területek fő csúcsragadozója volt. Molekuláris-biológiai vizsgálatok a minták számától és származási helyétől függően változó időpontra teszik a kutya mint faj megjelenését (a farkastól való evolúciós elválását), a becsült időpontok meglehetősen tág határok között mozognak, azt valószínűsítik, hogy 15-135 ezer éve történhetett. (A legősibb kutyaélet egy 14 ezer éves kölyökkutyaacsontváz.) Ebbe az időszakba akár beleeshet az is, amikor a *Homo sapiens* elérte Euráziát, bár hangsúlyoznunk kell, hogy egy még több ma élő kutya és farkas bevonásával folytatott vizsgálat inkább 20-35 ezer évvel ezelőtti időszakra valószínűsíti a faj megjelenését. A vizsgálatok alapján viszont úgy tűnik, a kutya és a farkas elválása rendkívül ritka esemény volt, mindössze néhányszor (4-6 alkalommal) történhetett meg.

A kutya DNS molekuláris-genetikai elemzése a háziasítás kiindulópontjának Kelet-Ázsiát tekinti, ahova a humán térhódítás egyik első szakaszát helyezik. De nem csak a múlt bizonyítékai érvelhetnek egy-egy elképzelés mellett. Napjainkban is vannak olyan kutyák, amelyek emberi települések környékén falkákba verődve élnek, gazdájuk nincsen, a hulladékból táplálkoznak, és ritkán kerülnek az emberrel szándékos interakcióba. Ezek a páriakutyák feltehetően a szemét eltakarításával és az idegenek elriasztásával hajtanak annyi hasznot, amiért a lakosok megtűrik őket. A pária elnevezést eleinte India elvadult, kóbor kutyáinál használták, de ma már általánosan elterjedt kifejezés, mellyel az ilyenfajta életmódot folytató állatokat illetik.

A páriakutyákéhoz bizonyos szempontból hasonló az ausztrál dingók és az ember kapcsolata. Nyugat- ausztráliai bennszülöttek még ma is a táboraik körül élő szelídebb dingókat használják hideg éjszakákon meleg takaróként. A dingókat egyébként közvetlenül nem etetik, és az állatok nappal nem merészkednek

az ember közelébe.

Kenya északnyugati részén, Turkanában egy népcsoport asszonyainak és gyerekeinek szokatlanul magas bélféregfertőzése (*Echinococcus granulosus*) hívta fel a figyelmet arra, milyen intim kapcsolat alakulhat ki a nomád életet élők és kutyáik között. A féregpeték lenyeléssel kerülnek az emberi bélcsatornába, de Turkana napsütötte vidékén a szabadban hamar elpusztulnak. A fertőzés lefolyásának tehát gyorsan meg kell történnie. Kiderült, hogy minden gyermek mellett egy-egy kutya szolgál *dadaként*, amely az ürítés, hányás után megtisztogatja gyereket. Hasonlóképpen a menstruáló nőket is a kutyák tisztogatják meg. A fertőzés további forrása a bőrcserzéshez, illetve a gyógyszerekhez használt kutyaürülék. A turkánai nők kutyaürülékkel kezelik a nyakláncaiktól törődött bőrüket, és az ürülékből készített kenőccsel látják el a sérüléseiket...

Mennyire jó példa a farkas?

A legfrissebb kutatási eredmények szerint az egyformán felnevelt kutya- és farkaskölykök emberrel szembeni agressziójában már az egyedfejlődés egészen korai szakaszában is jelentős különbség tapasztalható, mivel a farkaskölykök már pár hetes korukban rámorognak az emberre, vagy odakapnak a kezéhez, míg ez a kutyáknál szinte egyáltalán nem fordul elő. Felnőtt egyedekkel szerzett tapasztalatok is megerősítik azt, hogy a kutya és a farkas közötti alapvető különbség az, hogy a farkasok jóval kisebb mértékben képesek saját viselkedésüket, félelmi reakcióikat és agressziójukat kontrollálni. Valószínű, hogy az emberi szociális rendszerbe való sikeres beépülés a kutya ősében a szociális rendszer szabályozásában fontos szerepet játszó agresszív viselkedés megváltozását kívánta. Ez jelentheti a csoporttagokkal szembeni és a csoporton kívüliekkel szembeni agressziót is. Ezért, bár bizonyos mértékben jogos a kutya agresszív viselkedését a farkasról szerzett ismeretekkel összevetni, érdemes nagyon körültekintően hivatkozni ezekre a párhuzamokra.

Jellemző vélemény például, hogy két egymást gyanakodva méregető idegen kutyát nyugodtan össze lehet engedni a parkban, hadd intézzék el egymás közt a dominanciaproblémákat, hiszen az egyik behódolása esetén a másik úgyis lovagiasan abbahagyja a harcot. Nem szabad viszont elfelejteni, hogy – még ha feltételezzük is, hogy ezek a hajdani őstől származó viselkedésszabályozó mechanizmusok ma is változatlan formában működnek – két idegen kutya nem feltétlenül tekinti egymást közös falkába tartozónak. Márpedig a farkasfalka tagjai megvédik a territóriumukat az odatévedő idegenektől, és a territoriális agresszió során előfordul, hogy a harc a betolakodó halálával végződik. Még a saját falkán belül sem mindig egyértelmű a helyzet, ahol az agresszió leggyakoribb célpontja a rangsor alján álló állat, és fogságban tartott falkáknál, ahol a legalárendeltebb egyed nem tud megfelelő távolságra kerülni a többiekől, az összetűzések akár az állat megölésével is végződhetnek. Más szóval, a farkasok falkaéletét meghatározó viszonylag merev szabályokat, illetve a szabadon élő és vadászó farkasok *agonisztikus* (vetélkedő) viselkedésformáit nem lehet automatikusan magyarázó elvként alkalmazni kutyáink esetleges agresszív akcióinak megértéséhez, hiszen a domesztikáció során a kutya agresszív viselkedését szabályozó mechanizmusok is több-kevesebb átalakuláson mentek át...

Az ugatás eredete

Korábbi irodalmi források a látszólag funkció nélküli ugatás megjelenését a kutyánál azzal magyarázták, hogy a domesztikáció során előtérbe kerültek a kölyökkori viselkedésformák, feltehetően azért, mert az emberi szelekció a kevésbé agresszív, kevésbé önálló, kezelhetőbb egyedek kialakítására törekedett. Ha tehát az ugatás a farkas egyik kölyökkori hangadási formája, akkor azért válik a kutya esetében kifejezettebbé, mert bizonyos szempontból a kutya maga is a farkas kölyökkori változatának tekinthető. Szembetűnő, hogy ez az érvelés a kutyaugatást ugyanúgy a farkastól próbálja levezetni, mint ahogyan sokan a kutya egyéb magatartásformáit is az „ősi falkamentálisra” vezetik vissza. Valószínűsíthetőbb, hogy a kutyára leginkább jellemző viselkedési motívumokat elsősorban az ember igényei alakították,

tudatos vagy akaratlan szelekció révén. Ebből a szemszögből nézve megkísérelhető a kutyaugatás elhelyezése is az ember és kutya együttműködését szolgáló eszköztárban.

A mai kutya fajtákat vizsgálva feltűnő, hogy ha az ember szelekciót gyakorolt a kutya hangadására, ez az ugatás felhasználásával történt. Jó példa erre az egyes vadászkutya fajtáknál megfigyelhető „hajtó hang”, amikor a kopók szagot fognak, illetve a „fára ugatás”, amikor a kutya azt jelzi, hogy sikerült a zsákmányt felzavarnia a fára. Az ember tehát az utóbbi évszázadokban aktívan alakította a kutyaugatásban rejlő kommunikációs lehetőségeket. De a kutyával való kapcsolatunk jóval régebbi, mint amilyen múlta a közös, löfegyveres vadászatok visszatekintenek. Milyenek lehettek az ember kommunikációs elvárásai a kutyával szemben a domesztikáció során?

A kutya viselkedésének kiismerése biztos fontos szempont volt, és nem valószínű, hogy az embernek gondjai lettek volna a különféle morgások, szűkölések értelmezésével. Ennél sokkal érdekesebb viszont a kutya megjelenéséből adódó lehetséges haszon: a kutya alkalmas lehetett az előretolt, állandóan éber őrszemfeladatának ellátására az emberi lakóhely környékén – feltéve, ha képes volt hatékonyan figyelmeztetni az embert a közeledő veszélyre. A tábor körül csellengő félvad kutyák feltehetően új környezetükben is alkalmazták a farkasoknál ma is megfigyelhető *területvédő ugatást* – csak hogy más is felfigyelt erre a fajtársaikon kívül: az ember. Mivel az embercsoport fennmaradása nem utolsó sorban a védekezésen múlt, a kutyaugatásnak már a kezdet kezdetén nagy szelekciós előnye lehetett mind az ember, mind pedig a már tőle függő kutyák szempontjából. Feltételezésünk szerint ez lehetett a kiindulópontja annak a szelekciós folyamatnak, amely a minél többet és az ember számára minél kifejezőbben vokalizáló – ugató – kutyák kialakulásához vezetett...

Alternatív megközelítések a kogníció vizsgálatában

Mivel az állatok nem tudják beszéd útján közölni azt, hogy mi alapján döntenek egyes helyzetekben, az állati kogníció kutatása jelentős részben arra koncentrál, hogy próbáljon olyan nem verbális módszereket találni, amelyekkel az alapvetően humánspecifikusnak tekintett tudatelméleti képességek esetleges megnyilvánulásait vizsgálhatók az állati viselkedésben. Képesek-e az állatok is valamilyen elképzelést kialakítani arról, hogy mi van a másik fejében: mire figyel éppen, milyen félelmei, szándékai, tévedései, stb. vannak? Nevezik ezt *elmeolvasásnak* is, de ez nem szerencsés elnevezés, hiszen mindenki azonnal valamilyen telepatikus képességre gondol. Természetesen nem erről van szó. A tudatelmélet használata egyfajta kifinomult helyzet- és viselkedéértelmezést jelent: mások belső, mentális állapotait látható cselekvéseikből és az adott szituációból való kikövetkeztetésének képessége. Természetesen a kutya és az ember közötti tanítási helyzetek is a két faj közötti együttműködési hajlandóság megnyilvánulásának tekinthetők, hiszen kooperáció nélkül lehetetlen lenne a tanító és a tanuló figyelmét összehangolni, az információátadást megvalósítani.

Úgy tűnik, hogy e vonatkozásban is sokat változott a kutya a háziasítás során. Kutyákat és farkasokat is felnevelő kutatók szerint a farkasok gyorsan tanulnak megfigyelés révén, például maguk is hamar ki tudják nyitni kifutójuk kapujának zárját, akkor is, ha csak néhány alkalommal figyelhették meg egyik társukat vagy akár egy embert zárnyitás közben – ez persze számos esetben meglehetősen bosszantó lehet. Ehhez viszont az szükséges, hogy a viselkedés és a kívánt cél elérése közötti kapcsolatnak világos oksági szerkezete legyen, vagyis *érthetően* a viselkedésnek kell előidéznie a kívánt hatást. Ezzel szemben a kutyák készek a legkülönbözőbb viselkedéseket bemutatni, ha utána, ettől akár teljesen független forrásból megkapják a jutalmukat. Nem szükséges, hogy a viselkedés és a jutalom világos oksági kapcsolatban álljon egymással. Így egy kutya számára az is logikus, illetve felfogható, hogy leül, és ez valamilyen homályos módon oda vezet, hogy az ember jutalomfalatot ad érte. Ez összességében tehát annyit jelent, hogy a kutyák – szemben a farkasokkal – könnyen taníthatók...

Viselkedési tesztek a gyakorlat szolgálatában 1.rész

dr. Kubinyi Enikő

Idő, pénz, fáradság felnevelni egy kiskutyát. Ha valamilyen cél érdekében vettük magunkhoz, és a felnőtt állatról kiderül, hogy a cél betöltésére tökéletesen alkalmatlan, törhetjük a fejünket, mitévők legyünk. Milyen jó lenne, ha már kölyökkorban kiválaszthatnánk a megfelelő kiskutyát.

Ha agilitytanfolyamra járnánk, de a kutyánkat se a labda, se a májkrém-falat nem bírja rá arra, hogy átugorjon egy akadályt, vagy ha vadászni szeretnénk, de ebünk csapot-papot hátrahagyva menekül a puskadörrenésre, bánhatjuk, hogy annak idején épp ezt a kölyköt választottuk az alomból. Képzelnék el mindezt nagyüzemi méretekben. Egy országban például több száz vagy ezer rendőr-kutya dolgozik. Óriási energiapazarlás olyan kutyák nevelésébe kezdeni, amelyek esetleg túl félénkek ahhoz, hogy később megbízhatóan dolgozzanak. A költségek mellett szinte eltörpül, pedig nagyon fontos probléma, hogy a leselejtezett kutyákat is el kell valahol helyezni. Korántsem biztos, hogy sikerül megfelelő gazdát találni, és a kutya gond nélkül átvészeli a gazdaváltást. Csodálatos lenne tehát egy olyan eszköz, amely az elválasztás korú kiskutyáról megbízhatóan megjósolja, beválik-e majd arra a feladatra később, amire szánják. Minden feladatkörnek megvannak a maga tehetséges jelöltjei. Jó lenne időben felismerni őket, és csak az ő kiképzésükre fordítani az energiát.

Felvételi vizsga kutyáknál

A szakemberek több mint 70 éve foglalkoznak ezzel a kérdéssel. Sokan próbálkoztak egy olyan kölyökkori testsorozat összeállításával, ami nagy eséllyel kiszűrheti egy feladatra (például vakvezetésre) a legalkalmasabb és a legkevésbé tehetséges kiskutyákat. Ahány tanulmány, annyiféle eredmény született. Volt, aki sikeres tesztről számolt be, de az is előfordult, hogy csak néhány viselkedési jegy (leginkább a félelem) esetén figyelhetek meg összefüggést a kölyökkori és a felnőtt viselkedés között. A legtöbben azonban alig találtak megfelelést.

Egy svéd szerzőpáros, Wilsson és Sundgren a 90-es évek végén úgy vélte, ennek részben az lehet az oka, hogy nem vizsgáltak elegendő fajtát, és kevés kutya eredményét dolgozták fel. Ezért ők egy óriási adatbázison próbáltak meggyőző eredményekhez jutni.

A Svéd Kutyakiképző Központ, Európa egyik legnagyobb kiképző és tenyészközpontja az 1930-as években nyitotta meg kapuit. Ez az intézet képezte ki Svédország szinte minden szolgálati kutyáját. Rendőr, vakvezető-, őrző-védő és kábítószer-kereső kutyák kerültek ki a központ falai közül, igen szép számban. 1960-tól évente 300-500 kölyök született itt, főként német juhászok. Emellett időről-időre magántenyésztőktől is vásároltak kölyköket. A kölyköket nyolc hetesen nevelőcsaládhoz helyezték el, ahonnan felnőttként kerültek vissza a központ szakembereihez. Amelyik kutya nem felelt meg a teszten, azt eladták vagy a nevelőcsaládnak ajándékozták. A felnevelt kutyáknak körülbelül 50%-át kellett leselejtezni. A megfelelő viselkedésű kutyák képességeik alapján speciális kiképzési programban részesültek. Csak az a kutya minősülhetett szolgálati kutyának, amely a kiképzési szakasz végén egy újabb teszt-sorozatot is megfelelően teljesített.

A svéd kutatók először 1310 felnőtt német juhász és 797 labrador adatait dolgozták fel és hasonlították össze. Arra voltak kíváncsiak, hogy a felnőttkori teszt alkalmas-e arra, amire szánták, vagyis hogy megállapítsa, melyik kutya milyen feladatra felel meg. A teszt során különböző helyzetekkel szembesítették a kutyákat, és egy tapasztalt szakember megítélte, hogyan reagál a kutya az adott

körülmények között. Csakúgy, mint ahogyan az iskolában osztályozzák a szorgalmat, a szakember pontozta a kutya bátorságát, élénkségét, kíváncsiságát és sok egyéb tulajdonságát.

Mit mutatnak a tesztek?

A két fajta képviselői között számos különbség adódott. A német juhászok agresszívebbek voltak, egy színlelt támadás esetén kemény fellépést tanúsítottak. A labradorok kevésbé ijedtek meg a pisztolylövéstől, jobban együttműködtek a vezetőjükkel, és nehezebb volt kibillenteni őket nyugalmi állapotukból. Nincs ebben semmi meglepő, hiszen a labradorokat vadászatra tenyésztették ki, a német juhászokat pedig a terelés mellett őrző-védő munkára. (Mivel a központban főleg saját tenyésztésű német juhászokat használtak, az is előfordulhat, hogy épp azt a szempontot sikerült kimutatni, ami alapján a kezdetekkor összeválogatták a tenyészállatokat. Így előfordulhat, hogy ha magántenyésztők kutyáit mérik, más lett volna az eredmény.)

A kutatók célzottan is megvizsgálták az egyes tulajdonságok öröklődésének mértékét. Minél összetettebb viselkedési egységeket vizsgáltak, annál nagyobb genetikai hatást találtak.

Érdekes azonban, hogy ha a fajtákat nemek szerint szétválogatták, erős átfedések adódtak a fajták között, azaz a kutyák ivara közel annyit számított, mint a fajtája. A labrador kanok kevésbé voltak együttműködők, mint a német juhász kanok. A német juhász szukák temperamentumosabbak voltak, mint a labrador szukák, a kanok viszont épp ellenkezőleg. Ez az eredmény egybeesett a kiképzők véleményével, akik már korábban megfigyelték, hogy a labrador kanok igazából önállóan szeretnek dolgozni, és csak akkor működnek jól a gazdával, ha egy éves koruk előtt ivartalanítják őket.

A kutatók által végzett statisztikai elemzésnek egyik nagy horderejű következménye az volt, hogy egy speciális számítási módszerrel sikerült a kutyák egyes tesztekben mutatott viselkedését egyetlen pontszámra összegezni. Ha a kutya 10-13 pontot ért el ezen a skálán, akkor nagy valószínűséggel alkalmas volt arra, hogy megkezdjék a kiképzését, ha 10 alatt teljesített, akkor általában elutasították. A fajtára jellemző tulajdonságoknak megfelelően a német juhászokat általában rendőr-kutyának, a labradorokat vakvezetőnek képezték.

De egy fajtán belül is vannak olyan kutyák, amelyek inkább az egyik vagy másik feladatra felelnek meg. A rendőr-kutyának választott kutyák bátrabbak, keményebbek, stabilabbak voltak és jobban védték megszerzett tárgyaikat egy átlagos tulajdonságokat mutató német juhásznál. Ugyanezen fajtán belül a vakvezető-kutya jelöltek szintén stabilabbak és bátrabbak, emellett együttműködőbbek voltak a többinél.

A tesztsorozaton "megtört" kutyákat eladták, elajándékozták vagy elaltatták. Az elaltatott kutyák leginkább stabilitásukban, védekezési készségükben, barátságosságban és együttműködési készségben maradtak el a kívánt szinttől.

A duci kölyök önállóbb

A felnőttkori teszt tehát alkalmas volt arra, hogy kiválogassa az egyes feladatokra megfelelő kutyákat. Ezek után már csak azt kell megvizsgálni, vajon az ígéretes szolgálati kutyák már kölyökkorukban is kiemelkedtek-e az adott szempontok szerint a többiek közül. 867 nyolc hetes német juhász kiskutya eredményeit használták fel a kutatók. Nemcsak a kölyök- és felnőttkori viselkedést vetették össze, hanem azt is tudni szeretnék volna, hogy a kiskutyák viselkedését milyen hatások befolyásolják.

Elsőként megállapították, hogy az anya kölyöknevelési tapasztalatai elhanyagolható hatásúak a kölykök viselkedésére, a felnőttkorra pedig semmilyen hatásuk nincsen.

A kölykök súlya azonban befolyásolta a viselkedést, különösen a szuka kiskutyák esetén. A nagyobb

szuka kölykök önállóbbak voltak, kíváncsibbak voltak a környezetükre, aktívabban foglalkoztak a tárgyakkal. Felnőtt korukban keményebben, agresszívebben léptek fel bizonyos helyzetekben. A kölykök súlyát testvéreik száma is befolyásolta. Minél több kiskutya született egy alomban, annál kisebb volt a kölykök súlya 50 napos korukban. Mivel a súly ilyen fontos tényezőnek bizonyult és a nemek különbözően viselkedtek, a kutatókban felvetődött, hogy talán a kan és szuka kiskutyák más sebességgel fejlődnek. Sőt, az is lehet, hogy az érési folyamatot a súly jelentősen befolyásolja.

A kutatók azonban éltek a gyanúperrel, hogy az eredmények háttérben további okok is lehetnek.

Ideális körülmények vagy elkényeztetés?

Megfigyelték, hogy a vizsgálati időszak első és második felében született kiskutyák viselkedése eltérő. Két változás lehetett felelős ezért az eredményért. Egyrészt a csontfejlődési problémák kiküszöbölése miatt a második időszakban a kölykök már valamivel kevesebb táplálékot kaptak. Ez önmagában azonban nem magyarázhatta meg az eltérő eredményeket. Fontosabbnak bizonyult az, hogy a korábban alomnak használt kartonpapírt puha, meleg, bolyhos takaróval váltották fel. Az e takarón felnövekvő kutyák többet aludtak, kevésbé voltak aktívak és kevesebbet nyüszögtek, mint a kartonon fekvők, amelyek egyedül, idegen helyen később kezdtek csaholni, viszont hamarabb megközelítették az embert és egy nagy, félelmetes labdát, felnőttkorban pedig stabilabb idegrendszerűek voltak. Úgy tűnt, hogy a karton olyan, enyhén kellemetlen ingert jelentett, amely edzette a kiskutyák idegrendszerét. Ismert ugyanis, hogy ha a fiatal állatokat gyakran érik enyhe stresszt kiváltó ingerek, akkor felnőttként stabilabb idegrendszerűek lesznek, akik bátrabban derítik fel környezetüket. (Ezt az eredményt már sok állaton, például patkányon is sikerült kimutatni.)

Sok olyan körülmény is hatással van a kölykök fejlődésére, amire talán nem is gondolunk. Svédország északi részén, ahol a Központ feküdt, nagyon kemények a telek. Gyakori, hogy -20 fok alatti a hőmérséklet. Ilyenkor bent a Központban is körülbelül 10 fok lehetett. A télen, a kartonon született kölykök lassabban is növekedtek, mint a nyáriak, hiszen energiájuk egy részét saját testük fűtésére kellett fordítani. Mégis, a bolyhos takarón növekvő kölykök 50 naposan nehezebbek voltak, mint a nyáriak. Talán az enyhe, nem kivédhetetlen hideg is olyan enyhe stresszt jelentett, amely végeredményben pozitív hatású a kölykök fejlődésére. Más kutatók is megfigyelték, hogy a 15 fokos környezetben nevelkedő kölykök több hangot adtak ki, aktívabban voltak és gyorsabban reagáltak bizonyos ingerekre, mint az "elkényeztetett" társaik.

A kölyökkori viselkedésteszték gyakorlati értéke: megjósolják-e a felnőtt viselkedését? 2.rész

Kubinyi Enikő

Az előző részben megismerkedtünk a Svéd Kutyakiképző Központtal, ahol több évtizede tenyésztenek és képeznek ki szolgálati kutyákat a rendőr-kutyától a kábítószer kereső kutyán át a vakvezetőig. Hiába azonban a gondosan kiválasztott tenyészállomány, a felnövekvő kiskutyák mintegy 50%-át kénytelenek leselejtezni, mert nem alkalmasak a magas fokú teljesítményt követelő munkákra. Kidobott pénz és energia az ilyen kutyák felnevelése, nem csoda hát, ha már a kezdetektől fogva megpróbálkoztak a szakemberek valamiféle korai válogatással, előselejtezéssel.

A kiskutyák tesztelését nyolc hetes korban végezték el. Nehéz feladat egy megfelelő teszt-sorozatot kidolgozni, hiszen nagyon sok, később jelentőssé váló viselkedésforma még nem alakult ki, mint amilyen például a dominancia agresszió vagy a területvédelem. Ugyan a félelmi reakciók már meglehetősen kifejezettek lehetnek, előhívásuk egy ilyen korai életkorban maradandó károsodást okozhat. Egy túl erős csattanás lövésfélővé teheti a kiskutyát, vagy egy idegen ember által okozott fájdalom talán életre szóló bizalmatlanságot olt belé.

Mint az az előző részből kiderült, a svéd kölyökteszt sok minden mérésére alkalmasnak bizonyult. Kimutatta például, hogy az alom anyaga rendkívül erősen befolyásolja a kiskutyák viselkedését, az anyjuk korábbi kölyöknevelési tapasztalatai pedig szinte egyáltalán nem.

Kapcsolat a kölyökkori és a felnőtt teszteredmények között

A kölyök és a felnőtt viselkedés egybevetése viszont lehangoló eredményekkel járt. Gyakorlatilag semmiféle összefüggést nem sikerült találni a kölyökkorban regisztrált és a felnőtt állat viselkedése között. Holott volt néhány átfedő feladat is, például a rongyhúzogatás, amellyel kitűnően lehet mérni a tárgyszerzési késztetést. Józan ésszel feltételezhető, a rongyot gyorsan megszerző, azt átadni nem hajlandó kiskutya felnőttként is birtokolni akarja a tárgyat, és nem szívesen adja át a kísérletvezetőnek. Az eredmények azonban cáfolják ezt a feltételezést. Olyannyira nem sikerült semmilyen összefüggést sem találni, hogy a kutatókban még az is felmerült, talán más-más gének irányítják a kölyök- és felnőtt viselkedést. Ennél sokkal valószínűbb azonban az, hogy a két korcsoportban eltérő viselkedési rendszereket teszteltek. Így még az átfedő gyakorlatokban adódó egybeeső viselkedések hatása sem jelenhetett meg, mert a többi, nagyobb súlyú feladat elnyomta azokat. Ha ugyanis megfigyeljük a felnőtt és kölyökkori teszt-sorozatot, az a benyomásunk támad, hogy a felnőtt tesztek elsősorban félelmet kiváltó helyzetekben adott választ mérnek, a kölyökteszték viszont az enyhe stresszhelyzet ellenére is kiváltható játékosságot, birtoklási vágyat, felderítő kedvet. A stresszhelyzet sem az ijesztgetés miatt áll elő (mint a felnőtteknél), hanem pusztán az ismeretlen emberekkel, ismeretlen helyen, anyától, testvérektől történő elválasztás hatására adódott. E kritériumoknak a felnőtt tesztből lényegében csak a legelső feladat felelt meg, ahol a kísérletvezető megismerkedett a kutyával, és megpróbált játszani vele. Itt azonban hiányzott a szeparáció hatása: a felnőtteket nem különítették el a gazdától, a kölyköket viszont elválasztották az alomtársaktól és az anyától.

Egyáltalán nem biztos tehát, hogy egy kiskutyáról egy gondos vizsgálat alapján nem tudhatjuk meg, milyen lesz felnőttként. Lehet, hogy csak az alkalmazott tesztek nem voltak alkalmasak arra, hogy erre a kérdésre választ adjanak. Más vizsgálatokban ugyanis találtak összefüggéseket. Könnyű engedelmisségi gyakorlatok elvégzése során például teljesen hasonló együttműködési készséget, agresszivitást, stb.

mutattak a kölyök és a felnőtt állatok. Azonban még ezekből a pozitív eredményekből is az derült ki, hogy minél későbbi korban végzik el a kölyöktesztet, annál megbízhatóbb, annál kevésbé hibázik a későbbi beválás megjósolását illetően. Például egy felnőtt állat félelmi reakciója összefüggést mutatott a 12 hetes korában mért adatokkal, de igazán megbízhatónak csak a 6 hónapos korban mért viselkedés mutatkozott.

Persze, könnyen belátható, hogy minél közelebb kerülünk a felnőtt korhoz, annál kisebb az esély arra, hogy valamilyen okból megváltozzon a viselkedés. Azt is sugallja ez a megállapítás, hogy az egyedi tapasztalatok hatása jelentős befolyással bírhat a felnőtt magatartására. Ez biztosan így is van. Mégis, tapasztalati tény, valamint vizsgálatok is utalnak rá, hogy az a tenyésztő, aki már sok kiskutyát felnevelt életében, világosan látja a kölykök közt adódó temperamentumbeli különbségeket. Ez alapján akár azt is joggal teheti, hogy bizonyos típusú embereknek egyes kölyköket a figyelmébe ajánl, másokat pedig egyenesen eltanácsol. Látnunk kell, hogy egy viselkedési teszt csak néhány tíz percet emel ki a kiskutya életéből. Annak az esélye, hogy e rövid idő alatt rá jellemző viselkedést mutasson, nagyon csekély. Hiszen egy kiskutyának igen gyors az anyagcseréje: könnyen lehet, hogy éhes, szomjas, melege van, holott ugyanakkor evett-ivott, mint a többiek. Egyetlen teszt nem fog különbséget tenni egy aktív, mozgékony, de a teszt idején kimerült, álmos valamint egy passzív, visszahúzódó kölyök között. A tenyésztő viszont sokszor megfigyelhette már a kiskutyát, ezért az ő véleménye mérvadóbb lehet.

Ha a kutatók által összeállított tesztek tökéletesek is lennének, és minden alkalommal sikerülne elkapniuk egy kölyök ideális viselkedését, akkor is számolni kell azzal, hogy nyolc hetes kor után még rengeteg hatás éri az állatot. Az ekkor végzett teszt eredményét tehát már csak ezért sem tanácsos készpénznek venni. A nagyon szélsőséges reakciók viszont már gyakran ekkor is előbukkannak, ezért egy előzetes szűrés elvégzésére alkalmas lehet ez az életkor. Mindenképpen fontos azonban a tesztek később megismételni. Emellett azonban hangsúlyt kell fektetni a kiértékelési és értelmezési szempontokra is.

És hogy mi a tanulság az egyszeri kutyavásárló számára, aki nem érdeklődik a nagyüzemi kutyatenyésztés után, csak egy megbízható jószágot szeretne az elkövetkező 12-15 évre? Válasszon egy szavahihető és szimpatikus tenyésztőt, és hallgassa meg a véleményét! Emellett ne mulassza el annyiszor meglátogatni és megfigyelni az almot, ahányszor csak teheti. Utolsó esélyként pedig még mindig bízhat abban, hogyha mindezek ellenére mellé nyúlt, előbb-utóbb akkor is megszereti a kis ebadtát.

Kölyökkori tesztsorozat

A tesztet 8 hetes kölykökkel végzik. Négy személy vezeti a tesztelést, ebből kettő állandóan jelen van.

1. Elkülönítés során mért hangadás

Egy 2,5x3 m-es kennelbe helyezik a kiskutyát 5 percre. A csaholás és nyüszítés megjelenését és időtartamát mérik.

2. Kontaktus a kennelbe belépő személlyel

Öt perc elteltével a kennelbe belép egy ember. Megfigyelik és pontozzák, hogyan közelíti meg a kiskutya.

3. Játék egy teniszlabdával

A kísérletvezető labdázni próbál a kiskutyával 3 percen át. Megfigyelik és pontozzák, hogy a kölyök megfogja-e a labdát és visszahozza-e.

4. Reakció egy nagy labdára

Egy 13 cm átmérőjű labda esetenként félelmet válthat ki a kölyökből, de játszhat is vele.

5. Rongyozás

Pontozzák, hogy a kiskutya megfogja-e az előtte elhúzott rongyot, rágja, húzza-e.

6. Ismeretlen szobában mutatott viselkedés

A kölyköt egy ismeretlen szoba közepére helyezik. Mérik, hogy mikor hagyja el a szoba közepét, mikor és hogyan közelíti meg a szobában lévő négy tárgyat (egy fadarabot és a korábban már megismert 3 játékot). A teszt 5 perc elteltével ér véget.

Felnőttkori tesztsorozat

A tesztek a kutya 450-600 napos kora között végzik. A kutyát egy, már legalább két hete ismert személy vezeti, aki naponta foglalkozott vele (továbbiakban: gazda).

A lövésfélő kutyákat azonnal kizárják. A továbbiakban a teszt vezetője a következő, alapvetően négy kategóriába eső viselkedési jegy alapján értékeli a kutyát:

- stabilitás: bátorság (a félelem leküzdésének képessége), keménység (befolyásolhatóság, kibillenthetőség a különböző tapasztalatok által), idegesség (a helyzetekhez való alkalmazkodás képessége)
- kooperációs készség: együttműködési hajlam („tetszeni vágyás”), temperamentum (élénkség)
- barátságosság
- vérmérséklet: élesség (agresszióra való hajlam), hajlam az önvédelemre, zsákmány- (tárgy)szerezési késztetés

1. Megközelíthetőség és versengés egy tárgyért

Egy ismeretlen személy (a teszt vezetője) megközelíti a kutyát. Először passzív, azután megpróbál kontaktust teremteni a kutyával. Ezután a kutyavezető pórázon engedelmisségi feladatokat végeztet, majd egy ronggyal játszanak. Később a teszt vezetője is rongyozik a kutyával.

2. Megijesztés I.

A kutyát vezetője a tesztvezetőnél hagyja, majd behívja egy fás területre, ahol életnagyságú „papíremlerek” közé kerül. Ekkor a gazda elbújik előle, és az egyik fáról egy újabb figura zuhan a kutya elé.

3. Megijesztés II.

Séta közben egy ember nagyságú babát helyeznek 1 m-re a kutya elé.

4. Hangos zajra adott reakció

A gazda és a kutya egy létra felé halad, amiről konzervdobozok és egyéb fémtárgyak lógnak le. Amikor a kutya a létra mellé ér, a tárgyak nagy csattanással lezuhannak.

5. Fenyegető jelenségre adott reakció

Egy papírfigura „felsőtestét” egy szánra erősítik. A szánt lassan a kutya felé húzzák. A legtöbb kutya fenyegetőnek találja a rábámuló szempárt.

6. A gazda megtámadása

Csak német juhászokon végezték a védekező viselkedés és élesség megítéléséhez. A gazda és a kutya egy fal mellett sétál, amikor a teszt vezetője előront, és színlelt támadást intéz a gazdára.

7. Pisztolylövésre adott reakció

Egy 9 mm-es startpisztolyt kétszer elsütnek 5-10 m-re a kutyától; mialatt a gazdával játszik, illetve mellette ül.

Kedves Olvasóink!

*Szívesen vesszük az Önök javaslatait: milyen tesztekét végeztetnének el felnőtt- és kölyökkutyákkal annak érdekében, hogy megállapítsák, milyen feladatra alkalmasak? A borítékra kérjük írják rá:
„Viselkedésteszték”*

Mit gondol a kutya, mikor a szomszédban ugatnak?

Molnár Csaba

Az Etológia Tanszéken már évek óta kutatjuk a kutyák ugatását, ahogy e magazin hűséges olvasói egy nem régi írásunkból ezt már tudhatják is. Arra vagyunk kíváncsiak, hogy az ugatásnak milyen szerepe van az ember és a kutya, illetve a kutyák közötti kommunikációban. Korábbi kísérleteinkből megtudtuk, hogy az emberek viszonylagos biztonsággal képesek meghatározni azt, hogy egy magnóról lejátszott ugatást vajon milyen helyzetben rögzítettük, zen kívül egyöntetűen határozták meg a különböző helyzetekben ugató kutyák belső állapotát („hangulatát”).

Azt is megtudtuk e kísérletekből, hogy az emberek belső állapotról alkotott képét nagy mértékben meghatározzák az ugatás néhány jellemző akusztikai tulajdonságai, úgy mint azok frekvenciája (hangmagassága), a vakkantások között eltelt idő (tehát az ugatás ritmusa) valamint a tonalitás, amely az érdes vagy csengő hangszint jelenti. Egyik legérdekesebb eredményünk az volt eddigi kísérleteink során, hogy nem különböztek a kutyások és a kutyával nem rendelkezők eredményei. Ez azt jelenti, hogy a mindennapos kutyás tapasztalat kevésbé van hatással arra, hogy az emberek hány ugatásról tudják helyesen megmondani, hogy az milyen helyzetben hangzott el. Sikerült egy másik közvélekedést is megcáfolnunk: úgy találtuk, hogy az emberek hallás után nem képesek megkülönböztetni két kutya ugatását, még akkor sem, mikor az egyik kutya a sajátjuk.

Kísérleteink másik irányvonala annak vizsgálata, hogy milyen szerepet játszik az ugatás a kutyák közötti kommunikációban. Egy korábbi vizsgálatunkból kiderült, hogy a kutyák képesek az egyetemi laborban különbséget tenni különböző kutyák ugatásai, sőt, egy kutya különböző helyzetekben rögzített ugatásai között is. Ebben a kísérletben a „habituáció-diszhabituáció”-módszert alkalmaztuk. Ennek lényege, hogy mikor az állatokat többször egymás után ugyanaz az inger éri, és az ingernek nincs semmilyen hatása (tehát az állat szempontjából semlegesek), akkor az egymást követő ismétlések után viselkedési reakcióik csökkennek (ezt a jelenséget hívjuk habituációnak). Ezután egy valamilyen szempontból „új” ingert kapnak, és ha fel képesek ismerni a két inger között lévő különbséget, akkor azt várjuk, hogy viselkedési reakcióik újra intenzívekké válnak, hiszen erre az új ingerre még nem volt alkalmuk habituálódni (diszhabituáció). Esetünkben az ingerek ugatások voltak. A kísérletek első részében ugyanattól a kutyától rögzített ugatásokat játszottunk le az alanyak, azonban az utolsó ugatás egy másik helyzetben hangzott el. A vizsgált reakció a hangfal (tehát a hang iránya) felé való tekintés időtartama volt. Azt találtuk, hogy azok a kutyák, melyek az utolsó alkalommal egy másik helyzetben rögzített ugatást hallottak, hosszabban nézték a hangfalat, mint azok, amik utoljára is ugyanazt a szituációt hallották. A kísérleteket ezután úgy folytattuk, hogy az ugató kutyákat változtattuk, de a szituáció ugyanaz maradt. Itt is hasonló eredmény jött ki, tehát azok az állatok, amelyek végül más kutya ugatását hallották, tovább nézték azt.

Hasonló kérdéskörrel foglalkozik legújabb kísérletünk is. Az előző kísérlettel kapcsolatban kritikaként vethető fel, hogy a laborban a körülmények némileg különböznek a természetes élethelyzetektől. A kutya és gazdája egy csempézett szobában üldögélnek, lehetőség szerint más inger nem éri a kutyát, mint a vizsgálat során lejátszott ugatás. A valóságban viszont, mikor a mindennapok során a kutyák hallják más kutyák ugatását, egy csomó más inger is éri őket ezzel együtt. Épp akkor megy el egy idegen ember a kerítés előtt, susognak a levelek, számos szagot éreznek. Ezek mind befolyásolhatják az ugatásra adott viselkedési válaszaikat, és azt is, hogy felismerik-e az ugatásokban rejlő különbségeket.

Ezek miatt szükséges a kutyák e képességének természetes körülmények közötti vizsgálata is. Hasonló kísérleteket végeztek Seyfarth, Cheney és munkatársaik fehérbarkójú cerkófokon az elmúlt évtizedekben. Ezek a majmok csoportosan élnek, és élelemgyűjtés közben ragadozók lesnek rájuk. Ezek ellen úgy védekeznek, hogy a csoport egyes tagjai folyamatosan kémlelik a környéket, és ha egy ragadozót látnak, vészkiáltással riasztják a többieket, amelyeknek így több idejük marad védelmet

keresni. Azonban többféle ragadozó is közeledhet, és mindegyik ellen más menekülési mód a leghatékonyabb. A ragadozó nagymacskák jöveletekor a vészkiáltást halló egyedek felrohannak egy fára, a sasra jellemző hangra az eget kezdik kémlelni, míg a kígyó-típusú jelzésre két lábra állnak, és a fűben keresik a támadót. Tehát a vészkiáltások a ragadozó típusára jellemző információt hordoznak. Korábbi eredményeink alapján úgy gondoljuk, hogy a kutyaugatás is különböző lehet az egyes helyzetekben, így az ugatást halló kutyáknak alkalmuk nyílhat arra, hogy képet alkossanak az ugatást kiváltó élethelyzetről, és – mivel az egyes kutyák ugatása valószínűleg különbözik – az ugató egyedet is képesek lehetnek beazonosítani, amennyiben ismerik. Ezt a jelenséget szeretnénk most vizsgálni.

A tesztjeink úgy zajlanak, hogy először magnóra rögzítjük a kiválasztott kutyák ugatását, majd két másik alkalommal visszajátsszuk neki más kutyák hangjait, közben viselkedésüket videóra rögzítjük, hogy később elemezni tudjuk. Jelenlegi vizsgált kérdésünk az, hogy képes-e a kutya természetes körülmények között megkülönböztetni ismerős és ismeretlen kutyák ugatását. Ehhez kérjük olvasóink segítségét.

Olyan gazdák jelentkezését várjuk, akik szívesen részt vennének e tesztben, kertes házban laknak Budapesten (esetleg a környező településeken), és több kutyájuk van, melyek mindegyike ugatós. Önöknek nem kell elvinniük kutyáikat sehova, a teszt a kertben illetve az utcán zajlik, egy alkalom alig fél órát vesz igénybe.

Jelentkezéseiket várjuk a **06 30 455 8181**-es telefonszámra vagy a molcsa@gmail.com email-címre (Molnár Csaba).

Segítségüket előre is köszönjük!

Kevesebb lesz-e a kutyatámadás, ha betiltunk pár „bűnös” fajtát?

Dr. Gácsi Márta

Az utóbbi években Angliában és Ausztráliában meglepő jelenséggel találták szembe magukat azok a kiképzők és viselkedési tanácsadók, akikhez agresszióval kapcsolatos problémákkal fordulnak a gazdák. A legtöbb harapást az egyik legnépszerűbb fajta, a golden retriever okozta. Oly mértékben szelíd fajtaként ismerik, hogy ha látnak egyet az utcán, a gyerekek (és egyes felnőttek is) kérdés nélkül rávetik magukat, és meg akarják simogatni. Bár igazán súlyos sérülés ritkán történt, haláleset pedig egy sem, mégiscsak elgondolkodtató, hogy a probléma ismertté válása után senki nem követelte a golden retrieverek betiltását....

Nemrégiben jelent meg egy viselkedéskutatásra specializálódott állatorvosi lapban egy ausztrál kutató tudományos közleménye, amely az oly sokszor megvádolt fajta, az amerikai pit bull terrier kutyatámadásokban játszott valós szerepét vizsgálja. A pit bull Európában nem elismert kutyafajta, és annak ellenére, hogy így meglehetősen macerás a beazonosítása, sok országban betiltották, illetve ellehetetlenítették (például Magyarországon is). Ausztráliában ugyan elfogadott fajta, ám tartása különféle feltételekhez kötött, így feltételezhetően a problémák és többlet költség elkerülése végett sokan nem jelentik be hivatalosan.

A média áldozata?

Az utóbbi húsz évben igen sok országban betiltották vagy szigorú feltételekhez kötötték bizonyos fajták tartását, tenyésztését. A pitek szinte mindenütt listavezetők az ilyen „közellenségnek” kikiáltott fajták sorában. A cikk szerzője szerint erről főképp a tömegtájékoztató tehet, amely a 80'as évek végén történt valóban drámai pit bull támadásokat úgy találta, hogy közben az egész fajtáról alakított ki az emberek – és a törvényhozók – fejében mélyen gyökeret vert előítéleteket. Később pedig szinte mindenütt e szakmai szempontból nem teljesen korrekt, újságírók által hatásosabbra színezett kép alapján ítélték meg és el a fajtát anélkül, hogy a valós tényeket és adatokat figyelembe vették volna.

A történet ausztrál változata

Bár – a nagy sajtóvisszhang ellenére – valójában elenyésző az igazán súlyos, halálos kimenetelű kutyatámadások száma, és ezek jó része is saját területen történik, illetve ismerősre (gazdára) irányul, a lakosságot már annak az esélye is komoly félelemben tarthatja, hogy közterületen esetleg megtámadja őket egy szabadon kószáló kutya. Azt pedig senki sem vitatja, még a fajta legfanatikusabb rajongói sem, hogy a pit bullok közül jó néhány példány okozott már halálos sérülést ártatlan, őket semmivel sem provokáló embernek. A kérdés ellenben természetesen mindig úgy fogalmazódik meg, vajon a pitek tényleg annyival veszélyesebbek, mint sok más fajta, hogy ilyen különleges bánásmódot érdemelnek.

Az Angliában 1991-ben – nem utolsósorban a pit bull terriereknek tulajdonított súlyos támadások hatására – létrehozott veszélyes kutyákról szóló törvény (Dangerous Dogs Act) előírásait szinte automatikusan vették át Ausztráliában, annak ellenére, hogy ott például abban az évben egyáltalán nem jelentettek pit bull támadást. Az előírások később tovább szigorodtak, és a tartományok egymás után követelték meg az állandó póráz és szájkosár-kötelezettség mellett a kötelező ivartalanítást, ami végső soron a fajta „kipusztulásához” kell, hogy vezessen.

A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy az egyre súlyosabb korlátozások nem valós helyzetértékelés (statisztikai adatok) alapján történtek, hanem mindig egy-egy nagy sajtóvisszhangot kiváltó támadás után következtek be. Amikor pedig 2005-ben végül pótolták ezt a hiányosságot, akkor az adatok gyűjtése és feldolgozása során épp úgy súlyos módszertani hibákat vétettek, mint annak idején az USA-ban, mikor az első „terhelő bizonyítékokkal” álltak elő a pitek kivételes veszélyességéről.

Hihetünk-e a statisztikáknak?

Néha a legalapvetőbb szabályokat sem tartják be a statisztikai adatok elemzésekor – érvel a szerző – mert a sérülést okozó különböző fajták arányát csupán a támadásokat nyilvántartó adatokból számolják ki, és nem veszik figyelembe azt, hogy az adott fajta teljes létszámához képest milyen az embert harapottak aránya. (Hisz, ha a valahol például a német juhászkutya a legnépszerűbb fajta, már csak önmagában ebből adódóan is sokkal nagyobb az esélye, hogy valakit német juhász harapjon meg, mint más fajta. Ezért is a keverékek vezetnek a listát mindenütt.) A pitek esetén ezt még tovább bonyolítja az a tény, hogy a fajta létszáma erősen alábecsült, mert az előítéletek vagy a gazdát, illetve a kutyát hátrányosan érintő szabályozás miatt sokan nem jelentik be kutyájukat a tenyészszegecsületnél, ahonnan a hivatalos szervek bekérlik az adatokat.

Mi a helyzet a fajta hazájában?

A pit bull terrier igen népszerű fajta az USA-ban, jelenleg körülbelül 380 000 hivatalosan bejegyzett egyed tartanak nyilván. A szerző belátja, hogy a kutyaharapásokkal kapcsolatos amerikai adatokból első pillantásra valóban úgy tűnik, hogy ez a fajta különösen hajlamos emberre támadni, de szerinte az arányok figyelembe vételével már árnyaltabbá válik a kép. Egy tanulmány szerint az 1979-1998 közötti időszak haláleseteinek (238 áldozat) 32%-át követte el pit bull vagy pitkeverék. Egy másik felmérés eredményei alapján ugyanakkor az 1965-2001 közti időszak halállal végződő támadásaiból csak 6,7% volt pit bull terriereknél tulajdonítható. Ugyanakkor az ezen időszakokban gyűjtött adatok sajnos ma már nem teszik lehetővé annak a pontos kiszámítását, vajon a pit bullok között valóban nagyobb arányban fordult-e elő ilyen szélsőségesen agresszív viselkedés, mint más fajtáknál.

És ezen a ponton a szerző felvet még egy igen fontos kérdést, amely az egész világon nehezen feloldható szakmai és jogi vitákhoz vezet.

Milyen a pit bull terrier?

Természetesen létezik hivatalos fajtaleírás, de az alapján még egy szakembernek sem mindig könnyű beazonosítani egy nem túl típusos pitet. Arról nem is beszélve, hogy vajon milyen küllemi jegyek, esetleg viselkedésformák alapján dönthető el, hogy egy kutya pitbull-keverék. Ráadásul a bejelentett esetek jó részénél a fajta megállapítása a megtámadott ember vagy a tanúk elbeszélése alapján történik. Az pedig már számtalanszor bebizonyosodott, hogy a hozzá nem értők minden bull típusú (bull terrier, staffordshire terrier) vagy esetleg nyomott orrú (boxer, amerikai buldog) kutyát egyszerűen csak „lepitbulloznak”. Megdöbentő, de a tisztviselők nem ritkán az újsághírek alapján töltik ki a „fajta” rovatot.

Mi tekinthető harapásnak?

Az ijedősebbek már akkor is sebészhez rohannak, ha összenyalazza őket egy idegen kutya, mások komoly sérüléseket is maguk látnak el, és így soha nem kerülnek be a statisztikákba. Ausztrália New South Wales tartományában 1997 óta kötelező az orvosoknak jegyzőkönyvezni a kutyaharapásos eseteket. Bár ez az

intézkedés sem jelenti egyértelműen azt, hogy minden fontos tény rendelkezésre áll, a szerző – mint legjobb elérhető adat – a továbbiakban ezt elemzi részletesen.

A kutyatámadások fajtamegoszlása

Egy év alatt, a 2004 júliusától 2005 júniusáig terjedő időszakban 873 kutyaharapás okozta sérülést jelentettek, ennek 45,1%-a más állatokra irányult, és 54,9%-a emberekre. Ezek túlnyomó többségét keverékek illetve a szemtanúk által beazonosíthatatlan fajták okozták. A megnevezett 29 fajtáról ezúttal rendelkezésre állt a tenyészegyesület regisztrációs adatbázis, így lehetővé vált az emberre támadó kutyák fajta szerinti valós arányának becslése. A lista élén álló 5 fajta részletes adatai láthatók a táblázatban.

FAJTA	Emberre támadó egyedek száma	Adott fajtából bejegyzett egyedek száma	Emberre támadók fajtán belüli aránya
Német juhászkutya	63	35711	0,2 %
Rottweiler	58	23735	0,2 %
Ausztrál cattle dog	59	28850	0,2 %
Staffordshire bull terrier	41	40776	0,1 %
Amerikai pit bull terrier	33	3244	1,0 %

Megjegyzés: A táblázat nem tartalmazza a több mint 200 más fajtának ill. keverékeknek tulajdonítható támadást.

Az adatok szerint tehát a pitekek valóban mesze a legveszélyesebbek, hiszen egyetlen év alatt minden 100 nyilvántartott pit közül egy emberre támadott. Ugyanakkor ha csupán azt vesszük számításba, hogy a támadásban részt vett, fajtatisztaként azonosított kutyák több mint egyharmada nem volt regisztrálva, és másik közel egyharmadukról nem volt megállapítható, hogy nyilván vannak-e tartva (mert például elszaladtak a támadás után, és nem találták meg őket), nyilvánvalóvá válik, hogy a „bűnös” pitekek fajtán belüli aránya túlbecsült.

Fajták és hiedelmek

A szerző összességben megállapítja, hogy bár a legtöbb támadásért világszerte a német juhászkutyák és rottweilerek felelősek (bár ez betudható a rendkívüli elterjedtségnek is), mégsem hozott egyetlen ország sem súlyos korlátozó intézkedéseket velük szemben. A pitekekkel való speciális ellenérzéseket azzal magyarázza, hogy bár szerepüket egyértelműen túlhangsúlyozzák, és valójában a feltételezettnél jóval kevesebb harapás írható a számlájukra, viszont kétségtelenül hajlamosabbak súlyosabb sérüléseket okozni, mint más fajták.

Annak ellenére, hogy a legújabb felmérések szerint még ölebek is képesek súlyos, akár halálos kimenetelű sérüléseket okozni kisbabáknak, a „harc kutyákat” övező előítéletek nem szűnnek meg. Pedig a harci kutyák speciális szelekciója során – érvel a szerző – a más állatokkal szembeni kétségtelenül megnövelt agresszió mellett igen fontos szerepet játszott a gazda általi kezelhetőség, az emberekkel szembeni tolerancia.

A kérdés már csak az, vajon mennyire stabil az ilyen kutyák fajtársfelismerő képessége, milyen körülmények között kerülhet át az ember (kisgyerek) az ellenfél/zsákmány kategóriába.

Miért ugat a kutyus, mondd meg kisfiam!

Molnár Csaba

Az ELTE Etológia Tanszékén már évek óta kutatjuk a kutyák hangjait (az ugatást, morgást, nyüszítést és társaikat). A hangokat – elképzelésünk szerint – a kutya jelzésekként használja más kutyákkal, illetve az emberrel folytatott kommunikációja során. Kutatásainknak három fő vonulata van: az ugatások számítógépes elemzése, valamint az ugatások visszajátszása kutyáknak és embereknek. Ez utóbbiakkal azt vizsgáljuk, hogy a kutyák és az emberek milyen információkat képesek leszűrni az ugatásokat hallva a kutyák belső állapotáról („hangulatáról”) illetve a helyzetről, melyben a kutya ugatását rögzítettük. Ez utóbbiról fog cikkünk szólni.

Ha megfigyeljük a kutyák, és vadon élő rokonaik (farkasok, rókák) hangjait, egy nagyon érdekes különbségre lehetünk figyelmesek: míg a kutyák nagyon sokszor, sokféle szituációban ugatnak, addig a farkasok például szinte csak fiatal korukban, illetve felnőtten néhány nagyon jól meghatározott helyzetben (például mikor fenyegetik a kölykeiket) hallatnak ugatásokat. Ez a különbség már 30 éve is foglalkoztatta a kutatókat, de akkoriban úgy gondolták, hogy az ugatás ily gyakorivá válásának, és látszólagos szituáció-függetlenségének az az oka, hogy a kutya domesztikációja (házasítása) során az ugatás – mivel az ember nem foglalkozott vele – elvesztette kommunikatív funkcióját.

Azonban e gondolatmenetnek ellentmondani látszik néhány kísérlet illetve elemzés eredménye. Feddersen-Petersen és Yin egymástól függetlenül kimutatták, hogy különböző helyzetekben (például játék közben, magára hagyatottan vagy valamilyen zavaró zaj hallatán) felvett ugatások különböznek egymástól akusztikus jellemzőiket tekintve. Mi egyik elemzésünkben kimutattuk, hogy egy számítógépes program képes elkülöníteni az ugatásokat azok felvételi szituációja, valamint az ugató kutya szerint. Ezek az eredmények mind azt mutatják, hogy a kutyák ugatása különböző helyzetekben különböző, és azonos helyzetben a különböző kutyák ugatása hasonló. E tények kevésbé valószínűsítik, hogy az ugatás véletlenül vált a kutyák leggyakoribb vokalizáció típusává. Elképzelhető, hogy az ember fejte ki mesterséges szelektálta az ugató egyedeket, mert velük hatékonyabban volt képes együttműködni. Kutatásunk alaphipotézise szerint az ugatás fontos szerepet tölt be az ember és a kutya közötti kommunikációban.

A kommunikáció egyik legelfogadottabb definíciója szerint egy olyan viselkedési aktus, melynek során egy állat („adó”) úgy igyekszik megváltoztatni egy másik állat („vevő”) viselkedést, hogy az legalább az ő számára adaptív (tehát evolúciós értelemben előnyös) legyen. Tehát a kommunikáció két oldal között jön létre, ezért kutatásunk során mindkét oldal jellegzetességeit vizsgálnunk kell.

A felvett ugatások számítógépes analízise az adó által kibocsátott jelet elemzi, de szükség van ezen kívül annak vizsgálatára is, hogy a vevő a jelet képes-e érzékelni, és milyen információt tud belőle leszűrni. Mivel úgy gondoljuk, hogy a kutyák ugatása nemcsak más kutyáknak, hanem az embernek is szólhat, ezért kutyákat és emberek is be kellett vonnunk ezekbe a kísérletekbe. A kísérletek során előre felvett ugatásokat játszunk le a kutyáknak és az embereknek. A kutyák esetében viselkedésük változásait figyeljük, és ebből következtetünk arra, hogy képesek-e felismerni a különböző helyzetekben vagy a különböző kutyáktól rögzített ugatások közötti esetleges különbségeket.

Az emberekkel végzett kísérletekben egy kérdőívben válaszolnak az ugatás szituációjára illetve a kutya motivációs állapotára vonatkozó kérdésekre (pl. mennyire agresszív, mennyire fél, mennyire vidám az

adott kutya). Természetesen nem lehetünk biztosak abban, hogy a kutya képes kialakítani az emberi érzelmekhez (pl. kétségbeesés, vidámság) hasonló belső állapotokat, azonban nagyon fontos az, hogy ezzel a kísérlettel nem a kutyák belső állapotát vizsgáljuk. A kísérlet alanyai az emberek, és a teszt az ő képességeiket hivatott felmérni. Mivel az emberek a mindennapi életük során gyakrabban kerülnek olyan helyzetbe, mikor hangjai alapján egy másik ember hangulatát kell felmérniük, úgy gondoljuk, hogy ezeknek az antropomorf (emberi) érzelmi kategóriáknak a használatával a kutyák belső állapotáról is komplexebb képet képesek alkotni.

Tapasztalt kutyások előnyben?

Első kísérletünkben fő kérdésünk az volt, hogy különbözik-e az emberek tesztben mutatott teljesítménye attól függően, hogy milyen kutyás tapasztalataik vannak. Összehasonlítottuk a kutyások, a nem kutyások és a mudisok eredményeit (a kísérlethez csak mudi ugatásokat használtunk fel), és nem kis meglepetésünkre azt tapasztaltuk, hogy szinte semmi különbség nem volt a csoportok teljesítménye között. Mindannyiuk sokkal több ugatást sorol azok tényleges helyzeti kategóriájába, mint ha pusztán véletlenül tippeltek volna, a kutyák belső állapotait pedig egyöntetűen jellemezték (például többségük agresszívnek gondolta az őrző-védő gyakorlatot végző kutyát, kétségbeesettnek a parkban kikötött és magára hagyottat, illetve vidámnak a játszót). Vizsgáltuk azt is, hogy van-e összefüggés az ugatás hangtani jellemzői és az emberek által gondolt hangulatok között, és ez vezetett minket következő kísérletünkhöz...

Azt találtuk ugyanis, hogy az emberek döntését alapvetően az ugatások frekvenciája (magassága), tonalitása (érdes vagy csengő hangszíne) illetve a vakkantások között eltelt idő (gyors vagy lassú ritmusú az ugatás) befolyásolja. Ezért egy következő kísérletünkben olyan ugatásokat válogattunk össze különböző kutyáktól és különböző helyzetekből, melyeknek e jellemzőik megegyeztek, majd lejátszottuk ezeket az embereknek anélkül, hogy elmondtuk volna, hogy ezek nem való felvételek, és most is a kutyák hangulatát kérdeztük tőlük. Eredményül azt kaptuk, hogy a kísérletben részt vevők a gyors ugatásokat, főleg, ha azok mélyek, és érdes hangzásúak voltak, inkább agresszívnek gondolták, míg a magas, csengő és lassabb ritmusú felvételeket kétségbeesettebbnek és vidámabbnak vélték. Ez az eredmény nagyon jól illeszkedik Morton elméletéhez, mely szerint sok emlős- és madárfaj, ha agresszív szituációba kerül, akkor inkább mély, és atonális (érdes) hangokat hallatt, míg szubmisszív (behódoló) vagy „barátságos” helyzetben magasak és csengők hangjaik. Ez a darwini antitézis-elv megnyilvánulása az akusztikus kommunikációban. Már Darwin is felismerte, hogy az állatok az ellentétes belső állapotokat ellentétes kommunikációs jelekkel kommunikálják, hiszen nagyon fontos, hogy a vevő ne értse félre a jelzést. Gondoljunk csak az agresszív kutya felhúzott ajkaira, és felpúpozott hátára, szemben a lekushadó, behúzott farkú behódoló kutyával.

Mennyire értik a gyerekek a kutyanyelvet?

Az etológia egyik klasszikusa, Tinbergen fogalmazta meg azokat az „oksági” kérdéseket, amelyeket meg kell válaszolni egy viselkedési jelenség vizsgálatakor. Vizsgálni kell a magatartás mechanizmusát, funkcióját, egyedfejlődését és törzsfjlődését. Egyik legújabb kísérletünk tervezésekor az „oksági” kérdések következő tagjának, nevezetesen az egyedfejlődésnek vizsgálata volt a célunk. Ehhez 6, 8 és 10 éves gyerekeket, és kontroll csoportként felnőtteket teszteltünk. Feladatuk hasonló volt a felnőttekkel végzett korábbi kísérletek feladataihoz, tehát hallás után kellett megmondaniuk, hogy vajon az adott kutya egy idegen embert ugat, vagy kikötötték és magára hagyták, netán játszanak vele, és egy újabb hallgatás után azt, hogy szerintük a kutya „mérges”, „fél” vagy „vidám”. A teszteket óvodákban illetve iskolákban végeztük, minden korcsoportból 10 kutyás és 10 nem kutyás alany adatait elemeztük, tehát összességében 80 embert teszteltünk le.

Eredményeink szerint leginkább a szituációk helyes kategorizálásában volt különbség az alanyok teljesítményei között, életkoruktól függően. Az idősebb korosztályok egyre több helyzetet osztályoztak helyesen, azonban a gyerekek szinte minden korcsoportban a véletlennél nagyobb sikerességgel eltalálták a helyes helyzetet. Egyedül a 6 éves nem kutyások nem voltak jobbak a véletlennél, azonban sem a 6 éveseknél, sem a többi csoportban nem különbözött egymástól a kutyások és a nem kutyások teljesítménye, amely tökéletesen egybevág korábbi eredményeinkkel.

Az emocionális értékelésben is nagyon ügyesek voltak a gyerekek. Általánosságban elmondható, hogy az idegen embert ugató és a kikötött kutyák hangulatát hasonlóképpen értékelték az összes csoportban: míg az előbbit inkább „mérgesnek”, addig utóbbit inkább „félősnak” gondolták mind a gyerekek, mind a felnőttek. A fő különbség a játékos ugatások megítélésében volt. A gyerekek láthatóan bajban voltak ezen ugatások hangulati töltetének megítélésakor. Bár a 6 évesek a véletlen szintnek számító 33%-nál nagyobb arányban (40%) ítélték „vidámnak” ezeket a hangokat, a 8 évesek inkább félősnak, a 10 évesek inkább mérgesnek gondolták a játszó kutyákat, azonban egyik hangulati kategóriába sem soroltak kiemelkedően sok ugatást. Ezzel szemben a felnőttek a játékos ugatások többségét „vidámnak” ítélték.

Kutatásaink eredményei egybehangzóan arra utalnak, hogy az emberek, már fiatal korban is, függetlenül attól, hogy él-e háztartásukban kutya vagy nem, képesek a kutya belső állapotára és a helyzetre utaló információt leszűrni. Az ember e képessége szükséges volt ahhoz, hogy az ugatás hatékony kommunikációs rendszerré váljon az ember és a kutya együttélése során.

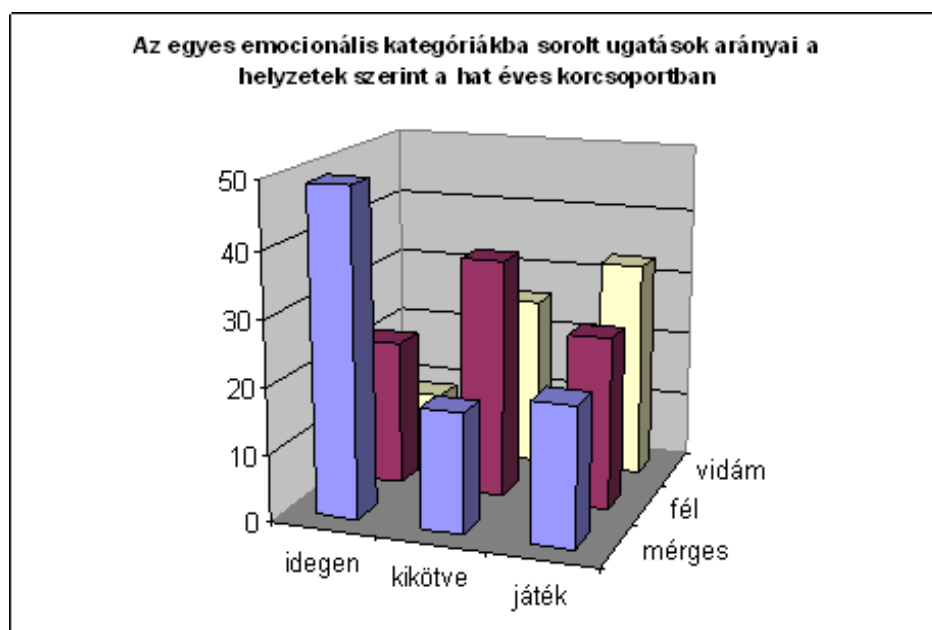
Ábrafeliratok

1. ábra. Egy játékos ugatás szonogramja

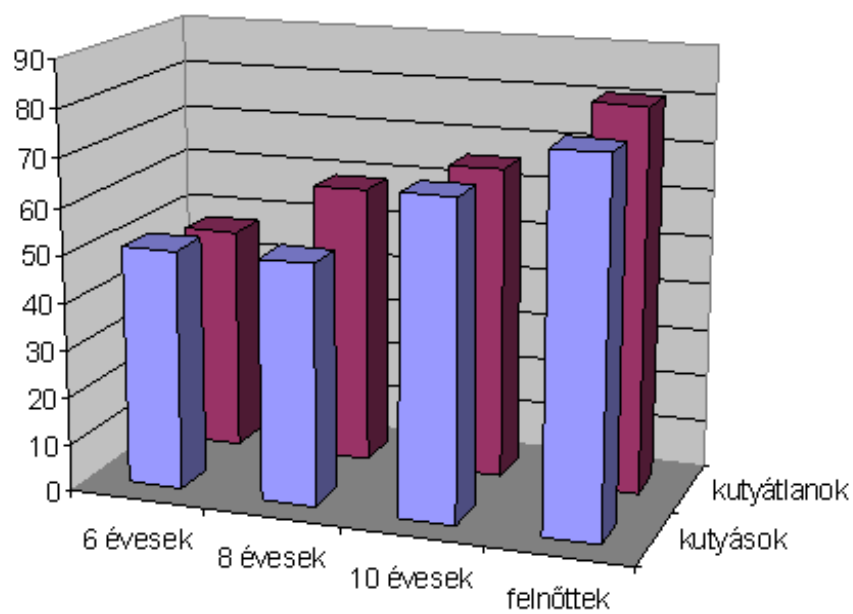
2. ábra. Ugatást hallgató gyermek

3. ábra. A helyesen kategorizált ugatások arányai (%), véletlen szint: 33%

4. ábra. Az egyes emocionális kategóriákba sorolt ugatások arányai a helyzetek szerint a hat éves korcsoportban

A helyesen kategorizált ugatások arányai (%), véletlen szint: 33%

Agresszió mint a természetes viselkedés része

Klausz Barbara

A legtöbben, akik kutyát választanak társul rendíthetetlenül hisznek abban, hogy az állattal való kapcsolatuk tökéletesebbé teszi életüket. A kutya egy személyben társa, bizalmasa, játszótársa, és védelmezője is gazdájának. Gyakran rendkívüli türelmük van a gyermekekhez, és más házi kedvencekhez. A kapcsolat azonban nem mindig teljesen problémamentes. A statisztikák adatai arról számolnak be, hogy minden évben számos kutyaharapásos eset történik, s legtöbben a saját kutyájuk áldozataivá válnak, vagy ismerős kutyától szenvednek el sérülést. Míg Magyarországon évente kb. 7000 harapás okozta sérülést látnak el az egészségügyi intézményekben addig ez a szám Hollandiában 50000-re rúg (Nincs kizárva, hogy a nagy különbség nem a harapós kutyák arányában, hanem a nyilvántartási rendszerek precizitásában van.)

Először is határozzuk meg az agresszivitás fogalmát. *Csányi Vilmos* etológia professzor szavaival élve akkor beszélhetünk agresszióról, „ha azonos fajú egyedek erőszakkal igyekeznek egymást valamilyen erőforrás közeléből eltávolítani vagy ennek megszerzésében, illetve elfogyasztásában a másikat megakadályozni”. Vagyis az agresszió jelentős biológiai funkciót tölt be, hiszen „egyrészt növeli az egyed rátermettségét, mert számára erőforrások elnyerésének lehetőségét biztosítja, másrészt főként csoportosan élő fajok esetében hozzásegít az erőforrások optimális elosztásához a csoporton belül”.

Az agresszió tehát a kutya normális viselkedési repertoárjának részét képezi, elég csak bepillantani a farkasok életébe. A kutya ősének tartott farkas esetében az agresszió a farkát összetartó erőnek számít, mely segítségével a csoporton belüli kialakul a tagok közti sorrend. Mivel a farkán belül az egyes egyedek tisztában vannak az erőviszonyokkal, saját pozíciójukkal, a fennálló rangsor a farka tagjait képessé teszi arra, hogy elkerüljék a nyílt harcot egy esetlegesen magasabb pozíciójú farkataggal, ezzel is csökkentve mindkét fél felesleges veszteségeit. Sokak szerint a domesztikáció során a mindenkori elvárásoknak megfelelő egyedek kiválogatásával, és tenyésztésbe vonásával csökkent az agresszió mértéke, azonban nem tűnt el.

Nyilvánvalónak tűnik, hogy ha csak a kutyák egy része támad a környezetében élőkre, kell lennie néhány olyan észlelhető jellemvonásnak, mely megnöveli az agresszió kockázatát. Ahhoz, hogy ezen faktorokat azonosítani tudjuk, szükségünk van összehasonlító viselkedésvizsgálatokra embert harapott és embert nem harapott kutyák részéről.

A tudományos vizsgálat nehézségei

Számos tudományos publikáció jelent meg a kutyák agressziójával kapcsolatban, melyek azt boncolgatták, mely fajták, milyen ivarú egyedek, milyen korban, milyen nemű, korú embereket, mely helyzetekben martak meg. Ezen publikációk közös hibája azonban, hogy nem mellékel az eredményei mellé olyan listát, mely az adott ország adott régiójában a kutyák fajta, nem és életkorbeli eloszlására vonatkozna. Ezenkívül számos olyan eset történhet, melyet nem jelentenek a hatóságoknak, illetve a humán és az állatorvosok felé.

Néhány olyan tudományos munka is napvilágra került, melyek szakértők által kidolgozott tesztrendszerek eredményeit mutatják be. Ezek közös hibái, hogy sokszor rengeteg tesztből állnak, (egyes esetekben 15-40 teszt), másrészt ezen megfigyelések az agressziót általában vizsgálják, és nem szorítkoznak csupán az emberre irányuló agresszióra, érthető módon tehát eredményeik szerint a legerőteljesebb agresszív

viselkedési választ az idegen kutyára adott reakciót mérő altesztek eredményezték.

Kinek érdeke a harapós kutya vizsgálata?

Az ELTE Etológia Tanszék kutatóinak egy csoportjában olyan kutyák viselkedésének vizsgálatát céloztuk meg egy általunk kifejlesztett tesztrendszerrel, amelyek előéletében volt példa arra, hogy emberre támadtak vagy embert haraptak. A feladat nem túl hálás, bár a témában folytatott kutatások nagyon hasznosak lennének, és nemzetközi érdeklődésre tartanak számot.

Munkánkat számos tényező hátráltatja. Talán a legfontosabb ezek közül a tulajdonosok aggodalma a témával kapcsolatban, ami érthető, de indokolatlan. Rengeteg esetben tapasztalható, hogy ha kutyájuk idegent mart, a tulajdonosok jelentős hányada jogosnak tartja a kutya részéről történő kemény fellépést, azonban mert az agressziót a társadalom nagy része nem tekinti elfogadható viselkedési formának, a tulajdonos hajlamos elhallgatni vagy elbagatellizálni kutyája viselkedését. Ha a harapás családon belül történik a gazdák inkább képesek gátlásaikat félretenni, és szakértő állatorvos, vagy kiképző segítségét kérni, de ez a ritkább eset.

Súlyosabb támadás esetén vannak, akik megkockáztatják az állat továbbtartását, remélve, ha elég óvatosak, hasonló támadástól nem kell tartaniuk, azonban vannak olyanok is, akik a legrövidebb úton megoldják a problémát, megszabadulnak a kutyától, sintértelepre adják, szabadjára engedik, vagy más „jól bevált” módszerhez folyamodnak.

Agresszió = dominancia?

Pedig nagyon nagy jelentősége lenne annak, hogy az ilyen kutyák szakértő kezekbe kerüljenek, és ha az állatorvos nem talál szervi okot az agresszióra, speciális tréningtechnikák segítségével viselkedésterápiában részesüljenek. Az ilyen tréningek hatékonyságának természetesen alapvető feltétele, hogy a hibás tartási, napi együttélési gyakorlaton is változtasson a család, ahol az adott kutya él. Sajnos ma még Magyarországon az állatorvosokat nem képzik viselkedési problémák „kezelésére”, és a kutyakiképzők sincsenek igazán felkészülve ilyen feladatokra. Az önjelölt „kutyapszichológusok” pedig a konkrét egyed viselkedésének alaposabb tanulmányozása helyett gyorsan ráhúzzák a „dominanciaprobléma” címkét a történetekre, és pár másoknál már jól bevált receptet ajánlanak, amelyek a divatos könyvekkel ellentétben a való életben kicsit kevésnek bizonyulnak ahhoz, hogy a gazda valóban biztonságban érezhesse magát.

Ma még a nemzetközi etológiai szakirodalomban is csak igen kevés hiteles adaton alapuló eredmény, összefüggés látott napvilágot arról, vajon a gazda (vagy a szakember) milyen viselkedésformái, szokásai, akciói segítenek az agresszív problémák csökkentésében vagy megszüntetésében leginkább, illetve, hogy a különböző agressziótípusok esetén milyen tényezők növelik vagy csökkentik az agresszió valószínűségét.

A valós hatótényezők felderítésének és a hatékony viselkedésformálás kidolgozásának első lépése az embert harapott kutyák tesztelése és eredményeik kielemezése kell, hogy legyen.

Teszt sorozat az agresszív viselkedés vizsgálatára

Azok az ismert helyzetek és körülmények, melyben az agresszív viselkedés megjelent képezték az alapját tesztjeink összeállításának. Az ember elleni agresszióknak több típusát különböztetjük meg (dominancia, birtoklással, kompetícióval kapcsolatos, félelmi stb.), melyek vizsgálatára külön alteszteket dolgoztunk ki. A teszt sorozat mindössze hat rövid részből áll, így csupán 7-10 perc elfoglaltságot jelent a gazda és a

kutya számára. Nagyon fontos, hogy a tesztek olyan területen történjenek, melyet a kutya nem tekint „saját” territóriumnak (egy csendes parkban, vagy ligetben).

Olyan kutyák tesztelését tervezzük, amelyeknél előfordult már emberrel szembeni agresszív viselkedés, vagy esetleg sérüléseket okoztak gazdájuknak vagy idegennek. Tehát agresszív kutyák viselkedését hasonlítanánk össze emberrel szemben szelíden, barátságosan kontroll kutyák viselkedésével, és vizsgálnánk az egyes csoportok különböző teszhelyzetekben megmutatkozó reakciói közti különbségeket. Ez a kutatási téma nem csak tudományos szempontból nagyon fontos, hanem hosszú távon a gyakorlati haszna sem lebecsülendő, hiszen a problémás kutyák többsége agresszivitásuk típusától, és mértékétől függően speciális képzéssel (viselkedési terápia), állatorvosi beavatkozásokkal (ivartalanítással, gyógyszeres kezeléssel) rehabilitálható, hosszú boldog együttélést biztosítva a kutyának és gazdájának.

A kutatás adatait feldolgozva reményeink szerint párhuzamokat találhatunk a kutya előéletére vonatkozó adatok (tartási körülmények, nevelés módszerek, otthoni együttélési szabályok), és a tesztekben mutatott viselkedés között. Ezen összefüggések felismerése azért nagyon fontos, mert bár az agresszív viselkedés hátterében genetikai faktorok is állhatnak, az ilyen típusú viselkedési problémák kialakulásában a környezeti tényezők meghatározó szerepet játszhatnak. Ha sikerülne többet megtudnunk a kutyák gazdáira, illetve idegenre irányuló agressziójáról, sokszor elkerülhető lenne, hogy az ilyen kutya a menhelyen kössön ki, netán végső esetben elaltassák.

Kutyaagressziót vizsgáló tesztjeinkhez várjuk minden olyan gazda jelentkezését, aki szembesült már kutyája részéről emberre irányuló agresszív viselkedéssel, természetesen szívesen fogadjuk mindazok jelentkezését is, akiket csupán az érdekel, hogy kutyája milyen reakciókat mutat ezekben a teszhelyzetekben.

Kapcsolat: Klausz Barbara

ELTE Etológiai Tanszék

Tel: 06(20)5409126

A kutyaszemélyiség és genetikai hátterének vizsgálata

Dr. Kubinyi Enikő

Két évvel ezelőtt e lap hasábjain részletes beszámolót olvashattak az ELTE Etológia Tanszékén kezdődött viselkedésgenetikai kutatásokról. Ezúttal az eddigi eredményekről számolunk be, és bemutatjuk a vizsgálathoz használt tesztsorozatot.

Ma már számos tudományos kísérlet is igazolja, hogy a kutya viselkedése sok mindenben hasonlít az emberhez. De olykor nemcsak a viselkedés hasonló, hanem az azt részben meghatározó genetikai háttér is. Például jelenleg több, mint 200 genetikai eredetű kutyabetegségről tudjuk, hogy nagyon hasonló az emberéhez, és ebből mintegy 40 esetben már azt is ismert, hogy ugyanaz a géntermék felelős a betegség kialakulásáért. A kutyagenetika fejlődésének nagy lökést adott 2003-ban egy uszár teljes genetikai anyagának leírása, ami nagyban megkönnyíti az egyes gének azonosítását.

A genetikai betegségeken túl előfordulnak a kutyában olyan pszichiátriai rendellenességek, viselkedészavarok, amelyeknél még az orvosi terápia is megegyezik az ember esetében alkalmazottal. Ha a rendellenességet hasonlóan kell gyógyítani, akkor a betegség lefolyása sem különbözhet számottevően, amiből az következik, hogy a kutya és az ember személyisége bizonyos tekintetben párhuzamba állítható. Mivel a pszichiátriai betegségek hátterében gyakran a személyiség környezeti hatásra történő elváltozása áll, elképzelhető, hogy a kutya személyiségének alaposabb megismerése részben kamatoztatható az emberekkel kapcsolatban is.

A személyiség tulajdonképpen az egyediséget, egyéniséget jellemzi: azt, hogy „mindenki másképp egyforma”. Ugyan sok szempontból ugyanolyanok vagyunk, mint a többiek (ugyanúgy fejlődünk, érzékelünk, emlékezünk), más szempontból azonban mindannyian különbözünk a többiektől: érzelmeink, vélekedéseink, motivációink eltérnek. Ugyanígy van ez a kutyáknál is. Mivel ez az egyedi különbség nemcsak neveltetésünk és környezetünk függvénye, hanem örökletes tényezők is szerepet játszanak benne, érdemes összefüggést keresni a gének és a viselkedés egyedi változatossága között.

A személyiséget jellemző viselkedés olyan összetett, hogy költség- és időkímélés céljából leggyakrabban kérdőívekkel vizsgálják. Egyéniségünk vizsgálata végigkíséri az életünket. Az iskolákban intellektuális képességeinket felmérő tesztekkel töltünk ki, és ez alapján döntenek el, melyik tanulócsoporthoz kerülünk. Sok vállalat képességvizsgálattal dönt az állásokra pályázók között. A vezető pozíciókba kerülőknek összetett kérdéssorokra kell választ adniuk, amelyek alapján kommunikációs stílusukat, problémamegoldó készségeiket, stressztűrésüket elemzik. Mivel egy-egy teszteredmény nagy horderejű kérdésekben dönthet, fontos, hogy a tesztek megismételhető eredményeket adjanak, és valóban azt mérjék, amire a tesztet szánták, vagyis megbízhatók és érvényesek legyenek. Sok személyiségpszichológus szerint az emberi személyiség leginkább öt jellemző skála alapján írható le. Ezek a következők:

- nyugodt-szorongó,
- visszahúzódozó-szociabilis,
- bátortalan-merész,
- ingerlékeny-jó természetű
- megbízhatatlan-megbízható.

Az utóbbi években előtérbe kerültek azok a vizsgálatok, amelyek e főbb személyiségvonások és bizonyos ún. kandidáns gének alléljainak megléte, illetve hiánya között kerestek kapcsolatot. A kutatók feltételezik, hogy az egyed bizonyos személyiségjegyeinek kialakulásában döntő szerepet játszanak az idegrendszer ingerületátvivő anyagainak vérbeli koncentrációját, szintézisét, illetve kölcsönhatásait befolyásoló gének, s a személyiségbeli eltérések e gének változatosságának (is) köszönhetők. Az ember esetében először éppen Magyarországon sikerült kimutatni kapcsolatot a gyerekek édesanyjuk iránt mutatott kötődési viselkedése, illetve az egyik ingerületátvivő anyag, a dopamin jelfelfogó készülékének génje között. Azóta kiderült, hogy hasonló génváltozatok a kutyában is megvannak, például éppen ugyanezen jelfelfogó (receptor) esetében.

Kutatásainkkal a kutyák dopaminreceptor-változatai és személyiségvonásai között igyekszünk kapcsolatot találni. Vizsgálatainkat nehezítette, hogy a kutya esetében nincs olyan jól bevált személyiségvizsgáló kérdőív, mint az embernél, így nem tudhatjuk, hogy ha a gazda kitölt egy kérdőívet a kutyájáról, akkor a kapott eredmény mennyire fedti a valóságot. E célból a tanszék néhány munkatársa átalakított egy emberekre kidolgozott kérdőívet, és elvégezte a kérdéssor érvényességének és megbízhatóságának vizsgálatát. Első lépésként a személyiség jellemzői közül csak az aktivitásra és figyelmi képességekre összpontosítottak, mivel az embereken végzett kutatásokból feltételezhető, hogy e tulajdonságok kapcsolatban állnak az említett receptorgén-változattal.

Ezzel egyidőben célul tűztük ki azt is, hogy kidolgozzunk egy olyan viselkedésteszt-sorozatot, amellyel viszonylag rövid idő alatt fel lehet mérni egy kutya személyiségét, anélkül, hogy a gazda véleményére kellene hagyatkoznunk. Egy jó tesztorozat később nagy segítséget nyújthat menhelyi kutyák vagy munkakutyák kiválasztásánál.

A kérdőív és a viselkedésteszt eredményeit összevetettük azzal, milyen változatait hordozza a kutya a vizsgált dopamin receptor génjének. Mivel mindössze egyetlen gént vizsgáltunk, fontos volt számunkra, hogy más szempontból a kutyák a lehető legkevésbé különbözzenek egymástól. Ha nem így lenne, a rengeteg egyéb génhatásból eredő különbség elmosná azt a kis hatást, amit keresünk. Ennek érdekében vizsgálatunk alanyául csak fajtatiszta kutyákat választottunk. Jelenleg német juhászkutyákon, belga juhászkutyákon és szibériai huskykon folytatunk vizsgálatokat. A genetikai vizsgálatokhoz a kutyák pofájának belső oldalához gyengéden fültisztító pálcikát dörzsölünk. Az így vett mintából a SOTE Orvosi Vegytani Intézetében határozzák meg a kutya genotípusát (vagyis azt, milyen génváltozatokat tartalmaz a genetikai mintája).

Mivel minden gén, így a dopamin receptor génje is két példányban van jelen az örökítőanyagban (kivéve hímneműekben azokat, amelyek a nemi kromoszómákhoz kötöttek), egy kutyában lehet két ugyanolyan, vagy két eltérő változata egy génnek. Belga juhászokban két változatot találtunk meg az eddig leírt nyolcból, amelyeket hosszuk és az építő molekulák sorrendje alapján 2-vel és 3a-val jelölünk. A belga juhászkutyák két hosszú szőrű változatában, a fekete groenendaelben és a vörös tervuerenben eltérő gyakorisággal fordultak elő ezek a génváltozatok. Német juhászkutyákban gyakori volt a 2-es változat, és elvéve a hosszabb, 5-ös is megjelent. Huskykban nem volt 2-es, ám gyakori volt az 5-ös, és ritkán előfordult 3b és a 4-es is.

Bár önmagában a fajták, illetve a fajtaváltozatok közötti genotípus különbségek is érdekesek, sokkal fontosabb célunk összefüggést találni az említett génváltozatok és a viselkedés között. Meglehetősen lassan haladunk, mivel az ilyen jellegű vizsgálatokhoz minimum 100 kutyára volna szükségünk fajtánként. Eddigi eredményeink alapján azonban úgy tűnik, hogy a 2-es génváltozat összefüggésben van a kutyák aktivitásával, bár elképzelhető, hogy a különböző fajtáknál más irányban. A viselkedésteszteknél pedig arra figyeltünk fel, hogy a csak 2-es változattal rendelkező belga juhászokat kevésbé kötötte le a labda a játék során, és a csontot sem ragadták meg olyan szívesen, mint a 3-as változattal is rendelkező társaik. Ebből azonban még nem vonhatunk le semmiféle messzemenő következtetést, mert egyelőre nagyon kevés a kutya a hiteles kijelentésekhez (fajtánként/típusonként 30-40). Kutatásaink végén azonban remélhetőleg rendelkezünk egy olyan teszt- és kérdőívsorozattal, amely alkalmas egy kutya személyiségének leírására, sőt, egy egyszerű nyálkahártya-mintavétellel is megbecsülhetjük, milyen személyiség típusú a mintaadó kutyánk.

FELHÍVÁS

Nagy segítséget jelentene számunkra, ha belgás, német juhászkutyás vagy szibériai huskys gazdák jelentkeznének a tesztreinkre. Elsősorban budapesti jelentkezőknek örülnénk, hiszen a kísérleti eszközöket nem könnyű szállítani, de több kutya esetén szívesen utazunk vidékre is. Óriási segítséget jelentett és ezúton is köszönjük, amikor Mosonmagyaróváron egy nagyon kedves német juhászkutya tenyésztő, Ágoston Csilla szervezett nekünk egy 14 kutyás találkozót a helyi kutyaiskolán, Hlavács János lehetővé tette, hogy az OMSE Kapitánypuszta kutyaiskolában dolgozhassunk, Bauer Éva és Halász Ildikó belga juhász tenyésztő pedig 8-14 kutyával működött közre viselkedésteztszereinkben. Hálásak vagyunk mindazoknak, akik kísérleteink kedvéért elutaztak az ELTE lágymányosi épületéhez vagy lakóhelyükön fogadtak minket. Jelentkezni a kubinyie@freemail.hu vagy a 06 20 4729879-es számon lehet. Az eredményekről természetesen értesítjük a résztvevőket, és a Magazinban is olvashatnak majd beszámolót.

A személyiség vizsgálatára alkalmazott tesztsorozat (30 perc):

Teszt	Leírás	Mit mér?
Üdvözlés és mintavétel	Köszöntjük és megsimogatjuk a kutyát, majd fültisztító pálcával óvatosan benyúlunk a kutya szájába.	Barátságos viselkedést, nyitottságot új helyzetek iránt
Inga	1 percen keresztül labdát vagy ételt (virslit) tartunk a kutya elé.	Kitartást, aktivitást
Szeparáció	A kutya 1 percre egy 3 méteres pórásra van kötve, mialatt gazdája elbújik. Újabb ismeretlen, barátságos lány üdvözlő, megpróbál játszani vele.	Ragaszkodást a gazdához, aktivitást, játékoságot, barátságosságot
Labda	A gazda 1 percen át labdázik a kutyával.	Játékoságot
Ketrec	Egy ketrecbe táplálékot rejtünk, amit csak egy madzag kihúzásával lehet megszerezni.	Kíváncsiságot, találékonyságot
Csontelvétele	Egy főtt csontot (műkézzel) elhúzzunk a kutya elől.	Birtoklási vágyat, agresszivitást
Fenyegető megközelítések	A szeparációnál már megismert lány kissé előredőlve, mereven a kutya szemébe nézve közelít felé.	Agresszivitást, féltékenységet, barátságosságot
Gyanús tárgyak	Esernyőt nyitunk a kutya felé, és csörrenő láncot dobunk mögé.	Féltékenységet, magabiztosságot

Oldalra fordítás	Erőszak nélkül az oldalára kell fektetni a kutyát, és fél percen át simogatva lent tartani.	Magabiztosságot, aktivitást
Mutatás	Két edény közül csak abban van táplálék, amire a kísérletvezető rámutat. A kutya szabadon választhat.	Nyitottságot
Elbújás	A gazda elbújik egy rejtekhelyre. A kutya a kísérletvezetővel marad, majd fél perc után elengedjük.	Ragaszkodást a gazdához, magabiztosságot

Ábra:

A belga juhászkutya fajtán belül a groenendaelben gyakoribb volt, hogy egy kutya csak a 2-es típusú változatot hordozta a lehetséges géntípusok közül.

A kutyák személyiségének kutatása 2.rész

Dr. Kubinyi Enikő

Előző számunkban az ELTE Etológia Tanszékén folytatott magatartásgenetikai vizsgálatokat mutattuk be, amelyek bizonyos személyiségvonások és génváltozatok között keresnek kapcsolatot. A személyiségvonások azok a jellemzők, amelyekkel megragadhatjuk a személyiséget, vagyis az egyén jellemző és megkülönböztethető gondolkodási, érzelmi és viselkedési mintázatát. A személyiséget vizsgáló kutató lényegében a személyiségvonásokat kísérli meg valamilyen rendszerbe foglalni. Az alábbiakban összefoglaljuk, hol tart a kutyák személyiségét vizsgáló tudomány ezen a területen.

A személyiségkutatás komoly előzményekre tekinthet vissza, ami az embereket illeti, az állati személyiség kutatása azonban gyakorlatilag csak az elmúlt években kezdődött (annál nagyobb az érdeklődés iránta, ezért gyors felvirágzás várható). Minden állat közül a kutyák és a csimpánzok személyiségéről tudunk a legtöbbet, holott egyedi változatosság természetesen elvileg minden fajnál előfordul, hiszen ez az alapja annak, hogy a természetes szelekció működhessen. Mégis, mivel a személyiségkutatás a pszichológiából indul, könnyebb a humán analógiák mentén fogást keresni ezen a tudományterületen, ezért célszerű legközelebbi rokonaink, és viselkedésében legemberszerűbb háziállatunk jellegzetességeit körüljárunk. Weiss amerikai kutató 2000-ben a következő személyiségjegyeket (a szaknyelvben vonásfaktor vagy dimenzió) azonosította a csimpánzoknál:

- dominancia
- extraverzió (szociabilitás)
- dependencia (megbízhatóság)
- érzelmi stabilitás (magabiztosság)
- együttműködés
- nyitottság

A lista érdekessége, hogy az utóbbi öt átfed az emberi személyiség leggyakrabban leírt vonásfaktoraival. Sokak szerint ez újabb bizonyítéka annak, milyen szoros a leszármazási kapcsolat a két faj között, illetve evolúciósan mennyire stabilak a személyiségjegyek. Embereknél így fest az öt faktor, amelyek felfedezését egyébként sokan a modern személyiségpszichológia legnagyobb teljesítményének tartják (angolul el is nyerték a Big Five elnevezést):

VONÁSFAKTOR	JELLEMZŐ SKÁLÁK
Neuroticitás (Érzelmi stabilitás)	nyugodt-szorongó
	szívós-sérülékeny
	magában biztos-bizonytalan
Extraverzió	visszahúzódó-szociábilis
	szótlán-bőbeszédű
	gátlásos-spontán
Nyitottság	konvencionális-eredeti
	bátortalan-merész
	konzervatív-liberális
Együttműködés	ingerlékeny-jó természetű

	könyörtelen-lágy szívű
	önző-önzetlen
Lelkiismeretesség	gondatlan-gondos
	megbízhatatlan-megbízható
	hanyag-lelkiismeretes

Rendes kutyás olvasónak ilyenkor nyilván zakatolni kezd az agya, mi lehet jellemző a kutyákra is ebből a listából. Ne fáradjunk, ezt (is) már megcsinálták előttünk. Íme a Big Four, az amerikai dr. Gosling műve (tanulmánya magyarul is olvasható a Magyar Tudomány honlapján, a 2006/2 számban, az interneten):

Energia = humán Extraverzió

Vonzalom = humán Együtműködés

Érzelmi reaktivitás = humán Neuroticitás

Intelligencia = humán Nyitottság

Mint látható, valamennyi faktor jelen van, a Lelkiismeretesség kivételével. Talán mi nem erre gondoltunk volna?

Más sem. Lássuk például a svéd Svartberg és a dán Forkman 2002-es analízisének eredményét:

- játékoság
- kíváncsiság/bátorság
- üldözési vágy
- szocialitás
- agresszivitás

Statisztikai analízis során megállapították, hogy az első négy vonás mind kapcsolatban van egyetlen nagy dimenzióval, amit Bátortalanság-Merészség skálának neveztek el. Egy merész kutya nagyon aktív, nem mutat félelmet, ha új tárgyakkal vagy helyzetekkel találkozik és jól képezhető. A bátortalan kutya nem szívesen játszik, visszahúzódó, óvatos, új szituációkban kitér. E skálát a farkasoknál is leírták, ami a csimpánz-ember viszonylathoz hasonlóan itt is evolúciós stabilitásról árulkodik, és azt jelzi, hogy ezt a dimenziót nem érintette a szelektív tenyésztés és a fajták kialakulása. Más adatok alapján is feltételezhető egyébként, hogy bizonyos vonások, vagy legalábbis komponenseik, számottevő genetikai hatás alatt állnak, vagyis örökölhetők.

A kérdés ezek után az, vajon hogyan jutottak el a kutatók ezekhez az eredményekhez, és hogyan írható le ezekkel a jegyekkel egyetlen állat személyisége? Többféle megközelítés lehetséges.

A pszichológusok általában kérdőívekkel dolgoznak, és egyre bejáratottabb ez a módszer az állati viselkedés kutatóinál is. Kérdőívet kétféleképpen lehet tervezni: vagy van előzetes elvárásunk az eredménnyel kapcsolatban, vagy egyáltalán nincs. Ha például elhatározzuk, hogy az előbb említett személyiségjegyeket vizsgáljuk meg egy hazai mintán, akkor mindegyik dimenzióval kapcsolatban fel kell tennünk mondjuk 5 kérdést. Sajnos nem sok értelme van megkérdezni pl. azt, hogy „mennyire agresszív a kutyája?”, mert mindenki mást ért agresszivitás alatt. Arra viszont már egyértelmű választ lehet adni, hogy „Harapott-e már meg valakit a kutyája?”. Vagy: „Mennyire jellemző (1-5-ig) a kutyájára az, hogy ha pórázon van, és egy számára bizalmatlan idegen meg akarja simogatni, akkor morog vagy támad?”. Miután sikerült elkészítenünk a kérdőívet, már csak ki kell töltenünk kutyagazdákkal, az analízis szempontjai miatt lehetőleg ötször annyi emberrel, mint amennyi kérdésünk van. A válaszok beérkezése után már könnyűszerrel ellenőrizhetjük, hogy a valóság igazolta-e az elképzelésünket, vagyis a válaszok a magyar mintán is alátámasztják a fenti öt dimenzió létezését. (Ha nem, akkor az is lehet, hogy a kérdőív volt rossz, és nem a feltevések.)

Hasonlóan kell eljárunk akkor is, ha nincsenek előzetes várakozásaink a dimenziókkal kapcsolatban. Ekkor addig gondolkodunk, amíg úgy érezzük, sikerült egy kutya személyiségének valamennyi aspektusában megfogalmaznunk egy-egy kérdést. Miután a tesztet kitöltetjük a kellő számú kutya gazdával, úgynevezett

faktoranalízist hajtunk végre a megfelelő statisztikai programok segítségével. A faktoranalízis kiválasztja azokat a kérdéseket, amelyek egymással kapcsolatban állnak, de más kérdéscsoportokkal nem: pl. ha már előfordult, hogy a kutya harapott, akkor annak is nagyobb az esélye, hogy ráfordul a közelítő idegenre, tehát a két kérdés közös faktorra kerül. A faktorok matematikai konstrukciók, és nekünk kell elneveznünk őket, annak alapján, hogy milyen típusú kérdések kerültek bele. A példában említett faktort természetesen agresszivitásnak fogjuk nevezni, de nagy fejtörést okozna, ha történetesen játékossággal kapcsolatos kérdések is ide kerültek volna. Éppen ezért ugyanazzal az adatsorral célszerű több embernek is dolgoznia, pontosan rögzíteni, milyen lépéseket hajtottak végre az analízis során, és alaposan megvitatni az értelmezés lehetőségeit.

A pszichológusoknál számtalan kérdőív kering a személyiség mérésére, és kutyáknál is egyre több. Jelenleg egy amerikai kutatópáros, Serpell és Hsu által kidolgozott CBARQ nevű kérdőív terjedt el leginkább. 2054 kitöltött kérdőív alapján 11 faktort írtak le a kutatók, amelyek természetesen sok tekintetben átfednek a korábban megismert faktorokkal - például az agresszivitást felbontották gazda-iránti agresszióra és kutya-iránti agresszióra, de újdonságként bejött a szeparációs szorongás és a fájdalommal szembeni tolerancia is.

Milyen az „átlagkutya”?

Egy személyiségvonásokat tartalmazó lista természetesen önmagában pusztán csak érdekes, és mint láttuk, alkalmas lehet a fajok közötti evolúciós kapcsolat jellemzésére, de nincs gyakorlati értéke. A használhatóság felé tett első lépés az, hogy a kérdőívet minél többen töltsék ki. Tegyük fel, hogy a statisztikai analízis során megállapítjuk, kérdéseink két típusra oszlanak: az egyik típusú kérdéscsoport a játékosságot, a másik az agresszivitást jellemzi. Ezután kutyánként összeadjuk az agresszivitással kapcsolatos kérdésekre adott pontszámokat, majd a játékossággal is elvégezzük ugyanezt. Tegyük fel azt is, hogy 100 gazda töltötte ki a kérdőívünket, 100 olyan kutyáról, amelyek tökéletesen leképezik a hazai kutyaállományt. Értelemszerűen 100-100 pontszámunk van a kutyák agresszivitásáról és játékosságáról. Átlagoljuk mindkét számsort, és vessük kőbe. Ettől kezdve ugyanis ez a két pontszám lesz az „átlagos kutyára” jellemző agresszivitás és játékosság érték: ezentúl mindent ehhez viszonyítunk. Ezután, ha kíváncsiak vagyunk arra, mennyire agresszív egy kutya, csak kitöltetjük vele a kérdőívünket, összeadjuk az agresszivitással kapcsolatos pontszámait, és megnézzük, hogyan viszonyul ez az érték az „átlagkutya” agresszivitás-értékéhez: az átlagnál agresszívebb vagy kevésbé agresszív kutyával állunk-e szemben. Ugyanezt elvégezhetjük a játékossággal kapcsolatban is. Fontos adat ez akkor, ha valamilyen feladatra választunk ki kutyát. Járőr-kutyának például az átlagnál jóval agresszívebb, míg mentő-kutyának a játékosabb kutyát ajánlott választani.

Kérdések helyett viselkedéstesztetek?

Igen ám, de itt el is érkeztünk a kérdőívek egyik gyenge pontjához: mi van akkor, ha a kutyát senki nem ismeri, mert most érkezett be a menhelyre? Mi van akkor, ha a kutyát ugyan ismeri valaki, de nem ad megbízható válaszokat a kérdésekre?

Ilyen esetekben célszerű (lenne) személyiségtesztet, elterjedtebb nevén temperamentumtesztet végeztetni. Ezek a tesztek azonban még gyerekcipőben járnak. Sokáig tartott, amíg megszületett az a felismerés, hogy habár nagyon praktikus lenne, a kölyökkorban végzett temperamentumtesztet sajnos nem alkalmasak arra, hogy megjósolják, milyen lesz a felnőtt állat viselkedése. Nem lehet ugyanis elégszer ismételni: a személyiségnek nem csak genetikai összetevői vannak, hanem a környezet is hat rá. Az anya állapota a vemhesség alatt, a kölyök méhen belüli pozíciója (milyen neműek a testvérei, a szülőcsatorna felé vagy a méhszarv csúcsa felé fekszik-e), a kölyök étrendje, betegségei, szocializációja, stb., mind befolyásolja a kölyök agyának és így viselkedésének alakulását. Ezért valójában csak a 18-24 hónapos korban mért eredmények igazán elfogadhatók.

A felnőttkori tesztek rendkívül elterjedtek (minden magára valamit is adó fajtaklub kifejlesztett egy speciális temperamentumtesztet), de prediktív erejük általában vitatható. Általában elmarad megbízhatóságuk és

érvényességük mérése, holott a temperamentumtesztnek csak akkor lenne értelme, ha tudnánk, hogy a kutyát újra lemérve ugyanazt az eredményt kapnánk, a teszteredmény független a tesztelők személyétől, valamint, ha megállapítjuk egy kutyáról, hogy agresszív, akkor tényleg beválik járőr-kutyának. A kutatások mindenesetre ebbe az irányba haladnak, ezért remélhetőleg elkészül majd az ideális temperamentumteszt több fajtára is.

Svartberg és Forkman 5 személyiségfaktora mindannak ellenére, amit eddig megismertünk a kutatási módszerekről, igen figyelemreméltók, mégpedig azért, mert óriási egyedszámon alapul. Nem kevesebb, mint 164 fajta 15.329 egyedén végezték el azt a viselkedésteztet, amely alapján az analízis készült. A munkát a Svéd Munkakutya Szövetség koordinálta, és mindössze 4 év alatt (1997-2000) sikerült ennyi kutyát lemérniük, 201 tesztelő közreműködésével. (Milyen szép kihívás valamelyik hazai szervezetnek!).

A teszt maga 10 epizódból áll, ami alapján 33 kérdésben 1-5-ig pontozzák a kutyát. Míg a tesztrendszer meggyőző, a kiértékelés nem teljesen az: a meghatározások sematikusak, és nem írják le megfelelően a kutya által mutatott viselkedést. Például a startpisztoly dörrenésére adott reakciót a következőképpen jellemezheti az értékelést végző személy a kódtagon: „1 pont, ha nincs, vagy kicsi reakció van a hangra és 5 pont, ha a kutya megszakítja tevékenységét, menekülni próbál.” Vajon mit csinált az a kutya, amelyik 3 pontot kapott?

Azoknál a fajtáknál, amelyekből 40-nél is több egyed állt rendelkezésére, Dr. Svartberg egyedileg is analizálta a kutyákat, vagyis kiszámolta az öt faktoron mért pontszámait. E pontokat összeadta, átlagolta, és ezzel megkapta, hogy a fajták hogyan térnek el egymástól az öt személyiségdimenzió mentén. A gyakran rendőr-kutyaként alkalmazott belga juhász malinois változata a 3. helyet kapta a nagy Bátorság faktoron, a labrador és a flat coated retriever mögött. Legfélénkebbnek a pincher, a rövid szőrű skót juhász és a rhodesiai ridgeback bizonyult. Érdekes, hogy valamennyi retriever fajtánál erősen összefüggött a játékosság és a szocialitás, olyannyira, hogy statisztikailag egy faktort alkottak.

Svartberg alaposságát, vagy még inkább a svéd kutyások gondosságát dicséri, hogy egy későbbi vizsgálatban mód nyílt a teszt prediktív erejének megvizsgálására is. Kiderült, hogy a Bátortalanság-Merészség skálán elért magas pontszám valóban összefüggésben azzal, mennyire vált be a kutya katonai vagy rendőrségi célokra. Ezen túl megállapította, hogy a munkakutyaként alkalmazott német juhászok merészebbek, mint a tervuerenek, és a kanok mindkét fajtánál túlszárnyalják e tekintetben a szukákat.

Abban a legtöbben egyetértenének, hogy házi kedvencként sem a túl merész, sem a túl félénk kutya nem igazán válik be. Talán egyszer eljutunk oda, hogy a megvásárolni kívánt kiskutya szüleiéről nem csak kiállítási és egészségügyi információink lesznek, hanem megismerhetjük egy tudományosan igazolt megbízható és érvényes tesztben szerzett személyiség-érdemjegyüket is.

FELHÍVÁS

Az ELTE Etológia Tanszékén is összeállítottunk egy olyan személyiségtesztet, amely reményeink szerint alkalmas lehet a viselkedés bizonyos genetikai aspektusainak feltárására (ld. az előző számban). A kutatás genetikai része miatt egyelőre csak 3 fajtával tudunk dolgozni, és ezért a mintánk is lassabban gyűlik. Nagy segítséget jelentene, ha minél több belga juhász, német juhász és szibériai husky gazdi jelentkezne a tesztjeinkre a kubinyie@freemail.hu vagy a 06 20 4729879-es számon. Emellett szeretnénk elkészíteni egy saját személyiségkérdőívet is, a hazai viszonyokra, magyar szókincsre adaptálva. A kérdőívet bárki kitöltheti, akinek van felnőtt kutyája. Jelentkezni az oxford_iskola@freemail.hu címen lehet, illetve a kérdőívet postázzuk, ha a fenti telefonszámra sms-ben elküldik a nevet és postacímet. A felajánlott segítséget előre is köszönjük!

Szeparációs stressz

Dr. Gácsi Márta

Mióta az eszemet tudom, mindig rettentően szerettem volna kutyát, de a szüleim keményen ellenálltak. Hiába fogadkoztam, hogy sokat sétáltatom, mindig eltakarítom a kezdeti balesetek nyomait, nem hagyok rájuk semmilyen feladatot, semmi sem hatotta meg őket. Gondolom sok kamasznak még ma is ismerősen cseng az érv: „A kutya helye a kertben van, és ha igazán szereted, nem kínozod azzal, hogy egy lakótelepi ház harmadik emeletére kényszerítéd”.

Sok év eltelt, mire a vágyott kertes ház elérhetővé vált, és persze az első adandó alkalommal rohantam a már régen kinézett kennelbe egy kölyökért. Ám egy véletlen folytán a költözés eltolódott, így a kiskutya ideiglenesen mégiscsak a harmadik emeletre került. Még hozzá a nyitott erkélyre, mert hogy szülői tekintély is van a világon, és hát ugye ők megmondták, hogy „kutyának nincs helye a lakásban”. Első nap estig lent lógtunk a téren (akkoriban még nem volt parvoveszély és az ezzel járó hónapokig tartó kijárási tilalom), aztán éjjel elszabadult a pokol. Miután Dali kialudta magát, egyre határozottabban kérte, majd követelte, hogy ő is bejöhessen hozzám a lakásba. Akkoriban az volt a szakemberek álláspontja (ez a vélemény még ma is meglepően sokszor elhangzik), hogy a gazda tartson ki, és ne foglalkozzon a kutyával, ne is szóljon hozzá, így belátja, hogy hiába minden és majd csak elunja a tiltakozást. Biztosan akadnak olyan kölykök, amelyeknél beválik ez a módszer – hát Dali nem tartozott közéjük. Ő bizony kítátott száját az ég felé fordítva beleüvöltötte a Kelenföldi lakótelep amúgy csendes éjszakájába minden bánatát. És nem adta fel. Talán tartott néha pár perc szünetet, de ha így is volt, ezt senki sem vette észre. A szorosan egymás mellé épített kilencemeletes házak pompásan visszhangozták a hangját, amely sajnos nem a farkasok sejtelmes, egymást hívó tutulására hasonlított, hanem – a pöttöm szőrgombóc aprócska méretét tekintve igen tiszteletre méltó teljesítményként – iszonyúan hangos és idegtépő sírás volt. (Utólag visszagondolva nem győzöm csodálni, hogy mindezek után Dali nem csalódott bennem véglegesen, sőt 15 éven át mérhetetlenül ragaszkodott hozzám.)

Reggel természetesen összeült a családi tanács a tarthatatlan helyzet megoldására. Több száz lakó követelte egyemberként (és nem túl barátságos hangnemben) az éjszakai koncert azonnali megszüntetését. De hát ugye az elveket nem lehet feladni, így szüleim megpróbálták rávenni arra, hogy vigyem vissza a kutyát. Az éjszaka során átélt tehetetlenség érzése azonban forradalmi hangulatba hozott, és határozottan elutasítottam a javaslatot. Maradt tehát az egyetlen logikus lépés: én is kiköltöztem a három négyzetméteres erkélyre, ágyastul.

Végül is már április volt, és csak esős időben kellett apukámnak éjszakánként éberem aludni, hogy komolyabb záporok idején rám terítsen egy nagy nejlont, mert a nyitott erkélyen különben alaposan eláztam volna reggelre. Viszont kutyászati szempontból a megoldás csodásan működött, többé nem volt éjszakai üvöltés.

*

Ma már kertes házban élek, ám a kutyáim éjjel így is bent alszanak a házban. Az ágyba azonban nem engedem fel őket (bár szemet hunyok afelett, hogy kislányom együtt alszik saját apró kutyusával).

Ha kölyök kerül a házhoz, egy nagy, szobai ketrecben alszik, amíg szobatiszta nem lesz és le nem szokik a rágszálásról. A szoros kontaktust igénylő kölykök (az enyémeke valamitől mindig ebbe a kategóriába tartoznak) kezdetben ilyenkor is sírdogálnak, viszont a „hagyjuk rá, majd megszokja” elvet azóta sem tudtam magamévá tenni. Így az első éjszakákat a ketrecnek dőlve, egyik kezemet a rácson átkényszerítve, félálomban töltöm.

A frissen gazdához került kölyök nem feltétlenül azért stresszes, mert elveszítette az anyját vagy hiányoznak neki a testvérei, hiszen az emberrel közvetlen fizikai kontaktusban lévő kiskutyák nem

szoktak sírdogálni. Ám sok esetben nem lehet azt a közelséget biztosítani a kutya számára, amire a teljes megnyugváshoz szüksége lenne. És még ha bízánk is abban, hogy pár éjszaka alatt megszokja az új helyét és az egyedülletet, nem mindenkinek vannak olyan megértő szomszédai (családtagjai), akik készségesen szolidarítanak pár álmatlan éjszakán át.

Kétségbeesett gazdák

Ha valaki némi angol nyelvtudással körülnéz az interneten, számtalan javaslatot találhat a kutyák különböző helyzetekben mutatott stresszreakciójának csökkentésére, a legváltozatosabb nevelési módszerektől a nyugtató hatású gyógyszerek alkalmazásáig. Manapság a kutyák nevelésével, viselkedésével foglalkozó szakemberekkel szembeni talán legjelentősebb – és tegyük hozzá, mindezidáig legreménytelenebbnek tűnő – kihívás a kölyök vagy felnőtt kedvencek szeparációs stresszből adódó viselkedési problémáinak megelőzése, illetve kezelése. A javaslatok egy része a legtöbb gazda számára egyszerűen megvalósíthatatlan, hiszen képtelen annyi időt és energiát fordítani a kutya viselkedésterápiájára, amennyit a módszer megkövetelne. (Az más lapra tartozik, hogy sokan teljesen irreális elképzelésekkel rendelkeznek egy kutya igényeiről, és a döntéskor nem veszik figyelembe, hogy egy kölyökkel igenis sokat kell foglalkozni, hogy valódi társ váljon belőle.) Az sem könnyíti meg a helyzetet, hogy a gazdák jó része, csak az első pár ébren töltött éjszaka után kezd kétségbeesetten kutatni valamiféle megoldás után, amikor már nemcsak ő, hanem a kölyök is egyre több aggodalommal indul neki az újabb éjszakai szeparációnak. A stresszel kapcsolatos viselkedési problémák ráadásul – a dolog természetéből adódóan – általában nem tartoznak a pénzzel megoldható gondok közé, hiszen nem adhatók ki egy „profinak”, aki megfelelő ellenszolgáltatás fejében garantálja az eredményt, azaz a magányt örömmel vállaló kutyát.

Kinek higgyek?

A szakemberek által ajánlott módszerek másik nagy hátránya – legalábbis a viselkedéskutató szemében – hogy nincsenek objektív adatokkal, eredményekkel alátámasztva. Természetesen egy rutinos szakember véleménye gyakran tökéletesen helytálló lehet, de mivel a „viselkedésterapeuták”, „kutyapszichológusok” és „modern módszereket alkalmazó kiképzők” szakvéleménye is erősen megoszlik, nehéz egy lelkiismeretes kezdő gazdának eligazodni a sok tuti tipp között.

Az állatok viselkedését természettudományos módszerekkel kutató etológusok tudják, hogy egy-egy viselkedésmintázat még nagyon hasonló genetikai felépítésű és azonos kezelést kapó egyedek esetében is különböző mértékben vagy módon jelenhet meg, tehát a csak néhány egyedben, kevésse ellenőrzött környezetben végzett megfigyelések igencsak behatárolt következtetésekre nyújtanak módot.

Azt pedig szinte soha nem lehet tudni, a nyilatkozó szakember hány egyedben próbálta ki az adott módszert, vajon a gazdák egyszerre tényleg mindig csak az ő általa javasolt megoldás(oka)t alkalmazták-e, és főképp, hogy milyen gyakran fordult elő, hogy a terápia nem hozta meg a kívánt eredményt.

Mindig kételkedve hallgatom a tökéletes, garantáltan működő megoldásokról szóló kinyilatkoztatásokat. A kutyák talán épp azért oly hihetetlenül népszerű társai az embernek, mert olyan (hosszú ideig tartó) (hosszú ideig tartó) sokszerű az egyéniségük. És persze, mert kicsi koruktól kezdve igyekeznek minél szorosabban kötődni emberi partnerükhöz. Ez a meghatározó ragaszkodás azonban egyes esetekben kellemetlen „mellékhatásokkal” járhat, a gazda elvesztésétől tartó kutyának sajnos épp úgy nem tudjuk elmagyarázni, hogy csak ideiglenesen hagyjuk magára, mint az ágyában kétségbeesetten síró kisbabának.

Kontrollált kutatások

Nemrégiben egy teljesen új alapokon működő módszer jelent meg az eddig is gazdag kínálatban kutyák stresszreakcióinak csökkentésére. A megoldás nemcsak abból a szempontból újszerű, hogy egyfajta nyugtató hatású természetes szagkompozíciót sikerült mesterséges úton előállítani, hanem azért is, mert alapos kutatási szakasz előzte meg a módszer bevezetését. Ezeket a kutatási eredményeket szeretnénk egy cikksorozatban bemutatni .....

A feromonok az állatvilágban általánosan használt szagingerekkel való kommunikációban szerepet játszó vegyületek, olyan illatanyagok, amelyek révén az egyik egyed valamiféle „üzenetet” képes közvetíteni egy vagy több másik egyed felé. Ez lehet veszélyre való figyelmeztetés épp úgy, mint pázásra hívó jel vagy a játékos hangulat kifejezése.

Több emlős faj szoptató nőstényénél kimutatták, hogy úgynevezett „appeasing” feromonokat választanak ki, amelyek funkciója az utódok megnyugtatója. Ám ezalatt nem egyfajta elbódító, altató hatásra kell gondolni, hanem egy olyasféle stresszoldó hatásra, amely lehetővé teszi, hogy a fiatal egyed nyugodt magabiztossággal, adott esetben aktívan derítse fel környezetét. Az anyakutyáknál az emlők között elhelyezkedő faggyúmirigyekben termelődnek ezek a feromonok. Hatásukra az új környezetben elbizonytalanodott kiskutya megnyugszik, és az idegen, akár félelmet keltő ingerek ellenére is biztonságban érzi magát.

Az angliai Lincoln Egyetem kutatói olyan eljárásról számolnak be egy állatorvosi kutatásokat közlő tudományos folyóiratban, amelynek során egy új, fajspecifikus stresszcscökkentő szaganyagot juttatnak abba a helyiségbe, ahol a kiskutya tölti az éjszakát. A DAP® (Dog Appeasing Pheromone) nyugtató hatását egy önkéntes jelentkezőkből álló csoporton tesztelték, a kölyök új gazdához kerülésének első napjától.

Már a 60-as években ismertté váltak olyan kutatási eredmények, amelyek kimutatták, hogy a kutyakölykök szeparáció esetén pont abban az életkorban reagálnak a legintenzívebb vokalizálással (6-10 hetes kor), amikor jellemzően elkerülnek a tenyésztőtől az új gazdához. A környezetváltozás, az ismeretlen helyen töltött első éjszakák, különösen minden szociális kapcsolat nélkül különösen nagy stresszt okozhat még a legkiegyensúlyozottabb kiskutyának is (Elliot & Scott, 1961). Egyes kutatások arra utaló eredményeket közöltek, hogy ha a gazdák ilyenkor megpróbálják megnyugtani a kölyköt, majd újra magára hagyják, csak tovább növelik az esélyét annak, hogy a kutya a későbbiekben is zavarni fogja őket vonításával (Askew 1996).

Igen nagy számú mintával dolgoztak, 60 kölyök-gazda páros vett részt a megfigyelésben. Kétfelé osztották a csoportot, méhozá „irányított véletlenszerű” módon, ami ez esetben annyit jelentett, hogy a két csoportba kerülő kutyák semmilyen jellemző tulajdonságban ne különbözzenek, azaz például ugyanolyan legyen a nemek aránya. Ezen kívül figyelembe vettek még két faktort; a fajtacsoportba való tartozást (vadász kutyák illetve más fajták) valamint a korcsoportot (8 hetes kor alatt és felett). Az egyik alcsoport esetében a konnektorba helyezhető speciális párologtató készülékből a fent ismertetett feromon került a levegőbe, a kontrollcsoportnál pedig egy teljesen ugyanolyan párologtató csupán placebo (a DAP hordozóanyagát) tartalmazta. A megfigyelési eredmények érvényességét azzal biztosították, hogy a kóddal megjelölt párologtatókról sem a gazdák, sem a kísérletben részt vevő kutatók nem tudták, hol melyik változat van elhelyezve. Így a gazdák értékelését nem befolyásolhatta, hogy mit gondolnak a módszer sikerességéről, és a kutatók sem tudták őket (akaratlanul is) az általuk valószínűnek vagy valószínűtlennek tartott hatásról meggyőzni.

A gazdák nyolc héten keresztül naplót vezettek a kutyák éjszakai viselkedéséről, elsősorban arról, hogy milyen sokat vokalizáltak, azaz nyüszítettek, ugattak, vonítottak.

Általánosságban elmondható, hogy igen jelentős különbségek voltak a tekintetben, hogy hány éjszakán át zavarták a kölykök gazdáik nyugalmát, azaz mindkét csoportban voltak különösen csendes és átlagon

felül vokalizáló egyedek is. Ha a gazda ugyan nem is, de egy másik kutya közvetlen közelségében alhatott a kölyök, akkor ez erősen csökkentette az éjszakai zavarás valószínűségét. A magányosan alvó kölykök 60%-a viszont az eső három éjszakából kettőn megzavarta gazdája álmát. A DAP-pal kezelt kölykök jellemzően 3 éjszakán sírtak, míg a placebót kapó csoport esetén ez 7 éjszakán volt jellemző a gazda éjszakai nyugalmanak megzavarása.

Ha a fajtacsoportot is figyelembe vesszük, már valóban jelentős különbséget kapunk: a vadászkutyák (labrador, spániel, weimari vizsla) csoportján belül a feromonnal kezelt kölykök többsége szintén 3 éjjelen sírt, ám a placebót kapók 9 alkalommal. Az életkornak és az ivarnak nem volt hatása a viselkedésre.

Az eredmények tehát arra utalnak, hogy bár a DAP nem előzi meg vagy szünteti meg teljesen az éjszakai vokalizálást, csökkentheti a valószínűségét a hosszantartó stresszreakcióknak. Különösen igaz lehet ez az ilyen viselkedésre különösen hajlamos fajtáknál, például egyes vadászkutyafajtáknál.

K. Taylor & D. S. Mills

The control of Puppy (Canis familiaris) Disturbance of Owners at Night (2005)

Current Issues and Research in Veterinary Behavioral Medicine, 27-30.

A folyamatosan zajló kutatások kimutatták, hogy ezek a feromonok nem csak a kölyökkutyákra vannak csitító és egyben bátorító, biztató hatással, hanem a felnőtt kutyáknál alkalmazva is hasonló eredményeket lehet elérni. Legközelebb ezekről ..

A kutyatartás a szülő felelőssége és a család öröme

Dr. Kubinyi Enikő

„A kutya mindig ott volt, akár esett az eső, akár sütött a nap, és várt egy kisfiúra, egyre a sok közül, aki keresztülfutott a kikövezett játszótéren, s akik közül a kutyát nem érdekelte senki, csak ez az egy. Mindig egyforma örömmel üdvözölték egymást, aztán szépen hazasétáltak, a kutya meg a kisfiú.”

Eric Knight: Lassie hazatér. Fordította: Thurzó Gábor

A kedvtelésből tartott kutyák gyakran a hiányzó gyereket pótolják a felnőttek életében, ugyanakkor a statisztikai adatok szerint több kutya van azokban a háztartásokban, ahol gyerek is nevelkedik. Ahol elfér a gyerek, ott elfér a kutya is, vagy éppen fordítva – ahol kutya van, ott már jöhet a gyerek? Esetleg a gyerek megléte vonzza magával a kutya, kutyák családhoz kerülését? Annyi bizonyos, hogy a kutyás háztartásból származó gyerekek népszerűbbek a társaik között, szociális képességeik jobbak, és több bennük az együttérzés. A 6-11 éves korosztályban a kutyásoknak nagyobb az önbizalma, és kevesebbet aggodalmaskodnak mint nem-kutyás társaik. A kutatók szerint ennek az az oka, hogy ekkora gyermek még feltétlen és folyamatosan érezhető szeretetet igényel, amit a kutya mindig megad, szemben a szülővel... Különösen az egymással konfliktusban álló szülőknél lehet fontos a gyerekeknek egy olyan partner, amellyel minden probléma megoldható.

A kutya a nem elhanyagolt gyermekek szüleinek is nyújt segítséget, mégpedig a mintakövetés révén. A gyerek úgy viselkedik a kutyával, ahogyan a szüleitől látta. Emberséges bánásmódot tanulhat, és azután később már ezzel a humánus viselkedéskészlettel fordulhat az emberek felé is. Nem szabad megütni a kutyát vagy csúnyán kiabálni vele. A jó viselkedésért meg kell dicsérni. Egy kisgyerekeknek nem ajánlatos durva, cibálás, rongyhúzó játékot játszani a kutyával, tanácsosabb inkább labdázni, tárgyakat apportírozni vagy bújócskázni. Mivel sok kutya szinte bármit eltűr a családtagoktól, a szülő felelőssége, hogy ne engedjen olyasmit művelni a kutyával, amit idegen gyerekeknek nem engedne meg. Ha a gyerek mégis fájdalmat okozott a kutyának, a szülőnek el kell mondania, mit érez az állat, és el kell érnie, hogy a gyerek kiengesztelje, megvigasztalja a kutyát.

A kutyatartás sok hasznos leckét adhat egy gyerekeknek, de a felelősség mindig a szülőé. A gyerekekre csak olyan feladatot szabad bízni, amit valóban képes végrehajtani. A kutyasétáltatás kiváló lehetőség egy jó beszélgetésre a gyerekekkel, de a gyerek lerázására nem. Egy kisgyerek soha nem sétáltathat kutyát egyedül, hiszen hogyan hárítaná el, ha például egy nagyobb kutya támadja meg őket. Általános vélemény szerint, ha a kutya nagyobb, mint a gyerek súlyának egyötöde, akkor túl nagy ahhoz, hogy a gyerek tartsa a pórása végét. Még a kutya etetését és itatását sem lehet a gyerekekre bízni. Feladatnak épp elég, ha időnként figyelmezteti szüleit a kutya szükségleteire.

Annál több időt tölthet a gyerek és a kutya játékkal. Pacsit adni, labdát visszahozni mindkettejüknek jó móka. Észrevétlenül tanulják meg így az együttélés szabályait. Enélkül könnyen kárt is okozhatnak egymásban. Kisgyerekes családban épp ezért nem tanácsos kis termetű, törékeny kutyát tartani. A járni tanuló totyogós áteshet a kutyán, csontját törheti, belső vérzést okozhat. Ha már erősebb a gyerek, mire megtanulja, hogy a kutya megsérül, ha felemelik és leejtik, gyakran már késő. Nagy és kedves, nyugodt kutya való gyerek mellé, amelyet nem lehet felemelni, és ha akar, el tud húzódni a csipkedő kezeckék elől. Így sem szabad soha felügyelet nélkül hagyni a kutyát és a gyereket, mert balesetek véletlenül is adódhatnak.

Az állattartás felelősség, öröm és még valami: megtanít az élet körforgására. A kutya mellett élő emberpalánta még ki sem lép a gyerekkorból, amikor már búcsút kell vennie idős barátjától. Annak ellenére, hogy a 6-10 éves gyerekek és a kamaszok sokkal tovább bánkódnak a kutya elvesztésén, mint a felnőttek (akik valójában gondozták a kutyát), fontos, hogy megtanulják, a halál is az élet természetes része.

A kutya tehát semmiképpen nem lehet szülőpótlék, ellenkezőleg. A gyerekes házban egy éhes szájjal és egy gondoskodásra vágyó lélekkel több – de kiszolgáltatottabb, esendőbb még a gyerekeknél is. Ezért olyan könnyű vele azonosulni a gyerekeknek, ezért érthetők és feldolgozhatók számára a kutya igényei, vágyai, örömei. Ennyit tanít a gyerekeknek, és nem többet. Rosszul teszi az a szülő, aki nem a családnak (beleértve saját magát), hanem – kérésének engedve – csak a gyerekeknek vesz kutyát. Pedig annak a gyerekeknek, aki még sokszor fogat mosni is elfelejt, miért jutna eszébe megetetni, megitatni és sétálni vinni a kutyáját? Bizonyos életkor és értelmi szint alatt erre a gyerekek még egyszerűen nem alkalmasak. Körülbelül a kamaszkor idején, 14-16 évesen képesek ellátni egy állatot, de még esetleg ekkor is sok segítségre van szükségük. A naiv, de tisztességes szülő ilyenkor belátja tévedését, és átveszi a gyerekre kirótt feladatot. Mindössze néhány hét alatt a kutya már jól tudja, ki a gazdája: a szülő. Aki neveli, eteti, itatja, gondozza őt. A gazdának kinevezett gyereket játszópajtásnak tekint. Ezt nem vethetjük a szemére, hiszen épp azért alkalmas arra, hogy az emberi családban éljen, mert kitűnően felméri a viszonyokat, és alkalmazkodik a szociális szabályokhoz. Nem tekintheti gazdájának azt, aki maga is egyértelműen gondoskodásra szorul, és nem képes eleget tenni a kutya igényeinek. De ha a gyerek a nehézségek ellenére képes megbirkózni a kutyatartás feladatával, nagyot nőhet az önbecsülése, és sokat haladhat a személyiségfejlődés grádicsán. Nem más, mint a szülő ítélni meg legjobban, hol tart éppen a gyermeke, érdemes-e már kutyát adni neki. Mivel ő is csak ember, tévedhet, természetesen. Gyakran azokból lesznek a legelhivatottabb és legnagyobb felelősségtudattal rendelkező kutyatartók, akiknek gyerekként a szülői tiltással kellett dacolniuk.

Nemzetközi Etológiai Konferencia 1.rész

2005 augusztus 20-27, Budapest

Dr. Kubinyi Enikő

Négy kerek éve készültünk erre az eseményre. Akkor dőlt el a németországi Tübingenben, hogy a soron következő, Európában esedékes nagy etológus-találkozót a Magyar Etológiai Társaság rendezheti meg. Ezek az eszmecseréken a világ minden tájáról érkező több száz kutató számol be munkájáról. Kutatásaik alanya a "bolhától az elefántig" szinte bármi lehet, beleértve az embert is. A Konrad Lorenz, Nobel-díjas viselkedéskutató által életre hívott konferencia idén 29. alkalommal ülésezett, és sajátos rekorddal zárt: korábban soha nem látott számú kutyás előadást vitathatott meg az érdeklődő közönség.

Szögezzük le mindjárt az elején, hogy az úgynevezett "családi kutya téma" speciálisan magyar találmány, és a rendező országok kutatási területei egy kicsit mindig hangsúlyosabbak a többinél. Így van ez jól, hiszen konferenciát szervezni nagy munka, a rendezőség számára tehát kell egy kis ellensúly, egy kis reklám a hazai terméknek. A kutyadömping azonban nem egyszerűen mennyiségében (az összes mintegy 4%-a, 21 prezentáció foglalkozott a kutyákkal, míg például elefánttal 4, oroszlánnal egy sem), hanem minőségében is meggyőző volt: a mindössze tucatnyi meghívásos alapon szerveződő "nagy" előadás közül is az egyik a hazai kutya-kutatásokról szólt.

Az elmúlt 15 évben a hazai kutya-kutatás alaposan kinőtte magát, és nyugodtan mondhatjuk, hogy a nemzetközi élvonalba került.

Konferencia-gyorstalpaló

Az etológus konferenciákon háromféle módon mutatkozhat be egy kutató. Talán a legegyszerűbb az, ha otthon jó előre a számítógépén összeállítja munkájának esszenciáját, képekkel és ábrákkal színesíti, majd egy nagy, méteresnél is hosszabb "poszterre" nyomtatja. Ezt már csak összegöngyölve a hóna alá kell csapnia, és utazhat is. A konferencia területén gombostűvel a megfelelő paravánra illeszti a posztert, és várja az érdeklődőket. Ez a módszer felettébb kedvező az angolul még kevésbé beszélő (a nemzetközi konferenciák nyelve az angol!) vagy félénkebb kutatók számára, és sok esetben akár hatékonyabb információhordozó is lehet, mint az előadások. A posztereket ugyanis mindenki megnézi, sőt, kicsinyített másukat zsebre rakja, és otthon is nézegeti. Az előadások viszont általában több témakörben egymással párhuzamosan zajlanak, ezért az érdeklődő kényszerűen válogatni kényszerül. Ezen a konferencián például négy teremben zajlottak párhuzamosan az események, ezért még az is elszalasztotta az előadások háromnegyedét, aki nagyon igyekezett. Nem sok ilyen ember van egyébként, hiszen konferenciára nem úgy jár az ember, mint iskolába. Az előadásokon ülni nem kötelező, ám minél több kollégával megismerkedni és elbeszélgetni igen. Ez pedig hol is történhetne máshol, mint egy asztal mellett, kávé vagy teát szürcsölgetve. Tény, hogy a legtöbb gyümölcsöző együttműködés egy konferencia kávészünetében kezdődik.

Vannak azonban olyan előadások is, amelyeket a világerő nem szalasztana el egyetlen jelenlévő sem. Ezeket az előadásokat a szervezők által meghívott, elismert, neves kutatók tartják. Nem csak egyetlen pici kutatást, hanem egy egész kutatócsoport több éves munkáját ismertetik. Éppen ezért jóval hosszabbak, mint a többi, nincs más program velük egy időben, és a legnagyobb teremben hangzanak el, ahol mindenki elfér. Ezekből az úgynevezett plenáris előadásokból csak egy volt kizárólag magyar illetőségű, és azt Miklósi Ádám tartotta, "A kutyák szociális kogníciója" címmel. Olyan viselkedésbeli képességeket tárgyalt előadásában, amelyeket a kutyák az emberekkel való együttélés során használnak, és amelyek

csak rájuk jellemzőek, a farkasokra például nem.

EMBEREK KÖZÖTT, SZABADON

Az etológia sokáig kerülte a kutyákat, hiszen ez a tudományág alapvetően azért jött létre, hogy az állatok természetes viselkedését tanulmányozza, természetes körülmények között. A kutyát mesterséges, ember által létrehozott fajnak tartották, és mivel gazdájától, az embertől is elválaszthatatlan volt, a viselkedését sem lehetett önmagában, zavaró hatásoktól mentesen tanulmányozni. Évtizedeknek kellett eltelni ahhoz, hogy felismerjék, a kutyára ugyanúgy hatnak a természeti törvények, mint más állatfajra, csak éppen nem a természetben, hanem emberek mellett él. A kutyának az emberi környezet a természetes közege, ezért abban kell vizsgálni. Sőt, az is világossá vált, hogy ez nem hátrány, sokkal inkább előny. Mivel a kutya ugyanabban a környezetben él, mint az ember, ott kell érvényesülnie, ezért általa rengeteg dolgot megtudhatunk saját magunkról is. Mivel sokkal egyszerűbb "rendszer", mint az ember, a kutya vizsgálata könnyebben elvezethet olyan alapvető felismerésekhez, mint például az, melyek a hatékony kommunikáció minimális feltételei.

KUTYA-EMBER KOMMUNIKÁCIÓ

A kutya-témájú előadások közül hét egy önálló tanácskozásba (szimpóziumba) szerveződött, a kutya-ember kommunikáció vonala mentén.

Gácsi Márta előadásában arra kereste a választ, hogyan értelmezik kutyák, lovak, szelíd farkasok és dingók az emberek különféle mutatásait. A fajválasztás nem véletlen: a ló okos háziállat, a farkasok és dingók pedig a kutyák legközelebbi rokonai. Nos, úgy tűnik a kutyák ezen a téren abszolút felülmúlják a többieket, de az egyszerűbb jeleket a lovak, farkasok és dingók is követik akár mindenféle célzott tanítás nélkül is. Ez a kérdés nagyon fontos a kutya háziasítása utáni nyomozásban: vajon a kutyának már az ősei is hatékonyan kommunikáltak az emberrel, vagy pedig a domesztikáció során sajátították el ezt a képességet? Ha a háziasítás játszott fő szerepet, vajon a többi háziállat képességei mennyiben különböznek a kutyáétól? Még sok kutatnivaló maradt ahhoz, hogy erre a kérdésre biztonsággal válaszolni tudjunk, de úgy tűnik, a kutyák emberrel való kommunikációja különlegesen érdekes vizsgálódási terület.

Pongrácz Péter a kutyaugatás érzelmi komponenseiről beszélt: megállapította, hogy még azok az emberek is jól felismerik, milyen egy kutya hangulata (például panaszosan ugat-e vagy felháborodva), akik sohasem tartottak kutyát. Izgalmas probléma, hogy az információ független-e magától a kutyától: azért tudjuk, mit érez egy kutya, mert a hang bizonyos jellemzői ezt bármilyen más állat esetén is elárulnák nekünk, vagy pedig azért, mert a kutyához erősen, biológiailag kötődünk az elmúlt együtt töltött sok tízezer év miatt? A kutatások tovább folynak majd ez irányban is.

Pongrácz Péter és Lakatos Gabriella a kutyák dominanciaviszonyainak a tanulási képességekre vonatkozó hatásait is vizsgálták. Kísérletük során kiderült, hogy egy többkutyás családban élő domináns kutya jobban tanul az embertől, mint az alárendelt. Utóbbi viszont sokkal ügyesebb, ha egy másik kutyától tanulhat! Vagyis úgy tűnik, a kutyák attól szeretnek tanulni, annak a viselkedését figyelik leginkább, aki közvetlenül felettük áll a rangsorban. Alárendelt kutya fölött kutya áll, ő tehát inkább a kutyát követi, mint az embert.

A magyar kutyás témájú előadások mellett brazil, olasz és német kutatási beszámolók is elhangzottak.

A Sao Paulo Egyetem kutatócsoportja egy Sofia nevű keverék szó- és jeltanulási képességeit vizsgálta. Sofia tudja több tárgy és akció nevét, és az utasításokat tárgy-akció (“labda mutasd”), akció-tárgy (“hozd baba”) sorrendben is biztonsággal végrehajtja. Hasonlóképpen ahhoz, ahogyan ezt más, nyelvtanításban részesített fajok, csimpánzok, papagájok, fókák, teszik. Sofia ezen kívül elsajátította egy jeltábla használatát is. Ha inni vagy enni szeretne, csak megböki orrával a megfelelő jelet a táblán, és már meg is kapja, amit kíván. Bizonyos jeleket csak bizonyos emberekkel szemben használ: csak attól kér simogatást, akit szeret. A brazil kutatók tehát ideális és képzett jelöltet találtak a jelhasználat-szimbólika tanulmányozásához, de még nagyon sok munka áll előttük, hogy valóban újat mutathassanak.

Egy olasz hölgy több hónapot töltött el Etiópiában, az emberek körül szabadon élő kutyafalkák tanulmányozása céljából. Az etióp falusi kutyák látszólag semmilyen szereppel nem bírnak az emberek életében: nincs gazdájuk, szabadon kóborolnak az utcákon. A figyelmes szemle során azonban kiderült, hogy a kutyák másként viselkednek nappal mint este, és megkülönböztetik a helyieket az idegenektől. Nappal szívesen húzódnak be a nyitott ajtajú házakba, amelyeket intenzíven, ugatással, esetleg támadással őriznek is. Este, hűvösebb időben az utcán gyűlnek össze, ahol jóval kisebb a támadékonyságuk az idegenek felé. Valószínű tehát, hogy a kutyák ellátnak valamiféle őrszolgálatot a házak között, valamint távol tartják a többi ragadozót, és ezzel védelmet nyújtanak a falusiak háziállatai számára. Cserében menedékhelyhez, és itt-ott felszedett táplálékhoz jutnak. Az előadó szerint mindebből számos következtetést vonhatunk le a kutya háziiasítására vonatkozóan. Egyáltalán nem biztos azonban, hogy az etióp falusi kutyák valóban azt az állapotot testesítik meg, amely az ember letelepedésekor, a mezőgazdaság megjelenésekor jellemző volt. Az emberi kultúrák ma sokféleképpen viszonyulnak a kutyához, kérdéses, hogy éppen ez a kultúra írja le helyesen a tízezer évvel ezelőtti állapotokat.

A lipcsei egyetem egyik diákja hat terápiás kutya munkáját vizsgálta, melyek többféle betegségben szenvedő gyermekekkel dolgoztak. Megállapította, hogy noha a kutyák soha nem viselkedtek agresszíven vagy dominánsan, mégis eltérően viszonyultak a gyerekekhez. Volt, amelyik kezdeményezte a kapcsolatfelvételt, volt, amelyik szívesen fogadta, de olyan kutya is előfordult, amelyik egyszerűen csak eltűrt, jellemző volt rá a távolságtartás. Természetesen az “interaktív” típus aratta a legnagyobb sikert a gyerekek körében, de előfordulhat olyan betegség, ahol inkább a passzívabb kutyát célszerű alkalmazni. A kutyák a gyermekek betegségeit sem egyformán túrték: legszívesebben a táplálkozási zavaros betegekkel játszottak, passzívabbak voltak az egyéb viselkedési zavaros vagy autista gyermekekkel. Érdekesség, hogy sok, a kutyák egymás közötti kommunikációja során gyakori jel soha nem fordult elő az emberekkel való játék során.

Végül egy olasz egyetem kutatója számolt be vakvezető kutyák kötődésével kapcsolatos munkájáról. A munkakutyákat sokan sajnálják amiatt, mert életük során többször is gazdaváltásra kényszerülnek: valaki felneveli őket, utána újabb szakemberhez kerülnek, aki elvégzi a kiképzésüket, és megkezdzi az átszoktatást az újabb gazdához. A folyamatba még mások is beléphetnek, így aztán a kutyának néha nehéz kitalálni, “kit is szeressen”. Nem lenne meglepő tehát, ha a vakvezető kutyák kapcsolatépítési zavarokban szenvednének. A kérdés vizsgálatához a kutató több mint száz kutya kötődési viselkedését vizsgálta meg. Eredményei szerint a vakvezető kutyák ugyanolyan jól kötődnek gazdájukhoz, mint az egyetlen gazda mellett felnőtt családi kedvencek. Nincs tehát ok az aggodalomra, a kutyák társas kapcsolatok terén mutatott rugalmassága bámulatos.

Folytatjuk.

Nemzetközi Etológiai Konferencia 2.rész

2005 augusztus 20-27, Budapest

Dr. Kubinyi Enikő

Négy kerek éve készültünk erre az eseményre. Akkor dőlt el a németországi Tübingenben, hogy a soron következő, Európában esedékes nagy etológus-találkozót a Magyar Etológiai Társaság rendezheti meg. Ezeken az eszmecseréken a világ minden tájáról érkező több száz kutató számol be munkájáról. Kutatásaik alanya a “bolhától az elefántig” szinte bármi lehet, beleértve az embert is. A Konrad Lorenz, Nobel-díjas viselkedéskutató által életre hívott konferencia idén 29. alkalommal ülésezett, és sajátos rekorddal zárt: korábban soha nem látott számú kutyás előadást vitathatott meg az érdeklődő közönség.

A kutyás kutatások a korábban bemutatott kommunikációs témakörön kívül másféle előadássorozatokban is bemutatkoztak. Az idegrendszer működése és a viselkedés között összefüggést találni nagyon izgalmas, de nehéz feladat. Egy belga hölgy olyan kutyák agyfelépítését vizsgálta, amelyeket túlzott agresszivitás, figyelmeztetés nélküli támadás miatt elaltatattak. Azt találta, hogy a többek között az érzelmekért felelős régió egyik sejtcsoportja a normálisnál több idegsejtet tartalmaz. Ennek az lehet a magyarázata, hogy a viselkedési rendellenesség veleszületett, de a kutató felvetette azt is, hogy a felnőtt állatokban esetleg újabb idegsejtek keletkeztek. Az előadás némi vitához vezetett, amelynek a fő oka a módszertani problémákban rejlett: kevés, és különböző fajtájú kutyákból származtak a minták, ezért az eredmények értelmezése nem volt megfelelő.

A németországi Lipcsében működő Antropológiai Intézet – amely hasonló témákban dolgozik, mint a magyar kutyás kutatócsoport – két előadással képviseltette magát. Az egyikben a híres szótanuló border collie, Rico esetét ismertették. Rico lapunk olvasóinak számára már nem ismeretlen. Ő az a német kutya, amelyre tévészereplései alapján figyeltek fel a kutatók, és amely bizonyítottan ismer több mint 200 szót. Rico képes arra, hogy kizárásos alapon, egyetlen alkalom alatt megtanulja egy új tárgy nevét. Ha Rico elé letesznek néhány, már ismert tárgyat, és egy olyat, amit sosem látott, akkor egy vadonatúj szó elhangzásakor az ismeretlen tárgyat viszi oda gazdájának. Talán azért, mert tudja, hogy a tárgyaknak neve van, és az új tárgynak új név dukál, talán azért, mert az elhangzott szót semmi mással nem tudta társítani. De mintha mindez nem lenne elég: Rico négy hét elteltével is emlékszik az új tárgy nevére! Ilyesmit eddig csak a szavakat tanuló kisgyerekek esetén tapasztaltak, ezért kizárólag emberi képességnek vélték. Rico megdöntötte ezt az elképzelést, és bebizonyította, hogy a gyors szótanulás egyszerűbb tanulási képességekkel és memóriával is kivitelezhető, nem kellenek hozzá nyelvi képességek. Rico egyébként valószínűleg kiemelkedően zseniális: eredményét még nem sikerült reprodukálnia más ebnek, pedig már több jelentkező is akadt.

A német csoport másik előadása egy jóval egyszerűbb kísérleti helyzetet mutatott be. A kutyáknak ebben a helyzetben is tárgyakat kellett apportírozniuk egy személynek, aki vagy látta a tárgyakat, vagy nem. A kutyák önállóan választhatták ki a tárgyakat. Általában azt választották, amelyiket az ember is láthatott – mintha arra gondoltak volna, amire ebben a helyzetben egy ember is gondol: “Hát persze, hogy azt a tárgyat szeretné tőlem, amelyiket ő is lát, hiába van itt a szobában egy másik is.” Figyelemreméltó, hogy a kutyák tudják, adott helyzetben mit láthat egy ember, és képesek elvonatkoztatni a saját tapasztalatuktól. Egy másik helyzetben a kutyáknak azután kellett választani, hogy a tárgyakat az ember szeme láttára, illetve anélkül helyezték-e el. A múltbéli információk azonban – a korábbiakkal ellentétben – nem befolyásolták az ebek döntését. Attól függetlenül választották ki a tárgyat, hogy az ember látta-e a tárgy elrejtését, vagy sem. Úgy tűnik tehát, hogy a kutyák csak az adott pillanatban megtapasztalható vizuális jeleket veszik figyelembe az ember részéről.

Topál József összefoglaló jellegű előadásában azt mutatta be, hogy a kutyák az emberekhez hasonlóan “tanítási szituációként” értelmeznek egy sor helyzetet, és önmagukat “tanulóként” állítják be, aki elfogadja a tanító útmutatását. Ebben (is) hasonlítanak a gyermekekhez. Több példa is említhető, amely alátámasztja, hogy a kutyák a gyerekekhez hasonlóan értelmeznek bizonyos emberi kommunikációs viselkedéseket: például az emberi gesztust követve olyan edényt választanak, amelyről tudják, hogy nincs benne táplálék, holott a másiktól ismert, hogy abban van, vagy felismerik az ember tekintetének irányát, illetve azt, hogy mikor figyelnek rájuk. A kutyák tehát akkor is követnek egy-egy emberi viselkedést, ha annak tartalmát, jelentőségét nem ismerik fel, és aktuálisan ez számukra semmilyen előnnyel nem jár. A taníthatóság, képezhetőség fontos szempont lehetett a kutya háziasításánál, és azt eredményezte, hogy a kutya ma olyan összetett feladat ellátására is képes, mint a rászorultak segítése.

Az előadások után folytassuk ismerkedésünket a poszterekkel. Ezek azok a nagy méretű “hirdetőablak”, amelyeken a kutatók röviden és sok képpel, grafikonnal illusztrálva bemutatják eredményeiket. A konferencián összesen 185 poszter szerepelt. Az alábbiakban ismerkedjünk meg ezek rövid tartalmával, magyar munkák esetében pedig a szerzők nevével is.

Mechanizmus – fizioológias reakciók

Horváth Zsuzsánna rendőr-kutyák stresszreakcióit vizsgálta. A kiképzett rendőr-kutyákat egy fenyegető alak közelítette meg. A teszt előtt és után nyálmintát vettek az állatoktól, és vizsgálták a nyálban előforduló egyik hormon, a kortizol koncentrációját. Embereknél már ismert, hogy a stressz kortizolszint emelkedést okoz. Feltételezhető, hogy a szintemelkedés a kutyák félelmi viselkedésében is megnyilvánul, sőt, az általuk kibocsátott hangok jellegével is összefüggésben áll. Az eredmények ígéretesek, de az adatgyűjtés még folyik.

Maros Katalin a kutyák szívdobbanásainak ritmusáról és változatosságáról nyert adatokat egy ügyes készülék segítségével. A látható viselkedés sokszor elfedi a valódi jelenséget: lehet, hogy a kutyán semmit nem látunk, noha bonyolult folyamatok zajlanak le benne. Ilyen esetekben nagyon nagy segítséget nyújt a szívritmus-mérő készülék, hiszen a szívveréseit a kutya nem igazán befolyásolhatja. Az eredmények azt mutatják, hogy a statikus állapotok alatt (ülés, fekvés, állás) a szívverések száma nem változik, ám ha egy kedvelt tárgyat tartanak a kutya elé, a szívverések változatosabbakká váltak. Ugyanez történt, amikor a gazda elhagyta a szobát: a kutya ugyan csak állt, a szívverése mégis érzékelhetően megváltozott. A kutya fokozott figyelmi állapota tehát tükröződik a szívének aktivitásában, még akkor is, ha a viselkedésében semmi jellegzetességet nem látunk.

Vas Judit a kutyák hiperaktivitásának genetikai hátterével foglalkozott. Embereknél a figyelemzavar és a hiperaktivitás összefüggésben áll az egyik idegrendszeri alkotóelem (a dopamin D4 jelű receptorának) génváltozataival. Mivel a kutyáknál is többféle változatban fordul elő ez a gén, jó lenne tudni, hogy esetükben is fennáll-e ez az összefüggés. A kérdőíves és viselkedési tesztekkel végzett vizsgálat egyelőre “nem adta meg magát”, de a hasonló jellegű tanulmányoknál kulcsfontosságú minél több alany bevonása, így könnyen lehet, hogy a kutyánál is működik az embereknél megismert mechanizmus.

REKLÁM. Légyszi rakjátok megint be a hirdetést... Ha lehet, egészen Karácsonyig. Köszí szépen.

A FARKASLESEN az ELTE Etológia Tanszékén éveken át zajló farkaskutatás krónikája. “A kutya nem egyszerűen egy megszelídített farkas. Valami egészen más.” – mondja Csányi Vilmos professzor,

miközben Jeromossal sétál a Gellérthegyen. Dr. Miklósi Ádám az eredeti, kutatói felvételek alapján bemutatja, mi lett a vizsgálatok eredménye, emellett megismerhetjük a kölykök felnevelésének számos kalandját és bepillantunk a vadon élő farkasok életébe. A rendező első kézből származó képekkel és információkkal dolgozott, hiszen az ő otthonában is nevelkedett néhány farkasivadék...

Kapható: Galathea Búvárközpont, VI. Jókai u. 28., Magyar Természettudományi Múzeum boltja, Ludovika tér 2-6. Megrendelhető: ecofilm@axelero.hu, <http://ecofilm.axelero.net/>, 06 30 6557722, 06 1 2498157. 52 perc, ára 2200 Ft.

Nemzetközi Etológiai Konferencia 3.rész

2005 augusztus 20-27, Budapest

Dr. Kubinyi Enikő

Fajok közötti interakciók

Claudia de Rosa olasz kutatónő jelenleg az ELTE Etológia Tanszékén dolgozik. Korábban több kísérletről is kiderült, hogy a kutyák akkor is hajlamosak követni egy-egy emberi akciót, ha az tökéletesen értelmetlennek tűnik. Például ha egy ember rámutat egy üres edényre, akkor is odamennek először, ha egy másik közeli edényről tudják, hogy táplálék van benne. Claudia hasonló kísérletet végzett el, ezúttal tárgyakkal: mialatt az ember egy üres edényt emelgetett, egy másiktól előgurult egy labda. Sok kutya ilyenkor is az ember által megérintett edényt választotta. Úgy tűnik, a kutyák különösen fogékonyak az ember cselekvései iránt, ami feltehetően fontos szempont lehetett elődeik kiválogatásánál.

Francia kutatók egy, a magyar kutyás csoport által kidolgozott módszerrel vizsgálták vakvezető-kutyák kommunikációs interakciót kezdeményező próbálkozásait. Elképzelésük szerint ezek a kutyák kevésbé keresik a gazda tekintetét, ha problémahelyzetbe kerülnek, mivel megtanulták, hogy a gazda úgysem látja ezt. Az eredményeik azonban nem igazolták ezt a hipotézist: Lehet, hogy a gazda fej-és szemmozdulatainak kiértékelése megvilágítja majd, miért nincs eltérés, de az is elképzelhető, hogy a tekintetkereső viselkedés veleszületett, és ezért a körülményektől függetlenül kevésbé módosul a kutya élete illetve az egyedi tanulás során.

Győri Borbála a kutyák jól ismert játékpóztát (angolul *bow*) vizsgálta. A felsőtestet földre szorító, fart felcsapó pózt eredményei szerint akkor használják a kutyák a leggyakrabban, ha játék közben játékpártnérük (akár a gazda, akár más) hirtelen fenyegető arcot és testtartást ölt, azaz nem igazán játékos viselkedésre vált át, és így közeledik feléjük. Ha nincs szó játékról (ti. a kutya egy fához van kötve), ugyanilyen megközelítésre válaszként eszük ágában sincs „bózní”, azaz nem próbálják játékra invitálva csökkenteni a helyzet feszültségét.

Tóth Lilla posztere más szempontból elemezte a családi kutyák játékos viselkedését. A vizsgált egyedek játékában a játéktárgy irányába mutatott megszerzésre való törekvés vagy „birtoklási vágy” valamint a játszópártnérrel való együttműködési készség - meglepő módon - egymással párhuzamosan jelent meg. Nem azt tapasztalták, hogy vannak nagyon poszesszív, nem kooperáló egyedek, illetve a gazdával együttműködő, kis tárgybirtoklási hajlamot mutatók, hanem azok a kutyák, akik szívesen játszottak, azok poszesszívek és ugyanakkor kooperatívak is voltak. Valószínűleg e kettősség révén lehet fenntartani tartós játékhelyzetet a humán pártnérrel. A poszterről azt is megtudhattuk, hogy a vizsgált mintánál a teszhelyzetbe való bevonhatóság szempontjából lényegesebb tényezőnek számított az, hogy milyen típusú játékkal (labda vagy rongy) játszik a kutya, mint az, hogy kivel (gazda vagy az alig ismert kísérletvezető).

Kerepesi Andrea a Sony robotkutyája, az AIBO „szórakoztatási értékét” kutatta. Egy számítógépes program segítségével összehasonlította, mennyire eltérő módon játszanak az emberek egy kiskutyával és a robottal. A robotkutya úgy tűnik, elég jól sikerült, mert a gyerekek és felnőttek egyaránt meglehetősen bonyolult szerkezetű játékot folytattak vele – mégis, egy-egy „futamat” gyakrabban hagytak abba ők, mint a kutya esetében. Lényegében tehát a robot nem ér fel a kutyával, de a mérnöki és programozói munka azért imponáló képességeket hozott létre.

Molnár Csaba arra a korábbi eredményre alapozta kutatását, hogy az emberek – függetlenül attól, hogy volt-e már kutyájuk – jól meg tudják állapítani, milyen körülményekre válaszul hangzott el egy

kutyaugatás. Érdekes felvetés, hogy vajon ezt életük során tanulták meg - vagyis összekapcsolják a látott helyzetet és a hang jellegzetességeit – vagy pedig más oka van a jelenségnek. A kutatók három csoportnak: vakon született, nem vakon született, de később látást veszített, és jól látó embereknek játszották vissza az ugatásokat. Mivel nem volt különbség a csoportok között – mindenki jól felismerte a kutyaugatás kontextusát (pl. , házat őriz vagy labdát kér a kutya), ezért valószínűbb, hogy a hallható információ önmagában is elegendő az ugatás tartalmának megítéléséhez. Kérdés, hogyan számolunk el az egyéb tanulási lehetőségekkel, hiszen a vak embernek akár el is mondhatták, amikor ugatást hallott, hogy épp mi történik a kutyával, tehát neki is lehettek információ a helyzetről, amivel összekapcsolható egy adott típusú hang.

Japánból a kutyák kötődési viselkedéséről érkezett egy poszter. A magyar kutatók által kifejlesztett módszert alkalmazva úgy találták, hogy a kutyák 20%-a nem biztonságosan kötődött a gazdájához. A hazai és japán eredmények összevetését megnehezíti, hogy a japánok kiértékelési módszere eltért a mienktől. Mindenesetre az adatok összehasonlítása – ami remélhetőleg a jövőben megtörténik - érdekesnek ígérkezik, mert lehet, hogy valamiféle kulturális különbségről van szó, hasonlóan ahhoz, amit az anya-gyerek kapcsolatok terén találtak a pszichológus kutatók.

Nagyon fontos vizsgálatot végeztek el egy **olasz** menhelyen. A menhelyre bekerült kutyákat megfigyelések és egy tesztorozat alapján négy típusba sorolták: kiegyensúlyozott, félős, agresszív és túl aktív. Hat hónappal azután, hogy a kutyák gazdához kerültek, a kutatók megkérdezték az új tulajdonosokat, mennyire elégedettek a kutyával. A szukákat jobban dicsérték, mint a kanokat, és – nem meglepő - a hajdani nem-agresszívekkel is elégedettebbek voltak, mint az agresszívekkel. Mivel igen fontos, hogy az új gazda elégedett legyen a kutyájával, jó lenne, ha az agresszivitást előre meg lehetne becsülni. A menhelyen használt tesztek erre alkalmasnak bizonyultak: a személyzetet megharapó, az etetőedények körül viaskodó, és az érzékenyebb területek érintését el nem tűrő kutyák otthon idegenekkel illetve a gazdával szemben is valószínűbben léptek fel agresszíven. Az agresszióval kapcsolatos problémák tehát bizonyos temperamentumtesztekkel jósolhatók.

A tudat kutatása

Egy **Angliában** dolgozó német származású kutatónő saját adatait magyarországiakkal együtt mutatta be a poszteren. Ő felnőtt kutyákkal végezte el a kísérletet, a hazaiak pedig kölyök farkasokkal és kutyákkal. Mivel a kutyák és farkasok eltérő sebességgel fejlődnek, kérdés, hogy egy egyszerű problémahelyzetet sikerül-e hasonlóképpen megoldaniuk, vagy sem. A feladat egy madzagra erősített húsdarab kihúzása volt egy ketrecből. hat próba alatt az állatok egyre gyorsabban szerezték meg a húst, függetlenül attól, hogy melyik fajhoz tartoztak. Ebben az esetben tehát nem bizonyosodott be az a régi vélekedés, hogy a farkasok jobb problémamegoldó képességgel rendelkeznek, mint a kutyák.

A **brazil** kutatók poszteren is bemutatták a Sofia nevű keveréken végzett kutatásaikat. Sofiát jobbra illetve balra lehet küldeni kézjelekkel, és ismeri a „hozni” és „mutatni” igéket. A kézjel és az igék összekapcsolása bármilyen sorrendben a kívánt hatást éri el Sofiánál, azaz a megfelelő tárggyal a kívánt viselkedést mutatja be pl. a „hozd a baloldalt” vagy „mutasd a jobboldalt” kérésre. A szerzők kiemelik, hogy a kutya nemcsak egyféle információt képes a memóriájában tárolni, és e teljesítménye összevethető a csimpánzok és más nyelvtanításban részt vevő állatok eredményeivel.

A **lipcsei** intézet Rico szótanulási képességei után a border collie-k szimbólumhasználati képességeivel is előrukkolt. Gyerekek két és fél éves koruk körül kezdik megérteni a tárgy-szimbólumok jelentőségét, utalásrendszerét (pl. azt, hogy egy tárgy kicsinyített másolata valamilyen módon kapcsolatban áll a nagy tárggyal). A 200 szót ismerő Rico-nak és két másik (50, ill. 150-es szókincsű) border collie-nak 8 tárgy közül azt kellett a gazdához vinnie, amelyiknek másolatát /kicsinyített másolatát/ vagy fényképét mutatták neki. A másolatok alapján kiválóan teljesítették a feladatot a kutyák, és volt, amelyik a fényképeket is képes volt használni. Ilyen értelemben tehát a kutyák képességei összemérhetők egy két és fél éves kisgyerekével.

Virányi Zsófia és Erdőhegyi Ágnes a kutyák logikai képességét kutatta. A kutyának először meg kell tanulnia, hogy két edény közül az egyikben mindig van valami. Ezután képes-e az alapján választani a jó edényt, hogy csak a másíkról tudja meg: az bizony üres. Az eredmények igen érdekesen alakultak: más „tudtak” a kutyák akkor, ha játékot, és más, ha jutalomfalatot rejtettek az edényekbe. Élelemnél, mondhatni, semmi nem jutott eszükbe, véletlenszerűen választottak. A játéknál viszont sikerült megtalálniuk a jó edényt akkor, ha a kísérletvezető mindkét edényt megérintette, de csak az üreset emelte fel. Ha viszont csak az üreset emelte meg, és nem érintette a másikat, akkor a kutyák a megemelt edényt választották, tehát az ember akcióját követték. Kérdés, hogy a jutalmak különböző vonzereje okozza ezt a hatást, vagy más-más keresési stratégiát vált ki a tárgy és az étlem (pl.: „étlemből mindig sok van, ezért lehet, hogy van mindkét edény alatt, tárgyból pedig csak egy”), esetleg egyéb kommunikációs és logikai képességek állnak a háttérben.

Farkasok

A kutyák iránt érdeklődők természetesen nem hagyhatták ki a farkasokról szóló beszámolókat sem. Egy **francia** fiatalember hét hónapot töltött Kirgizisztánban pásztorok és farkasok együttélésének tanulmányozásával. Azért éppen ott, mert a Szovjetunió széthullása után alaposan megváltoztak az állattartás körülményei. Két fő tényező – az egyébként nem csekély létszámú: 10 egyed/1000 km² - farkasok populációira is feltehetően nagy hatással bírt: egyrészt az állatállomány száma drasztikusan lezuhant és helyileg a hegyekből a falvak köré csoportosult, másrészt fegyvertartási tilalom lépett életbe, és a pásztoroktól elkobozták puskáikat, amelyekkel megvédehtették volna a nyájukat. Egyértelműen azt várnánk, hogy ezek hatására a farkasok közelebb húzódtak az emberi településekhez, és egyre kevésbé félnékké váltak, „elszemtelenedtek”. Pontosan ez is történt. Különösebb feltűnést nem keltett ez az előadás, mivel az adatgyűjtés a helybeliek faggatására épült, helyszíni mérések nem készültek. Az etológusok pedig – joggal - általában fanyalogva fogadják az olyan eredményeket, amelyek mögött nincs ellenőrizhető és statisztikai elemzésnek alávethető számhalmaz. Az ifjabb hallgatókat mindenesetre elgondolkoztatta, hogy ha történetesen Franciaországba születnek, terepi munkájukat milyen „egzotikus” helyszínen végezheték volna el – a kivitelezés minőségétől jórészt függetlenül...

A másik farkasokról készült beszámoló már valóban etológiai módszereken alapult. Egy Svájcban élő, magyar származású lány a **kanadai** Centre for Wolf Research-ben három télen át követte egy kilenc tagú fogságban tartott farka mindennapjait. Valószínűleg az utolsók között tehette ezt, mert azóta a kutatóállomás, anyagi okokból, bezárt. A kutatóhölgy figyelmét az keltette fel, hogy a farkaskutatás még mindig bizonyos sztereotípiák mentén folyik: sok a tanulmány az agressziós és a szexuális viselkedésükről, de arról nem sokat tudunk, milyen gyakran és hogyan mutatják ki egymás felé barátságos érzelmeiket, és hogyan küzdenek meg az összezártásgból fakadó stresszel. Utóbbi a vizeletben mért hormonszint (kortizol) alapján becsülték. (Megint tanultunk valamit: vizeletet nem kémcsővel az állat után szaladgálva, hanem hóból lehet gyűjteni.) Az eredmények még a kutatókat is meglepték: a pozitív interakciók a negatívoknál 2,8-szor gyakrabban fordultak elő, vagyis igen fontos szerepet játszanak a farka életében. Természetesen a játékos, barátságos megnyilvánulások nem egyformán jellemzőek a farka minden tagjára. A különösen bohókás egyedek megnövelik a pozitív interakciók számát, és ezzel nagy szerepet játszanak a stressz csökkentésében – derült ki akkor, amikor a farka legvidámabb tagja elpusztult. Hasonlóan jókedvet hoz a farkába az évről-évre megszülető ifjabb nemzedék is – ez pedig egy olyan év alapján vált nyilvánvalóvá, amikor egyetlen kiskarkas sem született.

A farkasrajongók ezen a konferencián igazán nem távozhattak csalódottan: egyik este a rendező felvezető szavai után megtekinthették a **Farkaslesen** című magyar film angol változatát is. Az ELTE Etológia Tanszék farkaskutatásait és a farkasnevelés bonyodalmaiból bemutató film után hosszan tapsolt a közönség, és érezhetően felpezsdítette a hasonló témákkal foglalkozó kutatók közötti eszmecsereét. A hasonló filmvetítések gyakran színesítik a konferenciák programját: négy évvel ezelőtt emberszabású majmok nyelvtanítási kísérleteiről láthattunk egy ismeretterjesztő filmet.

Kutyaevoució – kicsit másképp

Melegít, takarít és őriz

Dr. Kubinyi Enikő

Egy hónappal ezelőtt megismerkedtünk annak a genetikai kutatásnak az eredményével, amely különböző kutyafajták rokonságát vizsgálta. Kiderült, hogy mai fajtáink java része alig néhány évtizedes múltra tekinthet vissza. Mindössze néhány fajta bizonyult csak igazán ősinek, amelyek egymástól távoli vidékeken alakultak ki, így nem szaporodhattak egymás között. A “fajta” tehát legújabb kori találmány, gyakorlatilag a törzskönyvezés és a kutyakiállítások bevezetésének eredménye. De ha így van, akkor át kell gondolnunk a kutya házasításával kapcsolatos régi elképzeléseinket. Ezek ugye úgy szólnak, hogy az ősembernő talált egy kis anyátlan farkast az erdőben, hazavitte, felnevelte, a férj eljárt vele vadászni, látta, hogy ez jó, párosította más szelíd farkassal, és a kölykök közül csak azokat tartotta meg, amelyek a legjobban segítették őt a vadászatban. Így alakultak ki a vadászkutyák. Ezután letelepedett, és kialakította a terelő- és pásztorkutyákat. Majd palotákat épített, ahol asszonyának ölebre volt szüksége, hogy ne unatkozzon túl sokat, és ne szóljon bele az ő dolgaiba. Mindez nagyon is logikusnak tűnik, csak egyre inkább úgy tűnik, nem igaz. A fajtakeletkezések viszonylag késői volta mellett ellentmond a praktikusságra vonatkozó elméletnek az a tény is, hogy a primitív kultúrákban ma is létező páriakutyák semmiféle hasznos munkakört nem töltenek be. Falkában csellengenek a faluban, egy-egy odavetett falatra várnak, összeszedik a szemetet, és ugatnak, ha idegen közeledik. Semmi dolguk, semmi feladatuk. Szabadon szaporodnak, kölykeiket ott és úgy nevelik fel, ahol és ahogy tudják, senkinek eszébe sem jut ebbe beleszólni. Miért ne élhettek volna így kutyánk ősei is? Az ősi embernek nagyon meg kellett küzdeni az életben maradásért, és az öröklődés törvényeiről sem sejthetett sokat százezer évvel ezelőtt. Mondhatjuk, jobb dolga is volt annál, mint hogy esendő farkaskölyköket szoptasson és dajkáljon, etesse őket, majd gondos tenyésztésbe fogjon. Érthető tehát, hogy ma már egyre kevésbé hiszünk ebben a teóriában. Kitaláltak helyette egy másikat. Ez pedig úgy szól, hogy a szelídítés egyáltalán nem tudatosan történt, hanem a 130-150 ezer éve Délkelet-Ázsiát és Dél-Európát elérő ember és az ott élő farkasok oda-vissza hatást gyakoroltak egymásra. Az akkori farkasokat nem úgy kell elképzelni, mint a maiakat. Akkoriban az emberek még igen kevesen voltak, kis csoportjaik egyáltalán nem veszélyeztették a farkasok zsákmányát. Az ember viszont annál nagyobb volt, hogy a farkasnál prédaként jöhessen szóba. Vagyis, kölcsönösen nem félték és nem kerülték egymást. (A mai farkasok féltékenységét az évszázadokon át tartó intenzív hajtóvadászat alakította ki.) A hatékonyan vadászó emberi csoportok gyenge állkapcsuk miatt feltehetően sok állati maradványt, csontot, rágós cupákat hagytak maguk mögött. Ez az újonnan megnyíló forrás elláthatta a farkasfalkáktól elkülönülő, gyenge, szubmisszív, amúgy elhullásra ítélt példányokat. A bomló állati tetemek eltakarítása viszont váratlan előnyt jelentett a közelében élő embercsoportnak: kevesebb légy döngött körülöttük, csökkent a fertőzések esélye. Az olyan csoport tehát, amelynek a közelében hulladékévvő farkas élt, egészségesebb lehetett, mint a többi. Az egészségesebb emberek több gyermeket nemzettek és neveltek fel, gyerekeik csoportját pedig szintén szelíd farkasok kísérték. A takarító funkció mellett jobb érzékszerveiknek köszönhetően a farkasok jelző szerepet is betölthettek. Mivel az embercsoportok fő ellenségei más embercsoportok voltak, szelekciós előnybe kerülhettek azok a hordák, amelyek mellett éltek farkasok. Időben jelezték a közelben ólálkodó ellenséges harcosokat, így a szundikáló családot nem érhetette váratlan támadás. Van azonban a szelíd, bundás állatnak más előnye is, ismeri ezt jól, aki beengedi az ágyába kedvencét. A kutya testhőmérséklete magasabb, mint az emberé, ezért jólesik hozzábújni. A szelíd farkasok hideg éghajlaton tehát melegítő funkciót is elláthattak. Hogy ez nem merő kitaláció, arra még ma is van élő bizonyíték. Nyugat- ausztráliai bennszülöttek a táboraik körül élő félszelíd dingókat használják erre a célra, amelyeket egyébként közvetlenül nem etetnek. Mivel a dingók nagyon jól beváltak, takaróik sincsenek, amely okból korunk egyes technikai újdonságai és mértéktelen kíváncsiságunk miatt olykor dideregni kényszerülnek. Történt egyszer, hogy egy buzgó antropológus az utókor számára fotográfián is meg akarta örökíteni ezt az a bájos és érdekes jelenséget. Igen ám, de a dingók, akik még soha nem láttak vakufényt, úgy megrémültek, hogy hanyatt-homlok elmenekültek, és csak napok elteltével merészkedtek vissza a táborba. A félsivatagos éjjelek rendkívül hidegek szoktak lenni, ezért a kutató kolléga biztosan nem tette zsebre azt,

amit a bennszülöttektől kapott.

Szóltunk már a takarító, jelző és meleg vizes palack szerepről. Van azonban más is, amiről idegenek jelenlétében inkább hallgatunk, pedig nem kevés ember számára szerzett felettébb kellemetlen perceket. Ugye feltűnt már, hogy a kutyák igencsak vonzódnak a büdös dolgokhoz, azon felül elsősorban is az emberi ürülékhez? Nos, a kutyák bizony nem csak az élelmiszermaradékok eltakarításában jeleskednek, hanem ott, ahol a tisztálkodásra nem sok mód adódik, az emberi ürülék eltávolításában és egyes testtájak tisztára nyalogatásában is. Kenya északnyugati részén, Turkanában egy népcsoport - különösen a nők és a gyerekek - szokatlanul magas bélféreg-fertőzése hívta fel a figyelmet arra, milyen intim kapcsolat alakulhat ki a nomád életet élő emberek és kutyáik között. Ahhoz, hogy egy ember bélféreggel fertőződjön, a féregpetéket le kell nyelnie. Ez azonban egyáltalán nem kézenfekvő egy olyan napsütötte helyen, mint Turkana, a peték ugyanis a tűző napon igen hamar elpusztulnak. A fertőzés lefolyásának tehát gyorsan meg kell történnie. Valóban, minden gyermek mellett egy-egy kutya szolgál "dada"-ként, amely ürítés, büfizés, hányás után "megtisztogatja", vagyis fenéken, képen nyalja a kisdedet. Hasonlóképpen a menstruáló nőket is a kutyák tisztogatják meg. A fertőzés további forrása a bőrcserzéshez, illetve a gyógyszerekhez használt kutyaürülék. (Erre egyébként a legjobb a sok csont evését követő fehér, kemény képződmény!) Mindezen túl – nem ajánljuk a kozmetikai ipar figyelmébe - a turkanai nők kutyaürülékkel kezelték a nyakláncuktól törődött bőrüket, és az ürülékből készített kenőccsel látták el a sérüléseket.

Ezek a mai, az európai civilizáción kívül eső példák megerősítik azt a felvetést, hogy vándorló őseinket végül egész csapat magától szerveződő, az emberekkel szimbiózisban élő, csökkent agressziójú, immár nem a területhez, hanem a csoporthoz ragaszkodó farkas követte. A viselkedésben történő változás végül szaporodási elkülönüléshez vezetett az erdőben maradt "vad" társaktól. Az elkülönülés a letelepedést követően kiéleződött, hiszen a haszonállatok megjelenésével a farkasok már pusztítandó ellenségnek számítottak. Ebben az időben kezdődhetett meg a kutyák speciális feladatra történő szelektálása is, hiszen a lábasjóságokat őrizni, terelni kellett. Ekkor már tudatosan válogatott az ember a megszületett kölykök között, és gyakran a párosításokat is maga szabta meg. A válogatásnak sokféle alapja lehetett, ilyen például az emberhez való vonzódás, a kezelhetőség, szelídség, a viselkedés ember általi kontrollálhatósága és a taníthatóság. A viselkedésre történő szelekció akarva-akaratlan az állatok külsejét is megváltoztatta, hiszen ezek genetikailag természetesen összefüggésben állnak egymással. Egy rókákkal végzett kísérletben az emberi kéz érintésének tűrésére végzett szelekció foltos szőrzethez, felkunkorodó farkokhoz, és az ugatás megjelenéséhez vezetett – így történhetett ez a kutyánál is. A változatos külső kialakulásával már semmi sem állhatott a fajták kialakulásának és virágzásának útjában.

Természetesen ez az elképzelés sem több teóriánál, hiszen az evolúciós elméletek mellett általában alig-alig van bizonyíték. Tény azonban, hogy már a több százezer éves *Homo erectus pekingiensis* maradványait mindenütt farkasként azonosítható, azoktól mégis kissé eltérő leletek kísérik. Vajon ezek a csontozatuk alapján még farkasszerű kutyák tudatos munka eredményeképpen szelídültek az ember mellé, vagy a kölcsönös előnyök spontán formálták így a kutya és az ember történetét? Biztos választ talán soha nem fogunk kapni, de jelenlegi ismereteink alapján az utóbbi tűnik valószínűbbnek.

A farkasbőrbe bújt bárány(terelő) és a plüssbabának álcázott fenevad

Alátámasztják-e a genetikai kutatások a fajtacsoport-felosztásokat?

Kubinyi Enikő

Nincs abban semmi kivetnivaló, hogy a több mint 300 kutyafajtát fajtacsoportokba rendszerezik. A kategorizálás megkönnyíti az életet, például könnyebben megtaláljuk kedvenc fajtánkat egy ismertető kötetben, vagy egy kiállítás katalógusában, egy szépségverseny kavalkádja közepette. Egyéb lehetőség híján az efféle rendszerezés küllem és esetleg a viselkedés alapján történt korábban. A mára igen elterjedt genetikai vizsgálati módszereknek köszönhetően azonban sokkal pontosabb választ adhatunk arra a kérdésre, melyek az ősi fajták, és hogyan szerveződnek a rokoni kapcsolatok, leszármazási ágak. A genetikai vizsgálatok szinte mindig tartogatnak valamilyen meglepetést. Az emberi csoportok, népek törzsfájának felállításakor például kiderült, hogy a magyarok genetikai állománya tökéletesen beilleszkedik a többi közép-európai népébe, pedig nyelvünk, kultúránk alapja cseppet sem hasonló.

A különböző kutyafajták rokonságának összevetése nem csak elméleti szempontból érdekes. Tudvalévő, hogy legalább 350 genetikai eredetű betegséget (például rák, süketség, vakság, epilepszia) ismerünk a kutyáknál. Ha tudjuk, milyen fajtákban gyakoribb egy-egy rendellenesség, könnyebben megtalálhatjuk a kialakulásáért felelős gént is, ami közelebb visz bennünket a hasonló emberi betegségek megértéséhez. Tegyük fel például, hogy szívelégtelenséghez százféle génhiba vezethet. Egy fajtában azonban ezekből csak 1-2 fordul elő, ami jelentősen megkönnyíti a speciális kutatómunkát. (A fajtákra jellemző betegségek kialakulásának az az oka, hogy a fajtákat beltenyésztéssel alakították ki, vagyis közeli rokonokat párosítottak egymással. A fajtán belül így azok és csak azok a betegségek maradtak fenn, amelyek a kiinduló szülőpárokban voltak.)

A "B" törzskönyvezés problémáját is könnyen megoldhatja az, ha genetikai szinten szétválogathatjuk az azonos fajta-hoz tartozó egyedeket. Elegendő lesz a pofa belső felszínének hámjából egy kis vattás végű pálcikával dörzsöléssel mintát venni vagy pár csepp vért küldeni a laboratóriumba, és máris kiderül, hogy fajtatisztának látszó, de törzskönyvezett felmenőkkel nem rendelkező kedvencünk valóban a vélt fajta-ba tartozik-e vagy csak egy jól sikerült keverék.

Az Egyesült Államok egyik kutatócsoportja 85 kutyafajta genetikai állományát vizsgálta meg ebből a szempontból – derül ki a Science című neves tudományos folyóirat májusi közleményéből. Ez a fajtaszám nem is kevés, ha belegondolunk, hogy mindössze húsz fajtából áll az USA kutyaállományának 70%-a. Elsőként azt vizsgálták a kutatók, mennyire különböztethetők meg egymástól a fajták különböző genetikai jellegzetességei, "markerek" alapján. Igencsak meglepődtek, amikor kiderült, hogy a fajták élesen különböznek. Olyannyira, hogy a számítógép jó biztonsággal képes megadni egy ismeretlen örökítőanyag-minta tulajdonosának fajta szerinti hovatartozását. Az eredmény azért olyan meghökkentő, mert a fajták szétválása általában mindössze alig néhány tíz-száz éves múlta tekinthet vissza, a fajtaklubok megalakulásának idejére. A gyakorta vizsgált emberpopulációk ezzel szemben évtízezredeként keresztül fejlődtek egymástól elzárva a különböző kontinenseken. Úgy tűnik tehát, hogy a fajták kialakítói általában kevés egyedből indultak ki, és kerülték a vérfrissítést, így hamar lecsökkent a genetikai változatosság.

A fajtákra jellemző génszekvenciák összehasonlításával az is megállapítható, hogy az egyes csoportok

milyen rokonságban vannak egymással. Ha sok az eltérés, akkor közös ősök sokkal régebben élt (a szaporodás, vagyis a géncsere régebben megszűnt közöttük), mint ha a szekvenciák (a géneket felépítő molekulák sorrendje) hasonlóak. Ez alapján négy rokon csoport adódott. Genetikai szempontból tehát ezek a csoportok tekinthetők valódi, leszármazási alapon kialakult fajtacsoportoknak. A négyből egy sokkal ősbibb, mint a XIX. századi “fajtaboom” idején kialakult variációk, vagyis bátran nevezhetjük őket “ősi típusú kutyáknak”. Ázsiai és afrikai kutyák kerültek ebbe a csoportba – például basenji, saluki, afgán agár, lhasa apso, pekingi palotakutya, sharpei, shih tzu, akita, alaszakai malamut, szibériai husky és szamojéd. Ezek azok a fajták, amelyek genetikailag a legközelebb állnak a farkashoz – dacára küllemüknek, ami a huskynál ugyan nem, de a pekinginél annál meglepőbb! Ez a klub egyébként azt sugallja, hogy az Ázsiában háziásított kutya a vándorló nomád törzsekkel Afrikába illetve az Északi sarkkörhöz vándorolt. Több, ősinek tartott fajta viszont kimaradt ebből a listából. A farkasszerű norvég elkhund, a filigrán, hegyes fülű ibizai kopó és az egyiptomi sírkamrák falának rajzait idéző fáraókutya például fiatal fajtának bizonyult, ezeket tehát más fajtákból alakították ki. A genetika alaposan átírhatja az egy-egy fajtát övező legendát.

A második csoportba molosszus típusú kutyák kerültek, például a bullmasztiff, bulldogok és rottweiler. A harmadik csoportot terelőkutyák (border collie, sheltie, belga juhászkutya), a negyediket főképp vadászkutyák alkotják. Szembeötlő, hogy ezek a kutyák nem csak küllemükben, hanem viselkedésükben is hasonlóak. A kutatások tehát nem csak a betegségek eredetének azonosításában, hanem a viselkedésért felelős gének keresésében is segítségünkre lesznek. Addig is érdemes elgondolkodni azon, hogy a küllembírók fajtacsoport-felosztásai esetleg itt-ott módosításra szorulnak. Elmerenghetünk a genetika azon furcsaságán is, hogy a látszat nem minden: a “farkaskutya”, a külsejében olyannyira farkasszerű német juhász távolabbi leszármazottja a farkasnak, mint az idős nénikék ölében pihegő pincsi. Habár ha becsukjuk a szemünket, és a viselkedésük öntudatosságára gondolunk, már nem is lepődünk meg annyira.

Képalá:

A vizsgált genetikai anyag egyezésének aránya alapján felrajzolt leszármazási “törzsfá”. Az ábra bal oldalán a mai farkas és a kutya közös őse tekinthető elméleti kiindulási pontként. A ma élő farkas genetikai anyagát nyolc különböző helyen élő egyed (Kína, Omán, Irán, Svédország, Olaszország, Mexikó, Kanada, USA) adatai alapján határozták meg. A vizsgálatba bevont 85 kutyafajtából 5-5 egymástól független egyed (nincs közös nagyszülő) került a mintába. Statisztikailag is igazolható mértékben mindössze kilenc kutyafajta genetikai anyaga mutatott szorosabb rokonságot a farkaséval, a többi fajta “távolsága” a farkastól (illetve a közös őstől) valamint egymástól is közel hasonlóan volt tekinthető.

Genetic Structure of the Purebred Domestic Dog

Heidi G. Parker, Lisa V. Kim, Nathan B. Sutter, Scott Carlson, Travis D. Lorentzen, Tiffany B. Malek, Gary S. Johnson, Hawkins B. DeFrance, Elaine A. Ostrander, and Leonid Kruglyak Science, 21. May 2004; 304: 1160-1164

Lamark bosszúja avagy a kutya füle

Megszelídített tanmese felnőtteknek, a "tízezer" kutyakiállítás per év margójára

Dr. Miklósi Ádám

Miután manapság divatos ilyen vad címekeket adni egy-egy talán éppen kisebb jelentőségű írásnak, gondoltam én is megengedhetem magamnak ezegyszer. Mivel a nyelvünkben jártatos olvasó a "bosszú" szó jelentésével nyilvánvalóan tisztában van, kezdhetjük mindjárt Lamarkkal....

Királyság és forradalom

Lamark, teljes nevén Jean-Baptiste Antone de Lamark, a 18-19 század fordulójának nagyhatású természetkutatója volt. A középiskolás biológia tananyag nagyfokú csökkenésével talán már alig esik szó róla, és ha igen akkor is inkább bírálni szokták tanait. Pedig Lamarknak köszönhetjük a "biológia" fogalmát, és ő volt az, aki a kor istenített svéd zoológusával, Karl Linnével szemben, elsőként alkalmazta a gerinc meglétét illetve hiányát az állatvilágban egyik legfőbb csoportosító tényezőként, tehát az ő révén beszélünk ma gerinctelenekről (férgek, rovarok, puhatestűek stb) illetve gerincesekről (halak, hüllők, emlősök stb).

Lamark korában az emberek többsége, Linné is, azt gondolta, hogy az egyes állat és növény fajok állandóak, és ebben sokan Isten keze munkáját látták, ami szervesen kapcsolódott az akkori uralkodó arisztokrácia konzervatív világfelfogásához. Néhány gondolkodó illetve gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező természettudós azonban már a francia forradalom előtt pedzegette, hogy a fajok az idők során megváltozhatnak, illetve egyik fajból idővel egy másik alakulhat ki. Talán részben a francia forradalom zűrzavaros időszakának a hatása, hogy a már idősödő, 65 éves Lamark megváltoztatta korábbi nézeteit, és hirdetni kezdte az elővilág fejlődésének folyamatosságát, amely egyben a fajok folyamatos változását tételezi fel.

Mint sok más nagy gondolkodó esetében Lamarknak is az volt a "peche", hogy megelőzte korát, és ezért az elméletileg helyes következtetést hibás magyarázatokkal igyekezett alátámasztani, amelyek kortársainak többségéből csak gúnyos kajact váltottak ki. Öröklési és genetikai ismeretek hiányában Lamark feltételezte, hogy az egyedek környezethez való alkalmazkodása, az évek során az utódokban is megmutatkozik. Így híres (hírhedt) elképzelése szerint a zsiráfok ősei egyre inkább igyekeztek a magasabb leveleket lelegelni a fákról, így aztán fokozatosan megnyúlt a nyakuk, és hasonló történt a gólyák lábával is. A biológusok Lamark ezen felfogását a szerzett tulajdonságok öröklődéséről szóló elméletnek nevezik (röviden lamarkizmus), és természetesen tagadják. Lehet, hogy mai ismereteinek birtokában már nevet a lamarkizmus naivitásán a drága olvasó, de már most óvom attól, hogy e kérdésben túl sok követ vessünk a francia kutatóra, akinek kutatói előrelátását még maga Darwin (a mai evolúcióelmélet atyja) is elismerte.

Generációk, öröklődés, kultúra

A modern biológia feltárta azokat a mechanizmusokat, amelyek biztosítják, hogy a szülőgeneráció bizonyos tulajdonságai az utódokba átkerüljenek. Az ilyen információ hordozója egy speciális molekula, a DNS, amely minden sejtünkben megtalálható, és a petesejt és a hímivarsejt egyesülése után a létrejövő embrióban irányítja az új szervezet kialakulását. Az ilyen módon átadódó tulajdonságokat nevezzük öröklött

tulajdonságoknak, a folyamatot pedig öröklésnek.

Igaz, a köznyelvben akkor is öröklésről beszélünk, ha valaki megörökli a nagymama ezüstkészletét, és valóban vannak olyan lényegében "örökölhető" sajátságok, amelyek nem vagy csak részben a DNS közvetítésével adódnak át a generációk között. Ilyen például a nyelv, vagy az, hogy katolikus vagy református misére jár-e a család (netalántán éppen ateista). Az előzmények után meglepő, hogy ezek a tulajdonságok fejlődéstörténete úgy tűnik, mintha a lamarkizmus szabálya szerint alakulna, hiszen anyanyelvünket életünk során szerezzük meg (és teljes mértékben attól függ milyen családba születünk bele) és ugyanígy adjuk tovább utódainknak. Az ilyen jelenségeket szokás "kultúrának" nevezni, és lehet, hogy Lamarkot is az tévesztette meg, hogy igyekezett az emberi kultúrában tapasztaltakat az állatvilágra is kiterjeszteni.

Mindazonáltal leszögezhetjük, hogy a nem kulturális sajátságok zöme bizony csak a "hagyományos" azaz DNS-alapú öröklődési mechanizmusok segítségével jut át egyik generációból a másikba.

A kutya füle

A kutyák füléről (pontosabban fülkagylója, de a pontos elnevezéstől a rövideg kedvéért most tekintsünk el) egy biológusnak leginkább az jut eszébe, hogy szokatlanul sokféle formában jelenik meg. Nincs ez így a farkasoknál, minden farkasnak erőteljes jól mozgatható álló füle van. És nincs ez így más állatoknál sem, delfineknek például egyáltalán nincs fülkagylója, a csimpánzoké is szép egyforma, nem is beszélve a miénkről. Már a kevésbé jó megfigyelőnek is feltűnhet, hogy a kutyafül alapvetően két formában létezik, vagy áll vagy lóg. Távol álljon tőlem, hogy szakértő kinológusok munkáját elvegyem, de most eltekintve a részletektől, induljunk ki ebből az egyszerű példából.

Ha valaki jártas a kutyafélék irodalmában, akkor tudja, hogy általános hiedelem szerint a kutya a farkastól származik. Ebből ez is következik, hogyha minden farkasnak áll a füle, a kutyák között álló vagy lógó fülű egyedeket találunk, akkor igazi magyarázatra a "lógófülesség" szorul. Nos, az előbbieket szerint két lehetőség van. Az egyik szerint egyes kutyák rájöttek arra, hogy a földalatt tanyázó rágcsálók jó ízű zsákmányt jelentenek, és ezért megtanulták hogyan kell kiásni őket. Ásás közben azonban a fülük állandóan beleakadt a járat tetejébe, és a fülük tele is ment homokkal, ezért megtanulták lehajtani a fülüket. Addig-addig tartották, így a fülüket, amíg aztán ez a képesség az utódokban is megjelent, és ők is egyre gyakrabban hordták így lehajtva a fülüket. Ez lenne hát a mai lógó fülű kutyák története. Elhitte, drága olvasó? Nos, a biológusok az ilyen történetekre mondják, hogy lamarkizmus, azaz pestiesen: butaság. Ha én megtanulok zongorázni attól bizony az én fiamnak nem fog jobban menni a zenélés!

Ma inkább arra gondolunk, hogy az örökítő anyagban (a DNS-ben) van olyan információ ("gén"), amely a fejlődő kölyökben álló fül kialakítására "utasít". Képzeld el, hogy több tízezer évvel ezelőtt valamilyen ok miatt az ember közelében lézengő kutyák között feltűnt egy (vagy inkább néhány) egyed, akinek egy kicsit lógott a füle. A rövideg kedvéért most ne keressük az okokat, elég abban bízunk, hogy az akkori ember észrevette ezeket a kutyákat, és mondjuk "kedvesnek" találva őket, több táplálékot jutatott nekik. A gyerekek is jobban kedvelték ezeket, többet játszottak velük, és azok pedig kevésbé féltek tőlük. Anélkül, hogy mesészerű házasítási elméleteket vázolnánk fel, belátható, hogy idővel a lógó fülűek felszaporodtak, és a lógófülesség viszonylagosan elterjedt a kutyák között. Mivel a lógófülességet a példánkban feltehetően egy vagy több gén a normálistól eltérő működése okozza, ez a tulajdonság mindig alárendelt marad ("recesszív") a "vad" tulajdonsághoz képest, jelen esetben az állófülességhez viszonyítva. Másszóval úgy is mondhatnánk, hogy csak azok az egyedek lesznek lógófülűek, amelyeknek mindkét szülője lógó fülű. Amennyiben ez valóban fennáll, akkor beszélhetünk valódi genetikai alapokon álló öröklődésről.

A szomszéd füje (vagy inkább füle..) mindig zöldebb..?

Képzeld el azt a helyzetet, hogy a szomszédunk konyhája körül ilyen szép lógó fülű kutyák koszálnak, míg a mieinknek áll a füle. A gyerekek meg nyúznak, hogy ők is ilyen kutyát szeretnének. Hát tud ennek egy szülő ellenállni? A szomszéd persze irigy, nem ad a kölykeiből, ezért egy kis trükkhöz folyamodunk: amikor a kutyánk legközelebb ellik a piciknek leragasztjuk a fülét, hogy ne fel álljon annyira. A gyereknek talán fel sem tűnik, a kutyának meg nem túl kellemetlen, s így mindenki jól jár. A gyerek megkapja a lógó fülű kutyát, mi a nyugalmat, a szomszédot pedig megütheti a guta! Szerencsénkre a kutya valóban aranyos, s így lógó fülel aztán tényleg mindenkit elbájol. Jönnek is a rokonok és ismerősök, hogy ők is szeretnének ilyen. Így utólag persze már furcsa lenne bonyolult történet keretében elmesélni a fülleragasztás történetét, az egyszerűség kedvéért megígérjük, hogy a következő alomból ők is kapnak. Mit gondolnak, azoknak a kutyáknak lógótt magától a füle? Hát persze hogy nem! De a kedves rokon és ismerős inkább nem szólt (Ajándék lóvak ne nézd a fogát!) ő is hamar rájött a megoldásra, és leragasztotta a kölyök fülét. És aztán így ment ez tovább...

Lamark igazsága

Aki figyelemmel követte a történetünket, most már értheti, hogy Lamark, ha élne, mennyire örülne annak, hogy végre (ha egy kis manipuláció révén is de) működik az elmélete. Lógó fülű kutyának lógó fülű a kölyke "születik", egyszerűen, mert a "természet" (értsd gazda, tenyésztő) így szereti. Nem kellene a gének, a bonyolult öröklődésmentek, elég csak némi szabáskészség és kozmetikai tudás, máris működik az "öröklődés" lamarki módra.

És, hogy hol van ebben a "bosszú"? A válasz nagyon egyszerű: A történet kezdetén valószínűsítettük, hogy a kezdetekben volt vagy lehetett olyan genetikai módosulás a kutyában, amely lógófülséget okozott. Ámde ennek a génnek a gyakoriságát az emberi mohóság (kapzsiság stb...) sikeresen lecsökkentette a populációban, hiszen mivel kinézetben nincs különbség a "genetikailag" illetve "szerzetten" lógófülű kutyák között, aki szeretné sem tudja már kiválogatni a megfelelő szülőket, akik valóban garantálják (azaz örökítik) lógófülű kölykök születését. A "vad" tulajdonság újra uralkodóvá válik a populációban (fajtában) a korábban "kedvelt" új jelleg genetikai háttere pedig elvész.

Persze a fenti történet csak egy példa, de sajnos egyre inkább közelít a valósághoz. A kutyatenyésztés csak akkor lehet sikeres hosszútávon, ha figyelembe veszi az öröklött tényezők és környezet közötti kapcsolatot, és fenntartja ezek közötti interakciót. Teljesen rossz irányt jelent, ha a "szerzett" tulajdonságokkal tartunk fenn eredetileg genetikai okokból fennálló különbséget.

Természetesen az is lehetséges, hogy úgy döntünk, az adott öröklött tulajdonságra nincs többé szükség (már nem kedveljük a lógófülű kutyákat). Ekkor viszont jobb elfogadni, hogy genetikai különbségek (variabilitás) hiányában ez a jelleg megszűnt, és változtassuk meg a fajta számára "előírt" jellegeket. Ne feledjük a fajokat nem Isten teremtette, és azok természetüknél fogva változnak, és ez igaz a kutyafajtákra is. A tapasztalat azt mutatja, hogy minél inkább áthágjuk a természetben megfigyelt evolúciós törvényszerűségeket, annál nagyobb nehézségek várnak ránk a jövőben, s könnyen előfordulhat, hogy kedvenc fajták az állatorvosok "csemegéje" lesz vagy csak fényképekről fog visszaköszönni ránk. A magam részéről várom, hogy valaki végre felkiáltson: A császáron már régen nincs ruha! Kíváncsi vagyok vajon mikor fogunk-e (vagy tudunk-e) gondolkodásunkban váltani, hogy a rövidlátó, napi (és anyagi) előnyök hajszolása helyett hosszú távú valódi genetikai alapú tenyésztéssel tartunk fent a kutyapopulációkat?

Ugye, milyen keserűen nevetjük most ki Lamarkot, amikor kiderül, hogy mindannyian az ő követői vagyunk!

Aki nem hiszi járjon utána.....

A kutya személyisége: Miért vagy az, aki vagy?

Péché Éva

Azt, hogy kutyáinknak külön-külön egyénisége, karaktere van, minden igazi kutyás magától értetődőnek veszi. Együtt élve velük, sokszor a legszorosabb közelségben, nemegyszer saját jellemvonásainkat is tükröződni látjuk állataink személyiségében és ki ne hallott volna még olyan gazdát, aki azzal büszkélkedik: A kutyám pontosan olyan, mint én! A hasonló megállapítások nem is olyan abszurdak, ha belegondolunk, hogy az egyéniséget jelentős mértékben alakítja a tapasztalat, és minél több időt töltünk egy kedves négy lábú társsal, az annál inkább alkalmazkodik hozzánk, mintegy hozzánk idomul viselkedésében.

Ámde már a néhány hetes kölyökkutyáknál is elkülöníthetők különböző karaktertípusok, egyetlen almon belül vannak merészebbek és félénkebbek, egyik kíváncsibb, a másik simulékonyabb. Amennyiben társkutyát választunk magunknak, és nem küllemi megfontolások alapján döntünk (pl. a későbbi kiállítási esélyekre gondolva), akkor végső soron a viselkedés és a személyiség valamely megnyilvánulási irányítanak.

A családi kutya kiválasztása általában próba-szerencse alapon történik: az egyik kölyök valamiért megragad, például mert olyan "édes", vagy mert egy igazi rosszcsont, esetleg heves közeledésével ő maga "választ ki" bennünket. Munkára, valamilyen speciális célra való kiválasztáskor azért kissé alaposabban megnézik a kutyus viselkedését, és természetesen a tenyésztő tanácsai is sokat segíthetnek. De hát a tenyésztő sem lát a jövőbe... Mindenképpen jól jönne valamiféle kristálygömb, amely megjósolhatná: milyen lesz a csetlő-botló szörgombolyag felnőttként?

Mennyit árulnak el a gének?

A genetika sem mindenlátó varázsgömb vagy a nevelési hibákat is kivédő csodaszer, de mindenképpen hasznos lehet annak megállapításában, hogy a kutyus milyen alapokkal jött világra, azaz melyek a kibontakoztatható lehetőségei.

Genetika. A legtöbbször számára ez egy iszonyatosan csúnya szó, és ha valahol ezt olvassák, gyorsan továbblapoznak. Kérem, ne tessék azonnal feladni! A genetika felfogható úgy is, mint egy izgalmas kirakósjáték vagy éppen keresztrejtvény, amit megfejtve nem várt nyereségekre számíthatunk. A genetika eszközeivel leírni az állat egy olyan bonyolult jellemzőjét, mint a viselkedés, vagy a számos viselkedésformából összeadódó "kutyaszemélyiséget", leginkább olyan, mint egy bekötött szemű összerakós játék.

Először is kiválasztunk pár elemet az összerakóshoz: ezek azok a gének, amelyekről gyanítjuk, hogy valami közük lehet a viselkedéshez. Elégé nyilvánvaló jelöltek az idegrendszer felépítésében és működésében szerepet játszó gének. Ezek közül első nekifutásra kiválasztunk egyet, ezzel az eggyel is elég bonyolult lesz a dolgunk. Ugyanis különböző változatai léteznek, amelyek eltérhetnek hosszúságukban és az őket alkotó építő kövecskék sorrendjében is. Ezek az eltérések adják összerakásunk különböző típusú darabjait.

Feldarabolt személyiség

Célunk az, hogy ezekhez az eltérő hosszúságú vagy felépítésű géneváltozatokhoz adott viselkedési típusokat párosítsunk. Ehhez valamilyen módon a viselkedést is olyan diszkrét elemekre kell bontanunk, amelyekkel mintegy "megfoghatóvá" válnak. Az ELTE Etológia Tanszékén már csaknem egy évtizede folynak a kutyák magatartását vizsgáló kutatások, így számos kipróbált és "bizonyított" teszt közül válogathattunk össze egy olyan sorozatot, amely szerintünk kellőképpen leírja egy kutya személyiségének összes főbb aspektusát. Ezeknek a kísérleteknek nagy részéről már ezen újság lapjain is lehetett olvasni, mint például a logikai készséget vizsgáló cserépbe rejtős, "mutatás" tesztek, vagy a kutyák egy fenyegetően közelítő idegen emberre adott reakcióját vizsgáló teszt. Az ilyen kísérletekről készült videófelvételeket kielemezve kaphatunk olyan "megfogható" viselkedési adatokat, amelyeket már megpróbálhatunk párhuzamba állítani a gének típusaival.

DNS mintavétel

A génekhez roppant egyszerű módon jutunk: egy vattás végű fültörő pálcikával kicsit megdörzsöljük a kutya szájának belső, lágy nyálkahártyával borított részét. Ez teljesen fájdalommentes, ráadásul a legtöbb kutyának nem is újdonság, ha a szájába nyúlkálnak. Persze a gazdi megfogja ilyenkor az állatot, így nekünk is könnyebben és gyorsabban megy a mintavétel. (Mellesleg a kisgyerekeknel is ugyanilyen módon zajlik a DNS mintavétel.) A dörzsölés során leválik néhány hámsejt, az ezekben levő DNS-t a vattából a SOTE Orvosi Vegytani Intézetében vonják ki és elemzik nekünk.

Az emberi viselkedés modellje?

A SOTE-n egyébként ugyanezt az eljárást emberekből nyert mintákkal is elvégzik, és összevetik kérdőíves felméréssel nyert viselkedési adatokkal. Így a későbbiekben lehetőség nyílik az ember és a kutya kapcsán talált összefüggések összehasonlítására. A közös munka egyik célja és reménye is, hogy bizonyos jellegek esetében a kutya alkalmas lehet az ember magatartásgenetikai modelljéül. Ennek két előnye is lenne. Egyrészt az ember magatartásgenetikáját nagyon nehéz vizsgálni, részben a családok kis tagszáma és az elérhető generációk kis száma miatt, részben amiatt, hogy a különböző etnikumok nagyon elkeveredtek egymással világszerte (és ez meghatározza, milyen génekkel rendelkeznek). Persze az utóbbi probléma a kutyáknál is fennállna, de ezt kiküszöbölhetjük egyetlen, elég gyakori fajta kiválasztásával. Másik probléma, hogy az ember viselkedésének vizsgálata máig főleg pszichológiai megközelítésű volt, így elsősorban kérdőíves alapokon történtek a felmérések. Ezek pedig sokszor szubjektív eredményekhez vezetnek, ráadásul a különböző kérdőívtípusok eredményei általában nem vethetők össze. Ezeket a gondokat enyhíthetik a viselkedés megfigyelésén alapuló etológiai módszerek. (Nem hangsúlyozható eleget: tesztjeink mindenkor játékosak, a kutyának nem okozunk semmiféle traumát, hiszen nekünk is célunk, hogy jókedvűen és készségesen vegyenek részt a kísérletben.)

A másik ok, amiért kutyáink alkalmasak lehetnek a mi modelljeinkül, hogy sokkal közelebb állnak hozzánk mind viselkedésükben, mind pedig genetikájukat tekintve, mint az eddig általánosan e célból vizsgált rágcsálók (patkány, egér).

Még a kutyások között sem közismert az a tény, hogy az emberé után először a kutyának készült el a teljes genetikai térképe. Elsőként persze az olyan betegség-géneket térképezték föl, amelyeknek ismert a humán megfelelője és öröklődnek (vagy legalábbis hajlamosító tényezők egy-egy betegségre). Ezek között a betegségek között szerepel a rák, az epilepszia, különböző szembetegségek, vérbézési és véralvadási rendellenességek, a csontok deformációja (lásd diszplázia) és számos egyéb.

A kutya személyisége 2. rész

Péché Éva

Azt, hogy kutyáinknak külön-külön egyénisége, karaktere van, minden igazi kutyás magától értetődőnek veszi. Kérdés azonban, hogy ezt mennyire támasztják alá a tudományos módszerek alkalmazásával végzett viselkedési tesztek és a modern genetika eszközeit felhasználó kutatások.

Gondoljunk bele, ha ismerjük egy betegség genetikai hátterét, akkor a manapság egyre egyszerűbbé váló DNS-vizsgálattal esetleg pontos diagnózis adható, már jóval az első szimptómák megjelenése előtt! Ez mindenestre szárnyakat adhat az orvostudománynak. Ráadásul kutyák esetében jóval hatékonyabban lehetne kiszűrni ezeket a betegségeket, csak egy kicsivel több odafigyeléssel és felelősséggel a tenyésztésben.

Mára a kutya genom teljes szekvenciája ismert, hasonlóan az emberéhez. Eddig 18 473 "kutyagénnek" találták meg az emberi megfelelőjét. Több mint 350 öröklődő betegségnek ismerjük az okozóját, és ezek a számok csak nőni fognak az idő előrehaladtával. Olyan géneket is azonosítottak, amelyek speciálisan a kutyák életstílusával vannak összefüggésben, például jóval több a szagláshoz kapcsolódó génjük van, mint nekünk.

A kutya genom elemzése egy Shadow nevű standard uszár kan örökítőanyagával kezdődött. Később a részletes genom egy Tasha nevű boxer "közreműködésével" született, a boxerek ugyanis a genetikailag legkevésbé variábilis fajták közé tartoznak, és így megfelelőek összevetési alapnak. A különböző fajták között 99%-nál nagyobb a becsült hasonlóság, de léteznek fajtaspecifikus különbségek (pl. az ír szetterek 10%-a hordozza a génjét egy bizonyos immunbetegségnek, amely más fajtákra nem jellemző). A fentiekből kiderül, hogy a genetika ismerete például a fajták közötti rokonságok, fajták eredetének megállapításában is nagyon hasznos eszköz lehet.

“Ösztön” helyett gének?

Az utóbbi évtizedben a fenti kutatásokkal párhuzamosan megkezdődött a viselkedés genetikai hátterének komoly vizsgálata is. Persze a viselkedést általában számos gén "kalákában" határozza meg, és akkor még nem is beszéltünk a környezet, a tapasztalatok szerepéről, amely lehet jóval nagyobb is, mint a genetikai hatások együttevége. Így aztán van még mit kutatni.

Mi, az ELTE Etológia Tanszékén világviszonylatban is elsőként kezdtünk a kutyával, mint magatartásgenetikai alannal etológiai alapon foglalkozni. Személyiségtesztjeink különböző típusú kutyákon folynak, a családi kutyákon kívül például menhelyi és rendőr kutyákon is. A konkrét magatartásgenetikai vizsgálatra – variábilis viselkedése miatt – a belga juhászkutyát választottuk ki. A felnőtt kutyákkal folyó munka mellett kölyökkutyákkal is végzünk részben hasonló tesztek, és szándékunkban áll minél több ilyen kölyköt felnőtt korában is letesztelni, hogy összehasonlíthassuk a viselkedésükben bekövetkező változásokat vagy éppen tartósan megmaradó, stabil "személyiségjegyeket".

Bár némileg döcögősen indult a vizsgálatsorozat, eddigi munkánk során már számos pozitív visszhangot kaptunk a gazdáktól és tenyésztőktől. Eleinte, amikor a tenyésztők, gazdák meghallották a bűvös "genetika" szót, többnyire óvatosan reagáltak. Az egyik kedves tenyésztő hölgy például rémülten nézett ránk: Csak nem akarnak vért venni a kutyámból? - kérdezte. Megnyugtattuk, hogy szó sincs ilyesmiről. Volt olyan is, aki roppant lelkesen fogadott minket, sőt még utánunk is jött: Ott hátul a ketreceknél is van

még egy kutyám, tőle is tessék mintát venni! (A nyálkahártyamintát ugyanis nem muszáj a tesztelés során levenni, megtörténhet előtte vagy utólag is, sőt, akár maga a gazdi is megteheti.)

Mindenképpen dicséretes az érdeklődés, hogy a gazdik pontosan tudni akarják, mit miért teszünk. A legtöbben előbb vagy utóbb elkezdnek minket faggatni a tesztek távolabbi céljáról, hogy pontosan hogyan is értékeljük ki őket, sokan kérnek, hogy értesítsük őket a majdani eredményekről, vagy hogy adjunk nekik is másolatot a videofelvételről (aminek nincs akadálya, ha kapunk kazettát). Vannak, akik még ötleteket is adnak, mit lenne jó megvizsgálnunk.

Hiperaktivitás

Jelen pillanatban érdeklődésünk célkeresztjében az általános aktivitás, a figyelmi állapot jellemzői és a figyelemhiány vannak. Gyerekeknél létezik egy viszonylag gyakori viselkedésbeli rendellenesség, aminek jellemzői a hiperaktivitás és a figyelemhiány. Más szavakkal, az ilyen gyerekek nem bírnak nyugton maradni, folyton izegnek-mozognak, nehezükre esik az iskolai szabályok betartása, képtelenek csöndben a helyükön ülni, és a figyelmük gyakran elkalandozik, szétszórtak. Sokszor hatalmas érzelmi kitöréseket is produkálnak. Mindezek miatt természetesen nehéz dolguk van az iskolában, bár nem rosszabbak társaiknál, mégis sokszor rájuk sütik, hogy kezelhetetlenek. Voltaképpen csupán speciális odafigyelésre van szükségük. Korábbi kutatások valószínűsítették, hogy ez a "figyelemhiányos hiperaktivitás" az embernél kapcsolatban áll egy gén változataival. Mi most ugyanezt a gént vizsgáljuk kutyánál, hogy eldönthessük, fennáll-e itt is valamilyen kapcsolat, vagyis másik génváltozattal rendelkezik-e egy nyüzsgősebb, figyelmileg nehezebben leköthető eb, mint nyugodtabb, figyelmesebb társai.

Az agresszív viselkedés összetevői

Egy másik terület, ami kiemelten érdekel bennünket, az agresszió. Pár éve a televízióban néhol lehetett hallani a híradást: Megtalálták az emberi agresszió génjét! Bár ez a megfogalmazás nagyon pontatlan, valamiféle hasonló gén kutyában is létezik, és eddig még senki nem kutatta, van-e bármi kapcsolatban az ebek agressziójával. Itt ne az olyan drámai hírekre tessék gondolni, amelyeket előszeretettel kapnak föl a médiák, hogy "megharapta, széttépte, összemarcangolta". Minket nem az ilyesmi érdekel, mert ezek az esetek szinte kizárólag emberi felelősségre vezethetők vissza. Viszont tény, hogy vannak kutyák, akik eleve jóindulattal viseltetnek egy idegen iránt, mások ellenben általában hajlamosak az agresszióra. Az agresszió másik, csöppet sem elhanyagolható oldala a kutyák egymással való viszonyában jelenik meg. Sőt, a velünk, gazdájukkal való viszonyukban. Tegyük fel egy pillanatra a kérdést: mit szólna a kutyám, ha olyan hóbortos ötletem támadna, hogy az épp megkaparintott és jóízűen rágni kezdett húsos, szaftos cubákat vissza szeretném venni tőle?

Ezek a reakciók gyakran fajtánként is eltérő módon jelennek meg, tehát kell lennie valamilyen örökölhető háttérnek. (Igen ritka például a születetten embergyűlölő golden retriever.)

Gondolkodási képességek

Vajon mit tenne a kutyája, ha szembetalálná magát valami finom falattal, amitől a nyála is kicsordul, de Ön félreérthetetlenül közölné vele, hogy azt neki nem szabad... Jó, jó, a legtöbb kutya megérti az ilyesmit, de mi kell ahhoz, hogy "elfelejtse" a tiltást? Mi jár a fejében, ha mondjuk neki és a csábító falatnak hátat fordítva beszélgetni kezd egy másik emberrel?

Ilyen és hasonló "kísérletekkel" kezdtük el feltérképezni a kutya személyiségét. Sok esetben a kedvencével már több éve együtt élő gazdit is sikerült meglepnünk. Az egyik legemlékezetesebb eset, amikor a tenyésztő úgy hozta el a tesztre a kutyáját, hogy ezzel nem is érdemes elvégezni, mert otthon

nem tanították semmire, nem úgy, mint ezt vagy azt a másik kutyát. A kutya minden egyes helyes választása után felkiáltott: Ezt nem hiszem el! Ezt nem hiszem el! Egy másik gazdit azzal leptünk meg, hogy az otthon borzasztó válogatós kutyája nemhogy falta a kis kockákra vágott párizsokat, de még dolgozni (azaz gondolkozni) is hajlandó volt érte. Bezzeg otthon úgy kell könyörögni, hogy egyen! - mondta. Volt olyan esetünk is, hogy kiderült egy családról, hogy "zseni" az emberrel való kooperációban. Alomtestvérekről és féltestvérekről volt szó, még hozzá különösebb képzés nélküli kutyákról. Az egyik gazdija kijelentette: Én tudtam, hogy nagyon okos! Nos, most már kézzelfogható bizonyíték van rá.

Egyes esetben talán feltérképezhető az ilyen képességek genetikai háttere is. Ezt persze nem szabad úgy elképzelni, hogy meg lehet találni a "zsenialitás" egyetlen, mindenható génjét, de az ilyen felismerések talán abban is segíthetnek, hogy ne pusztán szebb, hanem intelligensebb kutyákat is tenyészünk. Hát nem lenne kár elvesztegetni egy például "kivételesen jól kommunikáló" vérvonalat, pusztán kevésbé fontos küllemi hibák miatt?

Végezetül még néhány szó. Előfordult, hogy a gazdik azt kérték tőlünk, vizsgáljuk meg például az epilepszia genetikai hátterét. Ilyesmi sajnos jelenleg nem áll módunkban. Sok betegség, rendellenesség genetikai hátterét hamarosan képesek lesznek felderíteni az állatorvosok. A mi célunk a kutya viselkedésének jobb megértése, részben személyiségének teljesebb, tudományos megismerése, részben a magatartásra ható öröklődő elemek kutatása által. Ha ez segít a saját fajunk jobb megértésében vagy a problémamentesebb együttélés és "kutyázás" tekintetében is, hát annál jobb!

Ezúton is szeretnénk megköszönni minden gazdi, és különösen a tenyésztők közreműködését és érdeklődését, hogy ránk is áldoztak idejükből és energiájukból. Továbbra is szívesen fogadunk mindenkit, aki kutyájával részt venne tesztünkön!

Érdeklődni, jelentkezni lehet:

Pécs Éva, 3568-318, scossia@freemail.hu

Tóth Lilla, 30/553-9194, tlily@freemail.hu

Győri Borbála (kölykök), 20/361-5458, borigy@elte.hu

Eblogika: Itt a labda hol a labda?! 1.rész

Az ember a kezdetektől fogva elkülöníti magát az állatoktól. A klasszikus feltételezések szerint többek között a felegyenesedett testtartás, a járás, a beszéd, az eszközkészítés és eszközhasználat, valamint a gondolkodás képessége az emberi faj sajátja. Azóta már sok fajról bebizonyosodott, hogy a fenti feltételek egyik-másikának birtokában van.

Hihetetlen és megható anekdoták keringnek egyebek közt a kutyák fejlett érzelmi és értelmi képességeiről. Mennyi igaz ezekből a történetekből? Többek között ezekre is keresik a választ az ELTE Etológia Tanszékén évek óta folyó kutatások.

A vizsgálatok során olyan érdekes kérdések is felmerülnek, mint például képesek-e a kutyák legalább elemi szinten az emberhez hasonló logikus gondolkodásra és egyszerű következtetések levonására?

Erdőhegyi Ágnes

A kísérletben 38 családi kutya vett részt, egy részük a Top Manes kutyaiskolában, a másik részük a saját otthonában küzdött meg egy olyan egyszerű feladvánnyal, melynek lényege volt, hogy két egyforma virágcserep valamelyike alá elrejtettük a kutya kedvenc játékát, majd mielőtt választottak volna a lehetséges rejtekhelyek közül, különböző módon informáltuk őket a játék holléte felől. Mielőtt belevágtunk volna a kísérleti próbákba, egy rövidebb játékos bemelegítés során megértettük a négy lábú résztvevőkkel, hogy kedvenc tárgyuk minden esetben valamelyik virágcserep alá van elrejtve, s nekik az a dolguk, hogy megpróbálják megkeresni azt. Mivel a bemelegítés során végignézhatték, ahogy eltüntettjük legbecsesebb értéküket, könnyedén megtalálták azt, és lelkesen várták a jóval nehezebb próbákat is.

A teszt alatt a feladat ugyanaz volt: ki kellett „okoskodniuk”, hogy melyik cserep alatt van a játékuk. Annyi változás történt csupán, hogy ezúttal az ebek nem láthatták a rejtést, a gazdi pár másodpercre befogta a szemüket. Fontos változás a bemelegítéshez képest az is, hogy mielőtt szabadon engedte volna őket a gazda, különféle módokon segítettük a választásukat. Voltak olyan egyértelmű próbák, amikor felemeltük a jutalmat tartalmazó cserepet és így láthatóvá vált a játék. Máskor megmutattuk mindkét cserep tartalmát. Az eredmények nem meglepő módon azt mutatták, hogy a kutyák ilyenkor tudták a dolgukat: csaknem 100 százalékban ahhoz a cserephez mentek amely alatt a jutalom volt. Mindez azt bizonyítja, hogy tisztában voltak a feladat lényegével: vagyis hogy választaniuk kell a cserepek közül, mégpedig azt, amely alatt a keresett tárgy van. Az is kiderült ezekből a próbákból, hogy a kutyák számára nem jelent különösebb nehézséget a látás útján szerzett információt megőrizni a memóriájukban addig a pár másodpercig, ami eltelik attól, hogy a kísérletvezető felfedi a cserepek tartalmát addig amíg elindulhatnak a cserepek közül választani.

Azt, hogy a szaglás nem játszik szerepet a cserepek kiválasztásában, azoknak a próbáknak az eredményeiből tudjuk, amikor a rejtés után egyáltalán nem informáltuk a kutyákat a jutalom holléte felől (vagyis nem nyúltunk a cserepekhez, illetve semmilyen módon nem jeleztük hogy melyik tartalmazza a jutalmat). Úgy találtuk, hogy ilyenkor véletlenszerűen választottak, és úgy tűnt hogy leginkább a korábbi sikeres „találatok” befolyásolták hogy a bal- vagy a jobboldali cserep mellett döntöttek.

Képesek-e logikus következtetésre?

Ahhoz azonban, hogy megvizsgáljuk a kutyák logikai következtetésekre való képességét, természetesen,

kelltek a kísérletbe „trükkösebb” feladatok is. Így voltak ún. „kizárásos” próbák is, amelyek lényege az volt, hogy nem a jutalmazott, hanem az üres cserép tartalmát mutatta meg a kísérletvezető a kutyának a választás előtt. Elképzelésünk szerint amennyiben a kutya képes kizárásos „logikai” alapon döntést hozni, úgy az üres cserép megmutatása után a másik cserepet kell választania valamiféle olyan megfontolás alapján, hogy: „Ha itt nincs, akkor a másik alatt kell lennie a játéknak”.

Persze kíváncsian vártuk, hogy a kiértékelés milyen eredményeket hoz. Vajon logikus-e számukra egy olyan szituáció, amelyben hogyha látják a játék „hült helyét”, akkor a másik cserepet kell választaniuk?

A kutyák intelligenciájáról, értelmi képességeiről szerzett eddigi ismereteink alapján kissé meglepődve láttuk, hogy a „kizárásos” próbákban – annak ellenére, hogy egyértelműen megmutattuk nekik hogy az a cserép amit a kísérletvezető felemelt üres –, mégis inkább azt választották, és nem a másikat, amely alatt valójában a játékuk rejtőzött.

A kutyák e nyilvánvaló „buta” viselkedése komoly fejtörést okozott, ugyanis egy intelligens ragadozótól semmiképpen sem vártunk ilyen rossz eredményeket. Tanakodni kezdtünk. Többünkben felmerült az ötlet, hogy a cserepek közül való választás során a kísérletvezető kommunikációs jelzései esetleg oly módon befolyásolták négy lábú barátainkat, amelyre korábban nem is gondoltunk. Azt ma már pontosan tudjuk, hogy a kutyák érzékenyen „olvassák” az emberi jelzéseket, pl. a mutogatást, vagy azt, hogy merre fordítjuk a fejünket, netán mire pillantunk rá, mit érintünk meg stb., sőt nemcsak hogy könnyedén észreveszik ezeket a jeleket, de úgy tűnik, fontosságukkal is tisztában vannak.

Lehet, hogy éppen ezekkel a jelekkel vezettük félre őket a mi esetünkben? Hiszen miközben megmutattuk nekik az üres edényt, akkor a kísérletvezető egyrészt megérintette azt, másrészt (ellenőrizve, hogy figyel-e a kutya) tekintetváltás is történt oda-vissza az edény és a kutya között. Lehet hogy a kutya olyan „fontosnak” tartja az emberi kommunikációs jelzéseket, hogy inkább azoknak hisz mintsem a saját szemének? Meglehetősen furcsának tűnhet ez az elképzelés, de mindenképpen ellenőrizni szeretnénk volna.

Logika vagy szociális érzékenység?

Egy következő kísérletben kiegészítettük hát a próbák sorát egy olyannal, ahol az informáló ember mindkét cserepet megérintette, mindegyikre ránézett, de csak az üres edényt emelte fel megmutatva, hogy nincs az alatt a játék. Arra gondoltunk, hogy ha az ember által produkált kommunikációs jelzések mindkét rejtekhelynél azonosan előfordulnak, akkor a kutyák – mivel erre már nem alapozhatnak – kénytelenek lesznek logikai úton kikövetkeztetni a játékuk helyét.

És valóban így is történt: azt tapasztaltuk, hogy ebben az esetben a kutyák „logikusan döntöttek”, vagyis miután látták, hogy az egyik cserép üres, a rendszerint a másikat választották.

Úgy tűnik, hogy a kutya alapvetően másképp gondolkodik mint mi, emberek. Ők valószínűleg egy egymásra épülő szabályrendszer követnek miközben eldöntik melyik cserepet is válasszák. E szabályok meglehetősen egyszerűek, és valahogy így lehetne megfogalmazni őket:

- 1) Azt a cserepet válaszd, amely alatt ott láttad a játékot!
- 2) Ha nem láttad a cserép alatt a játékot, akkor azt válaszd, amit az ember megérintett, amire ránézett!
- 3) Ha mindkét cserepet megtapogatta/rájuk nézett, és ez alapján nem lehet dönteni, akkor amennyiben a felemelt cserép alatt nem volt semmi, válaszd a másikat!

További érdekes kérdés, hogy vajon hogyan teljesítenek a kutyák akkor, hogy ha ebben a feladatban teljesen megfosztjuk őket az emberi kommunikációs jelzésektől, amely a fentiek alapján nagyon fontos a

számukra? Ennek kiderítésére egy olyan kísérletet terveztünk, amelyben a fentiekkel azonos próbák elé állítottuk a kutyákat, azonban teljesen megfosztottuk őket a segítségnek ettől a formájától.

Legközelebb beszámolunk az első pillantásra ismét csak meglepő, ám végsősoron az emberi viselkedéssel is összhangban álló eredményekről.

Eblogika: Itt a labda hol a labda?! 2.rész

Hihetetlen és megható anekdoták keringnek a kutyák fejlett érzelmi és értelmi képességeiről. Mennyi igaz ezekből a történetekből? Többek között ezekre is keresik a választ az ELTE Etológia Tanszékén évek óta folyó kutatások. A vizsgálatok során olyan érdekes kérdések is felmerülnek, mint például képesek-e a kutyák legalább elemi szinten az emberhez hasonló logikus gondolkodásra és egyszerű következtetések levonására?

Erdőhegyi Ágnes

Négyes ülés, legbelül üres hely. Megperdültem, ahogy megindult alattam a busz. A vállamon lógó kamera és a hozzá tartozó állvány szemmel láthatóan külön életet élt. Szorosan öleltem magamhoz a farmertokot, benne a Bábszínházzal. Fekete túsarkú... Csak ennyit láttam abból a lábból és felvonyító gazdájából, amin sikeresen keresztül estem, megcélozva a szemben ül előkelő hölgy ölét. Mormogtam valamiféle bocsánatkérést mindazoknak, akiket modern eszközeim fejen, bokán vagy éppen gyomortájékon találtak és lehuppantam a belső ülésre. Egy gyors pillantás a körülöttem levők arcára, és tudtam, bármit is mondanék, csak súlyosbítaná a helyzetet. Így inkább teljes hangerőre téve a walkmant, tüntetőleg kibámultam az ablakon.

Elmosolyodtam. A barátnőim mindig azzal cukkoltak, hogy ön-, és közveszélyes vagyok a farmertokkal a vállamon. És hogy az egész kísérlet olyan, mintha a Mátrix c. filmből kaptuk volna elő;

a fekete vászon, a „maguktól mozgó” bödönök, és az UFO-s fekete napszemüvegem.

Szórakozottan felsóhajtok. Ki gondolta volna, hogy ez lesz belőle? Kezdetben egyszerű ügynek tűnt az egész. Két barna cserép némi kajával és játékkal. Akkor kezdett az egész bonyolódni, amikor rájöttünk, hogy a kutyák inkább hisznek az emberi jelzéseknek, mint a saját szemüknek (ld 1. rész). A „kizárásos” próbában az üres cserép látványa sem volt elég meggyőző érv az ebek számára, hogy a másikat válasszák, és rendszeresen azt választották, amelyiket megérintettem. A következő körben változtattunk a dolgon, és bár mindkét cserepet kitüntettem a figyelmemmel (rájuk néztem, megérintettem őket), de megint csupán az üreset mutattam meg. A négylábúak így már sikeresebben vették az akadályt, és mi arra gondoltunk, hogy megfelelő kommunikációs szituációban képesek alapvető logikai döntéseket hozni, és a jó cserepet választani, még akkor is, ha csupán a rossz bödönt fedték fel előttük (ld 1. rész).

Ekkor azonban már tudtam, hogy elvesztünk. Egy öngerjesztő folyamat áldozataivá váltunk mindannyian. A tesztek eredményei újabb kérdéseket vetettek fel. Furdalta az oldalunkat a kíváncsiság, hogy vajon mi történne, ha olyan helyzetet hoznánk létre, amelyben a korábbiakkal azonos próbákkal kéne megküzdeniük úgy, hogy közben megfosztanánk őket a számukra oly fontos segítségtől, az emberi jelzésektől.

Ember nélkül nem megy?

Megterveztük és elkészítettük a Bábszínházat, egy olyan faállványt, amelynek segítségével minden emberi jelzés (cserep megérintése, tekintetváltás) nélkül, madzagok által lehetett mozgatni a két cserepet. Az állvány felső részét a barátnőim által megmosolygott fekete vászon takarta el, nehogy a cserepek emelgetése során karom mozgását a kutyák mutatásként értelmezhesék. Ezenfelül a tesztek során sötét napszemüveget viseltem, hogy pillantásom se segíthesse vagy vihesse őket tévútra. Ekként felvértezve, a

korábbi tesztben már szerepelt gazdák egy részét felkértük egy „visszavágóra”. A feladat semmit sem változott: itt a labda, hol a labda?

A gazdi eltakarta a kutya szemét, én elrejtettem a kedvenc játékot az egyik bödön alá, majd beállva az állvány mögé, vászonnal eltakarva, és rezzenéstelen arccal viselve a folyton bepárásodó napszemüveget, a madzaggal felemeltem vagy a jutalmazott, vagy az üres cserepet („kizárásos” próbák), illetve más esetekben egymás után mind a kettőt, ezzel egyértelműen felfedve azok tartalmát. Úgy gondoltam, hogy ha a kutyáknak van logikai képessége, mely segítségével képesek következtetéseket levonni, akkor az most a maga tiszta valóságában meg kell, hogy mutakozzon.

A kísérlet végeztével feszült várakozással ültünk le értékelni az eredményeket. A kutyák nem hazudtolták meg önmagukat: ismét meglepetéssel szolgáltak.

Ugyanis amikor az üres cserepet emeltem fel a madzaggal, tehát egyértelmű „információt” kaptak arról, hogy hol nincs a labda, akkor ahelyett, hogy zavaró emberi jelzések hiányában szép logikusan viselkedtek volna, és a kizárásos elv alapján kiválasztották volna a másik, labdát rejtő cserepet, úgy tűnt, hogy megzavarodtak, és inkább véletlenszerűen választottak.

Hogy is van ez?

Úgy tűnik, a kutyák csak akkor mutatják annak jelét, hogy képesek egyfajta kizárásos logikai következtetésre (t.i. „ha a felemelt cserep alatt nincs semmi, akkor a másik alatt kell, hogy legyen”), ha a feladatot egy szociális-kommunikációs helyzetbe építjük be, vagyis amikor az üres cserep felemelésével *egy ember* informálja őket a játék hollétéről. Sokak számára furcsának tűnhet, hogy a kutyaelme effajta képessége csak bizonyos szituációban nyilvánul meg, máskor úgy tűnik a feladat meghaladja az állat képességeit. Pedig mi emberek is így vagyunk ezzel: bizonyos logikai sémákat könnyedén alkalmazunk számunkra ismerős társas szituációkban, míg ugyanezen képességeink meglehetősen nehezen működtethetők elvont logikai konstrukciókból álló feladatokban.

A jelenséget a pszichológusok már régóta ismerik. Két tudós, Cosmides és Tooby írták le először, hogy az emberi elme képes nagyon gyorsan megoldani logikai feladványokat, ha azok megfelelő szociális és kommunikációs szituációba vannak ágyazva, és legfőképp, ha csalások leleplezésére szolgálnak. Ha azonban ugyanez a logikai feladvány elvont környezetben szerepel, akkor lelassulunk, és romlik a teljesítményünk.

⇒

Hogy a dolog lényegét megértsük, próbáljuk ki! Hagy invitáljam az Olvasót egy kis játékra! Olvassa el az alábbi két feladatot, és próbáljon válaszolni rájuk! Figyelem! Az alul lévő megfejtést takarja le ha komolyan játszani akar! Mérje le mennyi ideig gondolkodott a válasz megadásához!

I. Feladat

Ön egy rendőr, aki belép egy kocsmába, feladata hogy érvényesítse azt a jól ismert szabályt miszerint

„Alkoholt csak 18 év felettiiek fogyaszthatnak!”

A bárpultnál négy ember ül:

1. Az egyiket ismeri, s tudja róla, hogy 15 éves. Előtte azonosítatlan tartalmú pohár áll
2. A másikat is ismeri, tudja róla, hogy 34. Ő előtte is azonosítatlan tartalmú pohár áll.
3. A harmadikat nem ismeri, előtte egy üveg kóla van.
4. A negyediket sem ismeri, előtte egy üveg sör van.

Kérdés: Kiket kell feltétlenül igazoltatni illetve megnézni hogy mit fogyaszt ahhoz, hogy megtudjuk, a négy ember betartotta-e a szabályokat?

II. Feladat

Ön előtt fekszik az asztalon a következő négy kártya.

L   36   17   E

Kérdés: Mely kártyák hátlapját kell feltétlenül megnézni ahhoz, hogy ellenőrizni tudjuk azt, hogy az alább megfogalmazott szabály érvényes-e vagy sem:

„A páros számokat tartalmazó kártyák hátoldalán mássalhangzó van.”

Megfejtés:

I. Feladat: az 1. személy italát kell ellenőrizni és a 4. személyt kell igazoltatni

II. Feladat: a 2. és a 4. kártyát kell megfordítani

⇒

Amennyiben az Olvasó becsületesen játszott, minden bizonnyal az első feladatot találta sokkal könnyebben megoldhatónak (az emberek többsége az ilyen feladatokra helyes választ ad), míg a második feladatot vagy nem tudta megoldani helyesen, vagy sokkal hosszabb időre volt szüksége a megoldáshoz. Pedig mindkét feladat tökéletesen azonos logikai szerkezetű, a különbség csak annyi, hogy az első egy jól ismert társas szituáció, míg a második egy elvont feladat.

Lehetséges, hogy a kutyák esetében is hasonló jelenséggel találkoztunk? Vagyis ők is azért voltak sikeresebbek a társas szituációban, mint amikor a cserepek a madzag révén “maguktól” emelkedtek fel, mert elmeműködésük számára az előbbi természetesebb és könnyebben értelmezhető helyzet volt?

⇒ Érdekes a hasonlóság a kutya és ember elmeképességei között. Ma sokan úgy vélik, hogy ez annak köszönhető, hogy a kutya évezredek óta szorosan együtt él az emberi közösségekkel, ugyanazokhoz a környezeti és társadalmi körülményekhez kellett alkalmazkodnia, mint nekünk. Ráadásul az ember – tudatosan vagy tudattalanul - szelektálhatta az egymást követő generációkat, így azok génjei adódtak tovább, amelyek érzékenyebben tudtak kommunikálni és együttműködni velünk.

⇒

⇒ Gondolataimból a szemben ülő elegáns, ötvenes nő riasztott fel. Le akart szállni. Minden igyekezetem ellenére sem sikerült megfelelő gyorsasággal félrekapnom a felszerelésem. Széles vigyorral fogadtam a szokásos „Ezek a mai fiatalok milyen szentelenek..!” vakkantást tőle. Te jó ég! Még így is könnyen megúsztam. Mert bár évezredek óta együtt él az ember a kutyával, és állítólag ő az ember legjobb barátja, ha a kétéves goldenemmel szálltam volna fel a buszra, ez a felebaráti közösség rögtön megkövezett volna. Felnyögtem, és az út hátralevő részét az ablaküveg tanulmányozásával töltöttem.

Nevelés

Most akkor alárendelt falkatárs vagy családtag?

Egyetlen kutyaneveléssel kapcsolatos szakkönyv sem kerülheti meg azt a kérdést, vajon a gazda hogyan biztosítsa dominanciáját a kutyája felett. Azaz – a későbbi rangsorvitákat elkerülendő –, hogyan készítheti (kényszerítheti?) a családi hierarchiában a neki kijáró, alárendelt szerepkörbe.

De valóban minden esetben szükség van erre?

Egyre többen gondolják úgy, hogy a dolog nem is olyan egyszerű, ahogyan sokáig hittük. Feltűnt, hogy sok családi kedvenc annak ellenére, hogy gazdáik hihetetlen módon elkényeztették és a tudós könyvekben kőbe vésett szabályokat semmibe véve nevelték, illetve hagyták teljes mértékben neveletlenül, szóval mindezek ellenére soha nem próbálták “átvenni a falkavezérséget”, kísérletet sem tettek a vacsorájuk közben táljukban kotorászó gyerekek megharapására, és bánatos tekintettel túrték a franciaágyból való kiebrudalásukat.

Lehet, hogy a kutyák működése – bár valóban ma is sok szempontból őrzik a farkasfalkák szociális berendezkedésére utaló viselkedésformákat – talán mégsem szabályozható olyan egyszerűen, hogy az “alfa állat pozíciójába helyezkedünk”, és a többi már gyerekjáték?

Lássuk hogyan vélekednek erről a témáról a különböző szakterületek képviselői.

Dr. Dorit: Kutyapszichológia

A nevelés, néha az ember részéről történő büntetéssel egybekötve, nem elidegenedéshez vezet, hanem világos rangsorviszonyokat teremt.

Nem mindegy, mikor kezdjük el a fiatal kutya nevelését. Azonnal meg kell tennünk, hogy a kölyök a kezdetektől beilleszkedjen az őt megillető helyre. A tapasztalatlan állattartók a nevelést gyakran későbbre halasztják, “mert a kölyök még olyan kicsi”. Ez alapjaiban hibás. Így a kutya megtanulja, hogy az embereken lehet uralkodni, és azt is, hogyan. Ha gyakran bizonyul “erősebb akaratúnak”, hamarosan az emberrel egyenrangúvá válik, és rivalizálás alakul ki a magasabb pozícióért. Így könnyen előfordulhat, hogy a dominancia tökéletesen megfordul. Nem kevés harapós kutyát neveltek kölyökként “antiautoriter” módon.

Az anyakutya agresszivitása, az ember általi büntetés így azt eredményezi, hogy a fiatal kutya megtanulja mindkettőt tisztelni, és visszafogni magát – ha azt kívánják. És ezt a távolságot az emberhez mindig be kell tartani. A kutyának az emberben nem szabadna fajtársat látnia, amellyel aztán állandó rangsorvitákat folytathat. A kapcsolatnak bizalmon és odaadáson kell alapulnia, de az embernek kell rendelkeznie a “felsőbbrendű kutya” (Überhund) helyzetével.

Katharina von der Leyen

Braver Hund

Legyen alfaállat. Egy vezetőnek, apának, anyának magabiztosságot és megbízhatóságot kell sugároznia,

különben megkérdőjeleződik a tekintélye – ebben nincs különbség a gyerekek, lázadók és kutyák között. Ha meg akar tanítani a kutyájának bizonyos szabályokat, tartson ki mellettük, különben teljesen összezavarja a kutyát. Másrészt a szabályokkal a biztonság érzését is nyújtsa neki: ön megmondja, merre, hány lépés, ő pedig nyugodtan erre hagyatkozhat.

Kamaszkori dominanciaproblémákról

Néhány kutya nehéz esetté válik, amikor kamaszkorba kerül. Ez egy ideig probléma marad: úgy tűnik, némelyik kutyának egyenesen a kisagyába és a fülébe folynak a hormonok: nem látnak, nem hallanak, nem vesznek észre semmit – kivéve az etetőtál zörgését. Egy kamaszodó kutyával megváltozik az élete. Nagyszerűen érzi magát, ellenállhatatlanul függetlennek, és szilárd elhatározása, hogy ki is próbálja szabadsága határait. Miért engedelmeskedne önnek, ha inkább követné a vadon hívó szavát? Hiszen mit tehet vele, ha nem engedelmeskedik?

Varázslatos kutyája most tehát szabad szelleműnek, bohémnek tartja magát, ha pechje van, akár a pokol angyalának. Valószínűleg ki fogja próbálni, nem lehetne-e most ő az alfa. A kekszok? A kedves szavak? Neki mit sem számítanak. A kamaszkorban vannak sokkal fontosabb dolgok is, mint a mama szerető odafigyelése. (Vagy talán nem emlékszik?)

Ha nem adja föl a nevelési és alfa-programját, valamint a humorérzékét, néhány kemény hónap múlva eredeti csodakutyáját fogja visszakapni.

Tinédzser kutyája előtt világossá kell tennie, ki az alfa: ez az ön háza, nem pedig az övé. A rangsort állandóan tesztelni vagy megváltoztatni hozzátartozik a kutyák normális viselkedéséhez. Nem szabad, hogy ez meglepje önt, és főleg nem szabad hagynia, hogy végbemenjen. Régen a legtöbb kutyának feladatai voltak: juhokat terelni, rókákat kiásni, kacsákat apportírozni, fuldoklókat megmenteni. Ez ma már nem így van. Kutyája egyetlen feladata, hogy önre figyeljen. Ez ilyen egyszerű.

Mialatt fáradtságosan azzal van elfoglalva, hogy meggyőzze kutyáját, hogy ön ennek az ember-kutya falkának az egyetlen jog szerinti vezetője, ne felejtse el mindig emlékeztetni magát rá, eredetileg miért akart kutyát: bármilyen gondokkal kelljen is megküzdenie, gondoljon arra, hogy ő még mindig az ön barátja.

Hogyan válhat ismét alfává?

- Használja a vezető testbeszédét. Válgon naggyá. Sugározzon magabiztosságot.
- Azonnal érvényesítsen minden parancsot. Ha a kutyája hagy magának időt, mielőtt lefeküdne, azonnal korrigálja. Sohase ismétlje meg a vezényszavakat, hanem érvényesítse őket.
- Dicsérjen és büntessen megfelelő mértékben. Ha eddig jutalomfalatot használt, mostantól hagyja el. Dicsérjen meleg hangon és ugyanilyen kézzel. Röviden és egyértelműen büntessen: a leglágyabb javítás, amely működik, az a helyes: nem kell bombát gyújtania a kutyája mellett.
- Tegye világossá kutyája előtt a határokat. Ne hagyja végtelenül vonítani az ajtó előtt, a szomszédot a kerítés mellett megugatni, emberekre felugrálni. A kutya nem érezheti magát vezetőnek, vagyis az ilyen viselkedést azonnal szakítsa félbe.
- Naponta többször fektesse le helyben maradással. Kezdje öt perccel, dolgozza fel harmincra, míg a végén a kutyának egy óra hosszát kell feködnie. A legjobb, ha hosszú séta után végzi: a kutyának a szoba közepén kell feködnie, nem pedig a kényelmes kosarában, ahol akár még jól is érezné magát. Azt kell tennie, amit ön követel tőle. Ha feláll, kösse pórázra, fektesse le ismét, és tegye a a pórázt a hátára egy kis

emlékeztetőül, hogy nem sziesztázásról van szó.

- Ne engedje, hogy a kutya az ágyában aludjon. Az, hogy az ön helyén alszik, a kutya számára azt jelenti, hogy gyakorlatilag ugyanolyan rangban van, mint ön. Alhat a hálószobában, de csak a saját kosarában. Az ágyban alvás sok kutyában nagyzási hóbortot generál, és hamarosan megmorogják a gazdájukat, ha az meg mer mozdulni az ágyban.

Csányi Vilmos

A helytelenül viselkedő kiskutyának legnagyobb büntetés, ha kifejezzük elégedetlenségünket, és ha ez sem használ, elég, ha megrázzuk a nyakbőrénél fogva. A következetesség kifejezésének is fajtafüggően kell történnie. Egy golden retrievert nem szabad megütni, elég egy legyintés, rázás, és máris ért belőle, egy rottweiler vagy kaukázusi juhász viszont keményebb fegyelmezést igényel, néha bizony testi fenyítést is.... Minden kutya meg kell, hogy tanulja, mit engedhet meg magának a gazdájával vagy annak családtagjaival szemben. Aki ezt a nevelés kezdetén nem tanítja meg a kutyájának, mondjuk azért, mert sajnálja vagy kegyetlenségnek tartja meglegyinteni a kiskutyát, az esetleg később súlyos árat fizet ezért. Neveletlen, fegyelmezetlen kutyája lesz, amely esetleg másokra is veszélyes lehet....

A kutyának fontos, hogy beilleszkedhessen a csoportjába, legyen az akár csak kéttagú, amely a gazdából és belőle áll. Tudja, hogy mit lehet, és mit nem. Nagyon jó, ha a kutyának dolga van, hozza a papucsot, az újságot, a tálját vagy akár a tévé távkapcsolóját. ...

A szeretet megvonása kemény büntetés a kutyának, éppen úgy, mint a gyerekeknek...

Sokszor hallani, hogy a kutyának a kemény falkavezér a fontos. Ezek a hiedelmek a farkasok viselkedésének tanulmányozásából erednek, és a kemény munkakutyákat kivéve, a kutyák többségére nem igazán érvényesek. A kutyák szeretik a csoportjukat és viszonzják a feléjük irányuló szeretetet. Ez az alapja annak, hogy nyugodtan magunkhoz vehetünk akár egy menhelyi kutyát is, mert ha megfelelően szeretjük, éppen olyan hűséges társunk lehet, mintha magunk neveltük volna....

Általában az a szabály, hogy a kutyával nagyjából úgy kell bánni, mint egy 3-4 éves gyerekekkel. Vagyis nagyon kell szeretni, de azért nem kell hagyni, hogy a fejünkre nőjön.

Mi leszel, ha nagy leszel? - avagy kutyából nem lesz szalonna

Győri Borbála

Hogyan lesz az embereknek kutyája? Van, aki már kiskorában nemcsak kétlábú, hanem négy lábú családtagok között nő fel. Sokszor a gyerekek hosszas rábeszélésének hatására döntenek úgy a szülők, hogy végül vesznek egy kutyát. Sok állatszerető emberrel fordult már elő, hogy meglátva az utcán egy riadt, fürkésző tekintetűt, nem tudtak ellenállni, és egy pillanatszerű döntésnek köszönhetően fogadtak az otthonukba egy új társat. Van, aki kutyavásárlás előtt végigböngészi az aktuális szakirodalmat, fajtakönyvecskéket gyűjt össze, végigkérdezi kutyás ismerőseit, és csak alapos tájékozódás után dönt a számára legmegfelelőbbnek tűnő fajta beszerzése mellett. És bár a kutya beszerzését (végül akárhogy is történik) szinte mindig jó szándék vezérli, mégis sok esetben végződik csalódással. Az új jövevény sokszor nem felel meg a róla alkotott elvárásoknak, elképzeléseknek. Kiderül, hogy túl ugató, más kutyákkal verekedős, idegenekkel bizalmatlan, vagy az árnyékától is megijed. A kelleténél jobban függ a gazdájától, nem lehet otthon hagyni, mert zeng tőle a ház, vagy épp ellenkezőleg, mindig a saját feje után megy. Sok kutya rövid idő alatt teherré, nyuggá válik a körülötte élők számára, és nem kevés végzi kutyamenhelyen családi kutyaként induló karrierjét.

Az emberek legtöbbször kölyökkutyát szeretnének, és amikor ott állnak egy alom kiskutya felett tanakodnak, hogy melyiket is válasszák. Azt, amelyiket majd szétvet a tenni akarás, fel-alá rohangál és mindenkinek megpróbálja kikötni a cipőfűzőjét vagy esetleg az ölbe bújósat. Sokan, akik kutyát vesznek magukhoz, hallottak már olyan tesztekéről (pl.: esernyő kinyitás, kulcsomó földhöz vagdosása, hanyatt fektetés) amelyekkel a leendő tulajdonosok megpróbálhatják kiválasztani egy alomból az elképzeléseiknek legmegfelelőbb kutyát.

Ezekkel a tesztekkel mindig az a probléma, hogy nem igen nézett utána senki, hogy ténylegesen mennyire megbízhatón jósolják meg a felnőtt kutya személyiségét. Meglepően kevés olyan hosszú távú vizsgálat van, amely azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy a kölyökkorban megfigyelhető viselkedés alapján mire következtethetünk a felnőttkori viselkedéséről, melyek azok a karakterjegyek, jellemző temperamentum vonások, amelyek stabilan megmaradnak.

A vakvezető kutyák, rendőrkutyák kiképzésére specializálódott központokban a kutyák kiválasztása fiatal korban történik, az itt alkalmazott tesztek célja, hogy megbízhatóan szűrjék ki az adott feladatra képes egyedeket, mert a kiképzések munka-, és költségigényesek. Ezek a tesztek általában konkrét helyzetekben való helytállást vizsgálják, amelyekkel a kutya későbbi munkája során szembesülni fog. Eredményként pedig mindössze annyit állapítanak meg, hogy megfelelt vagy nem felelt meg ezeknek a speciális elvárásoknak.

Az ELTE Etológia Tanszékén folyó vizsgálatossorozat, a Családi Kutya Program eddigi vizsgálatai elsősorban a felnőtt kutyák viselkedését elemezték. Egyik újabb kutatásunk célja a kölyökkutyák viselkedésének megismerése. Ahhoz, hogy képet kapjunk a kutyák viselkedésének életkorhoz kapcsolódó fejlődéséről, elengedhetetlen a kölyökkori magatartás vizsgálata. Kíváncsiak vagyunk, hogy milyen jellemző viselkedésformák jelennek meg kiskorban, és ezek milyen kapcsolatba hozhatók a későbbi, felnőttkori magatartással.

Tesztfeladatok

A kölyköket viselkedését egyenként figyeljük meg, egy számukra ismeretlen helyen (szobában). A tesztekéről videófelvételt készítünk, ezek későbbi elemzésével értékeljük a különböző helyzetekben tapasztalt reakciókat. A kiskutyák a tesztek során találkozhatnak például idegen emberekkel, távirányítható kisautóval, játékkutyával és egy pulykacombbal.

Az ember iránti vonzódásukat többféle módon is vizsgáljuk; megfigyeljük, hogy egy hívogató, barátságos emberhez odamennek-e, illetve hogy hajlandók-e megközelíteni azt, aki előzőleg fél percig hanyatt fekve tartja őket. Azt is teszteljük, kit választanak szívesebben, ha magukra maradnak, kinek a közelségét keresik inkább, egy ismeretlen emberét vagy egy szelíd kutyáét.

Többféle helyzetben is megfigyeljük, hogyan reagálnak új tárgyakra. Például egy össze-vissza mozgó, furcsa hangokat kiadó játékautót hogyan mernek megközelíteni. Vannak olyan kiskutyák, akik némi habozás után odaszaladnak, megérintik az orrukkal, esetleg megpróbálják játékra invitálni, de legtöbbször általában csak akkor kerekedik felül a kíváncsiság, ha már megállt az autó, és furcsa hangok sem jönnek belőle. Az ember hívogatására általában még a félénkebbek is odamerészkednek.

Más tesztek arra alkalmasak, hogy felmérjük a kutyák dominanciára való hajlamát, játékosságát és hogy mennyire képesek együttműködni az emberrel.

Sok kutyánál megfigyelhető, hogy már viszonylag korán, mindenféle tréning nélkül képes eldobott tárgyakat visszahozni. Az apportképességet az alapján értékeljük, hogy mennyire lehet felkelteni a kiskutya figyelmét egy papírgalacsinnal, vajon az eldobott galacsint maguktól visszahozzák-e, esetleg hívásra, illetve ha elszaladnak vele, mint becses zsákmánnyal, milyen könnyen lehet elvenni tőlük.

Megfigyeljük milyen mértékben lehet bevonni őket egy rongyhúzó játékba, és mennyire hevesen vesznek részt a „küzdelemben”.

A kiskutyák körében nagy népszerűségnek örvend az a teszt, amely úgy kezdődik, hogy kapnak egy méretes főtt pulykacombot, és miután már kellően megbarátkoztak vele, megpróbáljuk szelíden elvenni tőlük. Ez persze már kevésbé tetszik nekik, ki könnyebben, ki nehezebben adja csak oda, egyesek morgással is hangot adnak nemtetszésüknek. Persze vannak olyanok is, akik csak ülnek a hús mellett, és nem igazán tudják, mihez kezdjenek vele.

Az Etológia Tanszék egyik kiterjedt kutatási területe annak vizsgálata, hogy egyes állatok (kutya, farkas, macska) mennyire értik az ember gesztikulációs jelzését. A magazin olvasói már több cikkben olvashattak a kutatócsoport eredményeiről, melyek arról számolnak be, hogyan választanak két rejtekhely közül az állatok, ha az ember valamilyen módon jelzi, hogy melyik tartalmazza a jutalomfalatot. Felnőtt kutyáknál nem igényel tanítást a helyes választás. Mi arra is kíváncsiak vagyunk, ez a képesség megjelenik-e már ilyen kis korban. Eddigi tapasztalataink alapján szinte minden alomban van egy-két kutyus, amelyik „megérti” az ember jelzéseit.

Az összes helyzetben mutatott viselkedés alapján következtetünk a kiskutyák temperamentumára, félénkségére, stabilitására és agressziójára. A fent bemutatott tesztsorozatban részt vett kutyák viselkedését egy éves koruk után, egy felnőtt kutyákra kidolgozott tesztsorozattal szeretnénk újra értékelni. Ezekkel a tesztekkel is a kutya-ember kapcsolatot, a kutyák kontrollálhatóságát, problémamegoldó képességét, játékosságot, agresszivitását és kommunikációs képességeit vizsgáljuk.

Erre a hosszú távú vizsgálatsorozatra alapozva szeretnénk egy tudományosan megalapozott, a gyakorlatban is jól alkalmazható kölyökkori viselkedési tesztrendszer kidolgozni. Ennek segítségével a tenyésztők és a leendő gazdák is könnyebben választhatnák ki az igényeiknek megfelelő természetű kutyákat, így a gazdák sok későbbi csalódástól és fájdalomtól kímélhetnék meg magukat és négylábú társukat is.

Hogyan kapcsolódhatnak be a tesztsorozatba?

A kiskutyákat kétszer teszteljük, először 5-6 hetes, másodszor 7-8 hetes korukban. A teszteket, amelyek egy-egy fél napot vesznek igénybe, a tanszékünk erre kialakított helyiségében végezzük. A tesztek a kutyák számára játékos helyzetekben zajlanak, fejlődésükre, egészségükre semmiféle kockázatot nem jelentenek, és természetesen semmiféle fájdalmat nem okoznak nekik.

Olyan lelkes jelentkezőket várunk, akik legalább három kiskutyából álló alommal rendelkeznek, és kiskutyáikat mindkét alkalommal be tudnák hozni tanszékünkre (Budapest, XI. kerület, Pázmány Péter sétány 1/c.). A munka jelenlegi stádiumában pásztorkutyákat (**sarplaninac, komondor, kaukázusi juhászkutya, pireneusi hegyi pásztorkutya, közép-ázsiai juhászkutya**) és juhászkutyákat (**belga juhászkutya, border collie, sheltie, collie, pumi, mudi, puli**) várunk. A későbbiek folyamán egyre több kutyafajtát szeretnénk bevonni.

Bővebb tájékoztatást kaphatnak a 06-20-361-5458 telefonszámon, vagy üzenetet (név és telefonszám) hagyhatnak Győri Borbála névre a 209-0555/8079 számon.

Email: borigy@freemail.hu

Miért ugatnak a kutyák?

A kutyák vokalizációjának etológiai vizsgálata

Dr. Pongrácz Péter és Molnár Csaba

A körülöttünk élő kutyák egyik legjellegzetesebb tulajdonsága a változatos, gyakori hangadás. Az embereket a kutya jellemzésekor először gyakran az általuk kiadott hangok ragadják meg, mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy sok kisgyermek, illetve anyuka is azt mondja egy kutya láttán: „Nézd csak, ott a vau-vau!”. Azt hihetnénk, a kutyaugatás, tágabb értelemben véve pedig a sokféle morgás, nyüsztés, vonyítás a tudomány számára is régóta kedvelt kutatási téma. Hogy ez mekkora tévedés, illetve hogy az etológia számára milyen „nagy falatról” is van szó, erről olvashatnak ebben a cikkben.

Az állati kommunikáció sokat kutatott része az etológiának. Ez lehet azért, mert a szociális viselkedés egyike a legérdekesebb jelenségeknek az élővilágban, de okozhatja az is, hogy az ember a saját magatartásának jobb megértése végett sokszor az állatvilágban keresi az összehasonlításra alkalmas modelleket. Az államalkotó rovarokon, egyes madárfajokon és főemlősökön kívül a kutyafélékhez (*Canidae*) tartozó fajok is jó lehetőséget kínálnak a fejlett társas viselkedési formák, többek között a fajtársak között zajló kommunikáció vizsgálatára. Már csak azért is érdekes a kutyafélék kommunikációs viselkedése, mert az emlősökre kevésbé jellemző módon egymás közötti érintkezésük jelentős részben hangjelzések révén zajlik.

A vadon élő kutyafélék közül legjobban a farkasok, az aranysakál, valamint a vörös róka (és közeli rokona, az ezüstróka) hangrepertoárját ismerjük. A kutatók meglehetősen sokfajta hangtípust írtak le körükben, melyeket ezek az állatok jól meghatározott szituációkban használnak, illetve egyes hangok a kölykökre, míg mások a kifejlett állatokra jellemzőek. A hangrepertoár vizsgálata abból a szempontból is jelentős, hogy a fajok közti összehasonlítás során a hangjelek felépítése, alkalmazása jól egybecseng az egyéb módszerekkel felderített, fajok közötti rokonsági viszonyokkal. Ily módon is megerősítést nyert például, hogy a rókák távolabbi rokonai a sakálnak és a farkasnak, míg e két utóbbi faj közelebbi rokoni viszonyát a hangok alkalmazásában kimutatható hasonlatosság is alátámasztja. Érdekes és talán kevesek által ismert az a tény is, hogy amikor a kutya eredetét tekintve még adáz harc folyt a sakál, illetve a farkas ős hívei között, éppen a vokális repertoár révén sikerült először meggyőzően érvelni a sakál ős kizárása mellett. Maga Konrad Lorenz is, aki addig bizonyos déli eredetű kutyafajták esetében a sakálszármazás híve volt, belátta, hogy mivel a sakálok bonyolult, főképpen különféle üvöltésekből-vonyításokból álló kommunikációjának nyoma sincs a kutyafajták körében, pusztán etológiai megfontolásból is elenyésző a sakáleredet valószínűsége.

Ha azt gondolnánk, mindebből az is következik, hogy az etológusok már réges-rég kikutatták a kutya vokális kommunikációjának minden rejtelmét, nagyon tévedünk. Ebben persze szerepet játszott, hogy a kutya egészen a közelmúltig nem volt kedvelt állata az etológiának, mivel a természetes magatartásformákra „áhítózó” tudósok nem szívesen választották kísérleti alanyul a teljes mértékben emberhez kötött életmódot folytató kutyákat. Mindemellert voltak vizsgálatok, melyekben a kutyák hangadását is górcső alá vették, főképpen azért, hogy összehasonlítsák a vadon élő rokonokéval, pl. a farkasok hangjaival. Kiderült, hogy habár a két faj hangkészlete gyakorlatilag azonos, az egyes hangtípusok jelentősége teljesen más. A legmarkánsabb különbség abban mutatkozott, hogy míg a felnőtt farkasok csak néhány, jól meghatározható szituációban ugatnak (pl. ha egy agresszív idegen állat megtámadja őket), a kutyákra éppen az ugatás túlnyomó többsége jellemző, szemben az egyéb hangtípusokkal. Ami még „zavaróbb”, az az ugatás hihetetlen változatossága. Végeredményben a kutatók nemigen tudtak mit kezdeni a kutyaugatással, mert nem sikerült megtalálni azokat a szituációkat, melyek egyértelműen jellemezhetőek lettek volna az egyes ugatástípusokkal.

E sikertelenséget megindokolandó, olyan elméletek is szárnyra kaptak, miszerint a kutyaugatásnak nincs is konkrét funkciója, nem egyéb, mint az állat hangulatának vokális kifejeződése, illetve az ember mellett a „szabatos” vokális kommunikáció már nem állt szigorú természetes szelekció hatása alatt, ezért a kutyák ugatóssá váltak, ám ez mindössze egy evolúciós mellékterméknek tekinthető. Véleményünk szerint e kissé kiábrándító álláspont helyett érdemes új szempontokból is megvizsgálni, mit és hogyan fejeznek ki kutyáink a hangjukkal. Dorit Feddersen-Petersen német kutató vizsgálataiból indultunk ki, aki kimutatta, hogy ha azonos fajtájú kutyákból összezáruk egy falkára valót egy kifutóban, a kevésbé farkasszerű fajták (például mopsz, golden retriever, uszár) sokkal kevésbé képesek „normális” falkaéletet élni, mint egy ugyanekkora területre összezárt farkasfalka, avagy farkasszerű kutyák (pl. malamut) csapata. A működésképtelen falkaélet legfőbb jellemzője a fokozott, durva agresszivitás, illetve a kooperatív fellépés hiánya volt, általában véve pedig a kutyák egymás felé mutatott kommunikációjának nagyfokú szervezetlensége, hiánya. Más, a kutya fajták hangrepertoárjára vonatkozó kutatási eredményekkel való összevetés után a kutató arra jutott, hogy a mind jobban háziásított, külsejükben megváltozó kutyák egyre képtelenebbek a farkasra jellemző „testbeszédre” (pl. arcjáték, faroktartás változtatása, szőrborzolás, lekushadás), ellenben egyre jobban kifejlődtek náluk az elsősorban az emberrel való kontaktustartást szolgáló, rövid hatósugarú hangadási formák. Ez konkrétan az ugatás gyakoribbá válását jelenti a „farkasos” vonítással szemben. A mi kísérleti feltételezésünk is ide csatlakozik, vagyis hogy a kutyaugatás vizsgálatát nem elsősorban kutya-kutya viszonylatban kell megpróbálni, hanem ember-kutya megközelítésben. A kutya rendkívül hosszú domesztikációja során az ember előbb-utóbb elkezdett válogatni a táborban szaladgáló, páriakutyaszerű állatok közül, és a szelekció egyik szempontja biztos lehetett az ugatósság is. Az ugató őskutya számos helyzetben hasznos lehetett, eleinte legfőképpen a táborhoz közeledő ellenség, illetve veszélyes idegen jelzése miatt. Számos kutya fajta használata, illetve munkakutya-funkció ma is jelentős mértékben az ugatáson alapul (pl. kopók, terelőkutyák, őrző-védő kutyák). Nem lenne meglepő tehát, ha a kutyaugatás „értelmét” éppen az adná meg: mi, emberek vagyunk képesek arra, hogy felismerjük, miért is ugatnak a kutyák.

Az Etológia Tanszéken nemrég kezdtük el vizsgálni a kutyák vokalizációját. Két irányból közelítjük meg ezt a rendkívül összetett problémát. Úgy is mondhatnánk, egyszerre próbáljuk megfejteni a kutyaugatás rejtélyét „lentől”, az alapok felől, és „fentről”, a végeredmény felől szemlélve a dolgokat. Az alapokat esetünkben az jelenti, hogy összegyűjtünk minél több fajta kutyaugatást lehetőleg sokféle alanytól, majd pedig ezeket a digitalizált felvételeket korszerű módszerekkel elemezzük. A másik vizsgálódási terület már „működés közben” foglalkozik a kutyahangok kommunikatív szerepével: itt azt nézzük, vajon képesek-e felismerni az emberek pusztán a hangjuk alapján, miféle szituációban (azaz miért) ugat a kutya.

Hangfelvételeinket digitális magnetofonnal, „terepen” készítjük, vagyis elmegyünk a vizsgálatban lelkesen közreműködő gazdák otthonaiba, illetve kutyaiskolákba, hogy a megfelelő ugatásokra szert tegyünk. Olyan helyzetekben vesszük fel a hangokat, melyek a lehető legtöbb kutya esetében előfordulnak: ha kikötik és otthagyják a kutyát; amikor játszanak vele, és például egy labdát követel a gazdától; amikor idegen lép a kertbe; őrző-védő foglalkozás közben stb. A hangfelvételek elemzése számítógépes program segítségével történik. Megvizsgáljuk, hasonlítanak-e egymáshoz a különféle kutyáktól ugyanazon szituációkban felvett hangok, illetve azt is, hogy ugyanannak a kutyának a különféle szituációkban felvett ugatásai miben különböznek egymástól. Általános tapasztalat, hogy az emberek „érezik” a különbséget például az agresszív területvédő ugatás és a játékos vakkantások között, illetve fajtától függetlenül is felismerik, hogy mondjuk a kutya „idegent ugat”. Mi most tudományos alaposan vizsgáljuk, akusztikai szempontból mi a jellemző ezekre a hangtípusokra.

Az ugatások az akusztikai analízis során hamarosan „számszerűsített” formába kerülnek. Így jellemezhetővé válnak a vakkantások magasságával, a hangerővel, a vakkantássorozatok hosszával, valamint az egyes vakkantások hangtani összetettségével. Egy-egy vakkantásról úgynevezett szonogram is készíthető, ezek közül két jellegzetesen különbözőt be is mutatunk. A vízszintes tengelyen az eltelt idő szerepel milliszekundumban, míg a függőleges tengelyen a hangmagasság (Hz) látható. A színek a hangerőt jelölik, a lila a halk, a piros erősebb, a sárgásfehér a legerősebb hangokat. Az első szonogram egy ún. tonális hangé, ebben jól felismerhetőek a hangösszetevők (az ún. harmonikusok), ezek a vízszintes sárga csíkok. A legalsó, legerősebb csík az első harmonikus, ez határozza meg leginkább, milyennek halljuk a hangot. A második szonogram ún. atonális hang, itt a hangösszetevők összemosódnak. Az első vakkantás a kertbe beható idegent ugató kutyaé, a második egy „labdát kérő”

ugatás része. Eddigi eredményeink azt mutatják, hogy az általunk vizsgált szituációk között a leginkább formaállandó ugatást éppen a területet védő (idegent jelző) kutyák produkálják. Ilyenkor az ugatás mély, az egyes vakkantások szinte teljesen egyformák. Ez azt eredményezheti, hogy az ilyen ugatást a gazda „ezer közül is felismeri”, ezáltal elő tud sietni és segíthet a kutyának (vagy leszedheti a villanyszámlás nadrágjáról).

Vizsgálatsorozatunk második felében vállalkozó kedvű embereknek kell meghallgatniuk egy jó adag kutyaugatást. Minden ugatásról el kell dönteniük, vajon szerintük milyen helyzetben készülhetett a felvétel. Ezenkívül be kell jelölniük, hogy az adott ugatás egy skálán mennyire (1) agresszív (2) tükröz félelmet (3) vidám (4) kétségbeesett (5) barátságos. Természetesen egy ilyen vizsgálatban rendkívül sok szempontot kell figyelembe venni. A teljesség igénye nélkül csak néhány ezek közül: az adott személynek mennyi tapasztalata van kutyákat illetően, ismeri-e az éppen hallott kutyát, valamint például milyen fajtájú kutya ugat éppen. Feltételezésünk szerint leginkább a saját kutya ugatása hordoz pontos információkat az adott ember számára, azonban arra is számítunk, hogy még a nem kutyások is képesek lesznek elkülöníteni például egy agresszív őrző-védő ugatást egy kikötött kutya „kétségbeesett siránkozásától”. Első vizsgálatsorozatunkban a kutyafajtát „rögzítettük”, és a meglehetősen „beszédesnek” tartott mudikat választottuk a kísérleti ugatásanyag összegyűjtésére. Egy fajtával dolgozva arra is mód nyílik, hogy összehasonlítsuk, vajon jobban felismerik-e a muditartók ezeket az ugatásokat, mint más fajták kedvelői.

Cikkünk végén tájékoztatjuk a kedves olvasókat, hogy kísérleteinkben a részvételre is lehetőség nyílik. A kísérleti hanganyagot az Internet segítségével önök is kielemezhetik. Ehhez nem kell mást tenni, mint a (<http://www.geocities.com/ugatoskutya>) honlapot felkeresni, ahol megtalálják a pontos útmutatót, valamint letölthetik a kísérleti hanganyagot és az elemzőlapok file-jait is. Ezeket kitöltés után a megadott e-mail címre visszaküldve hatalmas segítséget nyújtanak nekünk. Reméljük, hamarosan már sokkal többet tudhat kutyakedvelő és etológus kutató egyaránt arról, hogy mit és hogyan „mondanak” a kutyák.

„Gyermekszerető” fajta?

-- vagy inkább csak „gyerektűrő” ...?

Milyen gyakran olvashatjuk ezt a jellemzést egy-egy fajtaismertetőben. Jól hangzik, egyszerű és egyértelmű megfogalmazás, -- mégis érdemes kicsit elgondolkodni rajta.

Gácsi Márta

Sok olyan kutyát ismerek, akik valóban szeretik a gyerekeket. Ezek mind kifejezetten emberszerető, magas ingerküszöbű kutyák, akik imádják, ha foglalkoznak velük, dögönyözik őket, és nem érzékenyek az apróbb kellemetlenségekre.

Mégis, attól tartók, a többség nem ilyen. Ami melleleg teljesen érthető is, hiszen, ha elfogulatlanul végig gondoljuk, kutyaszemmel ugyan mi szeretni való van egy kisgyereken? Talán az, hogy felfedezővágyától hajtva megpróbálja „szétszerelni” az élő játékszer: tekeri az orrát, kicsi ujjával egymás után tizenöt-ször megmutatja, hol a szeme, megnézi jól tart-e a bajusza, talicskázni próbál vele, véletlenül sem kerüli ki, ha útjába akad, örömeiben vagy ijedtében sikít, ha meglátja, átesik rajta, amikor alszik, a kismotorral rendszeresen áthajt a farkán, simogatás helyett csapkodja a fejét...?

Mielőtt még az a vád érhetne, hogy mérhetetlenül elfogult vagyok a kutyákkal, és utálok a gyerekeket, hadd bocsássam előre, hogy három kisgyerek mamájaként írom e sorokat. És a fenti viselkedésszerepeket teljesen normális próbálkozásoknak tartom a gyerekek részéről, hiszen az a dolguk, hogy tapasztalatokat gyűjtsenek az őket körülvevő világról, amelynek a kutya is része. A szülőké pedig, hogy ezeket a találkozásokat mindkét fél számára kellemessé tegyék. Különbözik barátságáról szó sem lehet, legfeljebb igen erős önkontrollról -- a kutya részéről.

Mélyen emberi tulajdonságunk, hogy előszeretettel hárítjuk másra a felelőséget saját hibáinkért. Ha valakitől azt halljuk: „A kutyánk megharapta a gyereket!” – a hallgatóság arcára kiül az iszonyat, és sajnos a többség lelki szemei előtt az „agresszív vadállat” képe jelenik meg bűnös-ként. Hát nem a kutya mellett szól már önmagában az a tény, hogy alapállásuként feltételezzük, a kutya nem bántja a gyereket, akkor sem, ha az bántja őt? Ha egy gyerek odavág a másiknak, senki sem csodálkozik, ha a megtámadott visszaüt. Sok szülő még meg is dicséri érte. Családi kutyáinknak persze nincs meg az „önvédelemhez való joguk”, és ez így is helyes, hiszen az ember bőre sokkal sérülékenyebb, mint a kutya bundája, egy intő odakapás súlyos sérülésekhez vezethet, főleg az arcon. Ám ez a kontrollált viselkedés kutyáinknál nem magától értetődő, neveléssel kell kialakítani. Ha lehet.

A nevelés korlátai

Tudomásul kell venni, hogy vannak kutyák, amelyek szelídek, szófogadóak, de nem szeretik a gyerekeket. Kérdés, hogy érdemes-e szigorú fegyelmezéssel rájuk kényszeríteni a „barátságot”? Ezt a véleményüket akár tiszteletben is tarthatnánk, nem? Ha egy gyerek fél a kutyáktól, minden normális kutyás számára tiszta ügy, hogy nem engedi oda hozzá kedvencét. Ha egy kutya tart a gyerekektől, (és erre alighanem jó oka van), talán jobb, ha nem erőltetjük a dolgot.

Akad olyan kutya is, amelyik szívesen játszik a gyerekekkel, szereti ha simogatják, de a birkózás már nem az ő műfaja. Tapasztalataim szerint egy kis lakásban tartott óvodás szülinapi buli például a legvagányabb kutyák idegeit is megtépázza. Minden kutya számára létezik olyan mozdulat, hang, olyan fokú kellemetlenség vagy fájdalom, amely már védekezést vált ki. Ha a kutya nem tud kimenekülni a helyzetből, ilyenkor haraphat, bár megfelelő neveléssel ez a tűrőképesség is igen jól növelhető. Mégsem szabad vakon a gyerekbarátság hírnevére hagyatkozni. A felnőttnek egyik szemét mindig a kutyán és a gyereken kell tartani, hogy felismerje a figyelmeztető jeleket, a gyerekeknek pedig kiskoruktól kezdve megtanítani a kutyával való helyes bánásmódot és a kutyák igényeinek tiszteletben tartását.

Fajtaválasztás

Kétségtelenül léteznek olyan fajták, amelyek jellemzően kedvelik a gyerekeket, vagy legalábbis megbízhatóan viselkednek velük. Ez azonban nem jelenti azt, hogy, aki ilyen fajtájú kutyát választ, annak nem kell neveléssel megerősítenie ezt a tulajdonságot, illetve, hogy más fajták jó természetű egyedei ne lehetnének remek társai a kicsiknek. Azonban ma már túlságosan sok fajtáról jelent meg olyan leírás, hogy „kifejezetten gyerekszerető fajta” ahhoz, hogy feltétel nélkül megbízzunk ebben a vonzó kitételben!

Elterjedt tévhit, hogy a kisméretű kutyák alkalmasak leginkább gyerekek mellé. A harapás pedig nem „méretfüggő”, egy gyereknek egy kis testű terrierrel szemben sincs semmi esélye. A picik között egyedül az ölebekre lenne igaz ez vélemény, ám náluk a viselkedésre való szelekció nélküli küllemtenyésztés gyakran igen érzékeny, félnék természetet eredményezett, így bár soha nem fognak odamenni egy gyerekhez, hogy megharapják, a simogatásra nyújtott kézbe ők is belekaphatnak.

A barátságos, kiegyensúlyozott viselkedés és magas ingerküszöb jóval inkább jellemző sok nagy testű fajtára (leonbergi, újfundlandi, bernáthegeyi), amelyek gyakran meglepően gyengéden bánnak a kicsikkel, türelmesek és sok mindent elviselnek. Náluk azonban épp a méret okozhat problémát, mert a békés játék során is felboríthatják a gyereket, vagy fájdalmat okozhatnak neki. Az ilyen kutyaóriások azért sem ideális társak a gyerek számára, mert soha nem fogják elismerni főnöknek, és kritikus helyzetben nem rendelik alá magukat neki. Egy gyereknek semmi esélye, hogy visszatartsa a kutyát, ha az utca másik oldalán pont esküdt ellensége jön szembe.

Sajátos módon a kifejezetten nyugodt, nem túl temperamentumos fajták sem feltétlenül ideálisak kicsik mellé, -- ezúttal ugyan nem a gyerek a veszélyeztetett fél. Egy kedves bassethound például nem biztos, hogy boldog lenne két örökmozgó, csibész kisfiú lakótársaként. Néhány szelídek tartott fajta, mint például a csau-csau, kifejezetten rosszul bírja a „macerálást”, és akár veszélyessé is válhat egy babusgatási vágyát rajta kiélni vágyó gyerekekre.

A kutyában soha nem lehet megbízni?

Régi bölcsesség, -- ám épp úgy helytelen, mint a feltétlen bizalom. Igenis vannak olyan kutyák, amelyek minden körülmények között szelídek és barátságosak a családban élő gyerekekkel, és akadnak olyanok is, amelyek teljesen megbízhatóak idegen gyerekekkel is.

Ha két kisgyerek felügyelet nélkül együtt játszik, vajon ki állíthatja, hogy egészen biztosan nem fognak összeveszni és esetleg odacsapni a másiknak? (A „tökéletesen megbízható” kategóriát még felnőtteknél sem igazán kockáztatnám meg.)

Akiben viszont gyakran nem lehet megbízni, az a gazda, illetve az, hogy valóban képes-e helyesen megítélni kutyája karakterét, vagy csak abból indul ki, amit oly sokszor lehet hallani utólag, mintegy védekezésképp: „De hát eddig még igazán soha senkit nem harapott meg!” Ez ugyanis önmagában még közel sem jelenti azt, hogy minden valószínűség szerint nem is fog, -- azaz megbízható.

Mire vigyázzunk?

- Ne engedjük a gyereket idegen kutyához nyúlni, csak ha előbb megbizonyosodtunk arról, hogy az szelíd. (Erre nem feltétlenül az a legbiztosabb módszer, ha megkérdezzük a gazdáját.)
- Mindig legyen lehetősége a kutyának arra, hogy elkerülje a gyerekekkel való találkozást, vagy egy idő után kitérjen a számára terhes szeretgetés elől. Soha ne próbáljuk rövid pórázon tartva „összebarátkoztatni” a gyerekekkel.
- A kisgyerekeket még a legmegbízhatóbbnak ismert kutyával sem szabad hosszabb időre egyedül hagyni, mert a kicsiknek néha meglepő ötleteik támadhatnak, a kutyáknak pedig nem túl sokféle eszköz áll rendelkezésükre ahhoz, hogy lebeszéljék a gyereket szándékáról. A gyerekek jó része sajnos nem veszi észre, vagy nem érti meg a kutya jelzéseit, amelyek szinte mindig megelőzik a harapást.
- Sok kutya örül a simogatásnak, ám megijed, ha egy kisgyerek kedvesen átöleli a nyakát. (A felnőtteknek ez ritkán jut eszükbe, a gyerekeknek viszont épp megfelelő magasságban vannak a kutyák az öleléshez.)
- Gyakori harapás ok, ha a gyerek véletlenül ráesik a kutyára, különösen, ha az alszik, és váratlanul éri a „támadás”. Ilyenkor néha odakap, mielőtt rájönne, mi is történt valójában.
- Ne próbálja a gyerek kiszabadítani a pórázba, láncba gabalyodott, vagy valahová beszorult kutyát, mert az ijedtében haraphat.
- Ha a kutya őriz valamilyen tárgyat (játék, csont) a gyerek ne próbálja meg elvenni tőle. (Esetleg ajánljon föl cserét másik játék vagy jutalomfalat formájában.)
- Figyeljünk arra, nehogy a gyerek pórázon tartott vagy kikötött kutya előtt rohanjon el, mert sok kutya hajlamos ilyenkor utána nyúlni a mozgó „zsákmánynak”.

A tisztesség kedvéért néha megjelenhetnek a médiákban ilyesfajta híradások is:

„Tegnap este egy felügyelet nélkül hagyott gyerek a pórázzal csapkodva órákon át kergette a család házőrző kutyáját. A kutya már igen rossz lelkiállapotban volt, mire a szülők hazaértek, de eszébe sem jutott megharapni kis gazdáját.”